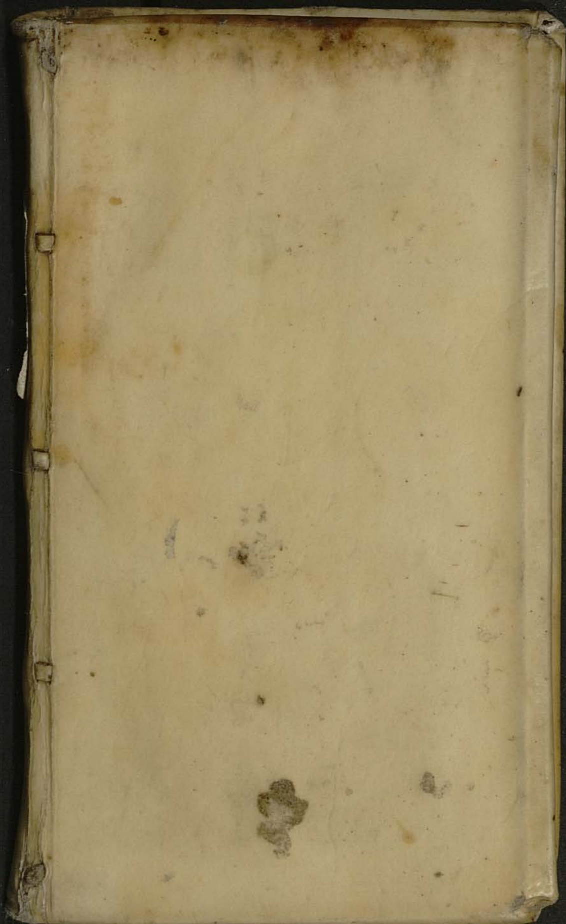
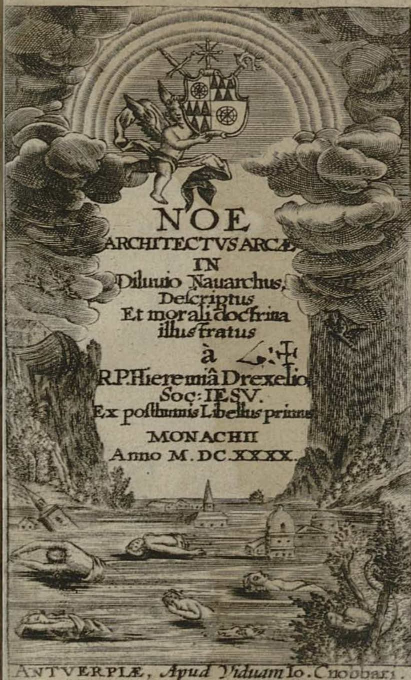

NOE
ARCHITECTVS ARCÆ
IN
Diluuio Nauarchus,
Descriptus
Et morali doctrina
illustratus
à
R.P. Hieremiâ Drexelio
Soc: IESV.
Ex posthumis Libellus primus.
MONACHII
Anno M.DC.XXXX.
ANTVERPIÆ, Apud Viduam Io. Cnobbari.

EMI

ILLVSTR

A

D. ANSE

SACRÆ

ARCH

S. R. I. P

ARCA

PRINC

DOMINO

turnos Di
uti fessam
stis Arme
se, sacræ l

EMINENTISSIMO
ET
ILLVSTRISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO,
D. ANSELMO CASIMIRO,
SACRÆ MOGVNTINÆ SEDIS
ARCHIEPISCOPO,
S. R. I. PER GERMANIAM
ARCHICANCELLARIO,
PRINCIPI ELECTORI, &c.
DOMINO SVO CLEMENTISSIMO.

RCAM Noë, commune illud quondam generis humani contra vindices fluctus propugnaculum, post diuturnos Diluvii errores, tandem velu ti fessam navigationis malis, in vastis Armeniæ montibus conquievisse, sacræ litteræ memorant. Quòd si

nos, Princeps Eminentiſſime, Illuſtriſſimam Celſitudinem Tuam altiſſimornm montium faſtigio comparaverimus, indulgebit tantiſper modeſtia tua, magnæ ſemper virtutis comes, dicentibus quod res eſt. Nihil palpo, nihil fuco damus. Licet privato calamo ſcribere, quod omnes loquuntur. Remedium hoc modeſtiæ reperit virtutis felicitas, ut ſicut illa ſatis prædicari non poteſt, ita adulari virtuti nemo poſſit, ſi velit. Quid enim inter decora tua, Princeps Illuſtriſſime, non in faſtigium quoddam exurgit? Nobilitatem ex altâ vetuſtiſſimi ſanguinis ſcaturigine hauſtã Septemviralis dignitatis ſplendore, dignitatis majeſtatem virtute, virtutis gloriam modeſtiæ laude tranſcendiſti. Ita felici quodam decorum tuorum certamine factum eſt, ut cùm omnia in Te eſſe magna, & eminere conniterentur, fieres Eminentiſſimus. Talem Te Romani Imperii

petii machina, cujus potiſſimùm prudentiâ & conſiliorum pondere ſeſe circumvolvit, veneratur; talem Celſitudinem Tuam, ſubſtratæ ſacro manus Tuæ oſculo bis ſenæ Germaniæ Infulæ adorant; talem Rhenus virtutis & famæ Tuæ gloriâ tumidus, eodem quo labitur curſu, non ſine grato murmure in Oceanum uſque deſpumat. Quâ quidem re ceteris Principibus felicior eſſe videris, Antiſtes Eminentiſſime, cùm alii ideò ſæpiùs Antiſtites fiant, quòd Majeſtatis quodam fulgore reliquis mortalibus anteſtant: Te verò, Præſul Illuſtriſſime, ideò Antiſtitem compellamus, quòd honore Principibus Maximis, virtute Optimis anteſtare laboras. Atque hoc tamen purpuratum dignitatis faſtigium ita imples, ut quamquam, in iſto virtutum amico deſidio, omnia alta eſſe velint, ſola modeſtia infima eſſe cupiat, quia ſumma eſt; virtus tantò inter

altiores dignitatum apices rarior, quantò difficilius eſt, ab eo, quem omnes ſuſpiciunt, deſpici neminem. Et quid igitur mirum, Princeps Eminentiſſime, ſi ad iſtud virtutum & decorum omnium faſtigium Arca iterum conetur appellere, & ubi ſibi bonæ artes omnes, etiam Arca portum quærat? Sunt tamen hæc, ut dixi, publica, illud verò privatum, quod ſuo etiam nomine obærata pridem Celſitudini Tuæ minima noſtra Societas debeat, quòd Tuæ maximè munificentiæ favoribus per utrumque Rheni littus ſuſtentatur. Nobis etiam de humanitate & modeſtiâ tuâ, Princeps Illuſtriſſime, tunc judicium ferre licuit, quando Ratisbonæ inter ſacerrimas & graviſſimas Sacri Romani Imperii curas, domeſticam noſtram inopiam humaniſſimè inviſere, ac verò etiam ſublevare es dignatus. Placuerunt etiam Pietati Tuæ privatæ domûs anguſtiæ, in quibus primam immortali

tali

tali Deo hostiam litaret. Ita cùm Majestati & dignitati Tuæ cetera loca angusta essent, eum apud nos locum quæsivit demissio Celsitudinis Tuæ, quem modestiâ suâ impleret. Quem verò tunc sensum nobis fuisse dicam? cùm iisdem manibus sacram nobis primùm pacem apprecarêre, quibus deinde inuncto Rege Romanorum, orbi Christiano universo tranquillitatem & quietem redditurus videbare. Vide igitur, Princeps Illustrissime, quot caussæ fuerint, cur Tuo potissimùm Nomini P. Drexelius noster, piæ memoriæ, Arcam suam voluerit inscribi; quod quidem ipse præstitisset, si per fata, quæ etiam optimis sæpè decretis intercedunt, licuisset. Nobis tamen providè hoc evenisse videtur, ut quod inter omnia illi sanctissimum erat, in id tempus rejiceretur, quo nihil cupere & vovere solemus, quàm quod charissimum & sanctissimum nobis esse solet. Pa-

tere igitur, Præsul Eminentissime, Arcam auctore jam suo & gubernatore destitutam, in sacro Infulæ Tuæ cacumine quiescere, & eâdem vultûs humanitate, ac favore, quo pupillos omnes, etiam posthumum hunc partum in clientelam adscisce; & sub cujus mitræ præsidio boni omnes, etiam optimum ac demississimum Societatis nostræ affectum admitte. Vale, Princeps Illustrissime, & orbis te utilitati diu indulge. Monachii, festo die divi Præcursoris anno 1639.

Eminent. & Illustr. Celsitud. Vestræ

devotissimum

Collegium Societatis IESV Monachiense.

IN-

INDICVLVS
IN
NOEMVM.

NOE-

NOEMVS.

CAPVT I.

Primum diluvii principium, multiplicatio hominum, & flagitiorum.

ROGATVS Socrates, Stobæo teste, quid esset felicitas, sapienter in hunc modum respondens, Felicitas, inquit, est voluptas, quam non sequitur pœnitudo. Si terrarum orbem lustremus, & omnes ubique voluptates probè delibemus, non inveniemus ullam è caducis omnibus, quam denique non sequatur presso pede pœnitentia, sed plerumque nimis sera. Denique voluptatum asseclis Paulinum illud jure objicitur: Quem ergo fructum habuistis tunc, in quibus nunc erubescitis a?

Ævo Noëmi conviviis & voluptatibus traducebant vitam, nemo non heluabatur, totus orbis lasciviebat, moribus ubique corruptissimis. Quod ingemiscens Christus, Sicut erant, inquit, in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes usque ad eum diem, quo intravit Noë in arcam, & non cognoverunt, donec venit diluvium,

a *Ad Rom. c. 6. v. 21.*

vium, & tulit omnes *a*. Maxima tunc Dei oblivio ubique locorum fuit. Vnus atque unicus Noë, quod de Tobiâ dicitur, Memor erat Domini in toto corde suo *b*. Noë vir justus cum Deo ambulavit *c*. Dei præsentia locis omnibus assiduè cogitata, in tantâ scelerum colluvie servavit illum velut unicam in denso & horribili vepreto rosam.

Hanc orbis gemmam Noëmum orbi dabimus redivivum, unà cum arcâ annuo omnium animantium stabulo, & diluvio humanæ gentis sepulchro. Totis divinis litteris vix quidquam, putem, adeò divinam bonitatem ac misericordiam unáque justitiam & æquitatem summam sub oculos ponit. Primum est, quod sacri codices dictioni offerunt: *Cúmque cœpissent homines multiplicari super terram, & filias procreâssent* d. Hîc principium interitûs declarandum.

a *Matth.c.24.v.38.* b *Tob.c.1.v.13.*
c *Gen.c.6.v.9.* d *Ibid.v.1.*

§. I.

In turbis semper turbæ; magnus populus, grandis tumultus; multi homines, multa sæpenumerò vitiorum colluvies. Cœperunt homines multiplicari super terram, simul & libidinum illecebræ. Multiplicati fuerunt etiam ante diluvium, sed non in eam hominum frequentiam. Ante orbis eluviem ab orbe condito pænè duo millia

millia annorum fluxerunt; quo quidem tempore gens humana plurimum auxit numero; nunc verò in immensam ferè multitudinem excrevit, sed pari ferè passu succrevit nequitia. Multiplicationem hominum multiplicatio flagitiorum comitabatur, ídque Enochi ævo circa septimam ab Adamo & Setho generationem. Hîc omnia in pessum ruere cœperunt *a*.

Verè cecinit Hebræus vates Isaias: Multiplicasti gentem, non multiplicasti lætitiam *b*. Multi homines, multa scelera. Idem in Ægypto videre fuit, ubi stirps Iacob in eum numerum excrevit, ut in emigratione sexcenta millia virorum bellicosorum sint censa; feminis, liberis, senibus, ancillis, famulis in hunc numerum minimè relatis. Rex Ninus anno à diluvio ducentesimo quinquagesimo imperare cœpit, quo tempore ita aucti sunt homines, ut in solo Nini exercitu decies septies centena millia peditum, ducenta millia equitum, decem millia falcatorum curruum numerarentur, quod Diodorus Siculus testatur *c*. Multiplicasti gentem, non multiplicasti lætitiam. De hoc humanæ gentis augmento differens Iosephus, Qui priùs certatim, inquit, virtutem exercuerant, posteà duplò majori studio malitiam consectabantur.

Hoc bono Numini suprà quàm dici potest, displicet, suis nos beneficiis tam turpiter

a *Iosephus l.* 1. *Antiq. c.* 3.
b *Is. c.* 9. *v.* 7. c *Diodor. l.* 3. *c.* 2.

terabuti, suâ nos bonitate fieri pejores. Atqui scivit Deus, inquies, hoc futurum. Ita sane scivit & Christus, Iudam fore proditorem & furem, cum tamen in Apostolum elegit. Hæc Dei mirissima bonitas est & clementia, ut ea se retardari non sinat ab humanâ nequitiâ. Neque verò decet Deum propterea parciorem esse ad benefaciendum, quantumvis ejus beneficiis abutantur homines in Dei contemptum, suúmque exitium. Quod expendens Ambrosius, Secuturo, inquit, diluvio non debuit æstimari defuisse gratiam fecunditatis illi generationi, quam diluvia absorbuerunt, ut quòd fuit humani generis abundantia, divinæ deputetur gratiæ; quòd diluvium secutum est, nostris adscribatur iniquitatibus, qui peccatis nostris avertimus Dei misericordiam. Principale enim est virtutis inchoare à beneficiis, & præseminare gratiam. Divinum est igitur quòd bona præmittuntur, nostrum quòd mutantur *a*. Sed illud novi nihil est: quò plures, hoc pejores; multi homines, multi delinquentes. Paucitas & paupertas habent pedisequas industriam & frugalitatem; multitudo & opulentia socordiam & nequitiam.

In iis cœtibus, Rebuspublicis, urbibus, quæ hominum frequentiâ non abundant, multo exactior servari potest disciplina, quàm ubi multitudo turbat. Vbi penuria sese

a *Ambros. tom. 4. l. de* Arcâ & Noë, *cap. 3. mihi pag.* 141.

ſeſe contrahit, laboratur ut acquiratur quod deeſt; ubi abundantia ſeſe dilatat, in laboris locum ſuccedit otium, & quod priùs virtutis erat invitamentum, vitii fit præmium Si Auſtria & Boëmia terræ fuiſſent ſteriles, numquam fuiſſent Cęſari tam rebelles *a*. Proterviores facit opimitas ſoli. Idem Græcorum & Romanorum fertiliores terrę teſtantur. Annibalem cetera invictum, fomenta Campaniæ fregerunt. Multi cuſtodes malè cuſtodiunt: multa marſupia plerumque parſimoniam & frugalitatem non docent; ſanctiùs vivitur parvo. In urbibus populoſis ſi ſævire incipiat peſtis, ingenti numero ſternit homines, velut autumno folia pruinæ. Ita vitium inter multos vel unicum ſerpens ingentem trahit catervam; mali contagio peſſima: major inter paucos concordia.

a *Maximè ab anno* 1618. *ad an.* 1633.

§. II.

Hoc parentes, & omnes qui familiam ducunt, hoc Conſules & urbium Præfecti, hoc Gubernatores & Principes curent, multitudinem in officio continere: ſi domus plena liberis, aut famulis, aliíſque domeſticis, urbs plena civibus, provincia regnúmque populo plenum, hîc maximè attendendum, ne diſciplina labet, ne reverentia legum pereat, alioqui perit pudor peccandi, & quivis ſui ſenſûs ac juris temerè leges violat, detrectat obſequium, peccátque

cátque contumaciter. Hîc disciplina domi forísque sancienda.

Et quemadmodum magister in scholâ singulis mensibus, prudentum judicio, exemplum ponat insignius vel in garrulo, vel inobediente, vel pigro, eóque flagellato ceteros ad frugem terreat: sic in domibus, urbibus, provinciis, regnis, disciplinæ vis sæpiùs instauranda legibus non in memoriam solùm, sed in opus revocatis. Sunt domus, sunt & urbes atque provinciæ, quæ leges quidem habeant laudatissimas, quarum tamen observantia sit nulla; tabulis hærent inscriptæ, non manibus, non actionibus. Pulchræ leges, fœdi mores; decreta sancta, exsecutio nulla. Hîc mi paterfamilias, mi Consul, mi optime Princeps, disciplinam & legum observantiam severioribus exemplis instaura; alioqui multiplicabitur gens, & non multiplicabitur lætitia, fiétque, quod Noëmi ævo, cùm cœpissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent. Artificiosè hîc & prorsus verecundè verbis pauculis immania flagitia divinus spiritus describit. Filias ait procreatas. An non idem anteà & superiori ævo? Ita, sed jam longè plures sunt natæ. Caussa non una. Prima, flagitiosum, turpe, temulentum, libidinosum vivendi genus; non explico hanc caussam, fordet. Altera, singularis Dei permissio. Neque hîc ulteriùs scrutandum. Tertia, suspicio sit, ne forsan historicus sacer ironikῶs loquatur, & tam filias

lias notet, quàm filios, qui tamen tam imbelles, effeminati, molles erant, ut filiæ potiùs potuerint dici. O verè phrygiæ, neque enim phryges *a*. Quarta, jam infamia pharmaca & parricidalia medicamenta in extinguendis fœtibus vulgo nota & in usu erant, ut vetus scriptor notat. Filias quærebant, filios extinguebant, quos volebant; nam polygamiæ initium jam fecerat Lamechus. Nos hæc scelerum arcana non invenimus, sed auximus, & excoluimus; facile inventis addere, præsertim cùm Geneseos scriptor dicat: Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentiâ suâ. Geminis enim & diversissimis partibus constamus; Appetentiâ, quæ mentis vacua, & Voluntate, cui ratio moderatur. Reperias homines religiosos & sacros solâ veste tales, corde profanissimo. Pictores, quibus quidlibet audendi fas, talem dimidiâ parte militem, alterâ sacerdotem pingunt. Talis ferè homo est; parte unâ luteus, quaquà tangis, facillimè frangis; alterâ parte aureus, ratione præditus. Pars lutea in illud tota propendet, quod suave, quod amœnũ, quod sapit; pars aurea ratione plena, honestum & æquum, & quidquid Deo placet, appetit. Hæc autem miseriarum humanarum pænè prima est, quòd rationis expers appetentia hominem jam in cunis occupet; ratio post elapsos aliquot annos vix demũ se modicè prodat, & imperare incipiat,

sed

a *Virgil. l. 9. Æneid. post med.*

ſed ſceptro parùm firmo. Hinc levi pugnâ vincitur, & ſervit ad imperium nata. Atque hinc etiam pronuntiatum illud: Senſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt, nec inferior tantùm & ſequior, ſed ſuperior etiam ac nobilior pars hominis. Non rarò cogitatè ac conſultò mali ſumus, animum per omnia verſamus, & toto pectore cogitamus, quomodo fruamur voluptate. Rationis quidem eſſet beluinam hanc appetentiam coërcere, ſed ea blanditiis ſibi perſuaderi ſinit non litigare, jure ſuo cedere, ſenſibus imperium permittere, conſilii pravi dulcedinem ſequi, vitiis non reluctari. Ita ſenſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentiâ ſuâ.

Hinc humana vita alphabeti litteræ Ypſilon confertur, quæ ab uno pede in geminas ſeſe partes dividit. Infantia & pueritia rationis maximam partem expers, uno ferè impetu unóque tramite incedit, quo quidem tempore nec boni poſſumus dici nec mali. Sequitur adoleſcentia & juventus; hîc ſanguis bullit, & in omne ſe vitium effundit. Plerumque ad lævam hæc ætas tendit, in vetitum ruit, noxiæ voluptatis mella lambit; ita cum ætate culpa creſcit. Proni ſumus ab adoleſcentiâ in malum.

§. III.

Eam ob rem hîc duo nobis ſoletti ſtudio perdiſcenda. Primum eſt, Declina turbam.

In

In turbis semper turbæ. Inter multos homines vix vmquam non magna inquies. Consultissimum est subinde cum Christo & cum Baptistâ Christi acuendæ pietati in domesticam solitudinem sese recipere, solum agere, res animi curare, cum Deo solo & secum loqui. Id operæ sibi Tertullianus sumens, Vnicum negotium mihi est, inquit, nec aliud nunc, quàm ne curem alia, sed me. Antonius Magnus loca sola abditáque habitans, Iam ego, inquit, à triplici bello liber sum; nec enim me oculorum, nec aurium, nec linguæ prælium fatigat, sola cordis pugna superest, cùm enim diabolus non possit esse otiosus, cum corde mihi luctandum est. Antisthenes Philosophus interrogatus, quid lucri retulisset è philosopiâ; Hoc, inquit, posse mecum ipso versari, & loqui. Multum reverà didicit, qui istud didicit. Quanti sunt, qui nec versari secum norunt, nec loqui, turbis & tumultibus sic innutriti, ut cùm coguntur esse soli, pisces sibi esse videantur non tantùm muti, sed extra aquam positi. Eruditè dixit Epictetus: Mali tragœdi soli canere non possunt, sic quidam non soli deambulare. Musicus, qui discendi finem nondum attigit, non facilè solus canit, quia facilè impingit; ita homo turbarum amans solitudinem extremè odit, quia hoc unum optimè novit, cum aliis fabulari & garrire. Verè nihil dicimus, si soli esse, in nosmetipsos descendere, cum solo DEO colloqui nesciamus. Quod Origenes apertissimè

ſimè pronuntians, Quamdiu quis, inquit, permiſtus eſt turbis, & in multitudine fluctuantium volutatur, non vacat ſoli Deo, nec poteſt eſſe ſanctus *a*.

Turbas ante omnia fugiendas Annæus Philoſophus exactiſſimè tradens, Quid tibi, ait, vitandum præcipuè exiſtimes, quæris? Turbam. Numquam illi te tutò commiſeris. Ego certè confiteor imbecillitatem meam. Numquam mores quos extuli refero. Aliquid ex eo quod compoſui, turbatur; aliquid ex his quæ fugavi, redit. Quod ægris evenit, quos longa imbecillitas uſque eò afficit, ut numquam ſine offensâ proferantur, hoc accidit nobis, quorum animi ex longo morbo reficiuntur. Inimica eſt multorum converſatio. Nemo non aliquod nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut neſcientibus allinit *b*.

Hæc eadem denuò inculcans. Sic eſt, inquit, non muto ſententiam. Fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge etiam unum *c*, maximè vitioſum, qui ſimiles tibi mores affricabit, nî fugâ tibi conſulas. Turbas igitur, quantum potes, declina.

Alterum eſt: DEO maturè ſervi. Quando enim vitia nos tam maturè vellicant, ut ipſas cunas & infantiam illibatas non ſinant, adeò ut jam tum vrere incipiant urticæ; idcircò etiam maturè in partem alteram inclinandum, ſtruenda virtutis principia,

a *Orig. hom. 8. in Levit.*
b *Seneca epiſt. 7. initio, mihi pag.* 395.
c *Idem epiſt.* 10. *initio, mihi pag.* 402.

pia, rebus divinis assuescendum. Quod Salomon monet: Adolescens juxta viam suam etiam cùm senuerit, non recedet ab eâ *a*. Bonum est viro cùm portaverit jugum Domini ab adolescentiâ suâ *b*. Id faciunt senes, quod facere assueverunt juvenes. Pœnitentia Deo tantò est gratior, quantò magis voluntaria & celerior. Pars optima pœnitentiæ & laude dignissima, cùm juvenis maturè se subtrahit à noxiâ voluptate. Illaudata & iners pœnitentia est, cùm paupertas aut senium subducit voluptatem; neque verò temperantiæ adscribendum, cùm æger vel deliciarum nauseans cibo potúque abstinet, hic talis vitia non deserit, sed illa deserunt ipsum. Is volens Deo servit, qui viribus servit etiamnum integris. Primogenita & primitias Deus à nobis exigit. Plurimorum frequens est delirium & stultissima persuasio, eum cibum, quem petulans caro, quem fallax mundus, quem homicida diabolus fœdissimè delibarunt, Deo adhuc honorificè posse apponi, defloratam scilicet juventutem, & exhaustas vires tum demum Deo consecrare, cùm Dei hostes ea respuunt. Hoc impietatis commentum est, Deum prærosis dapibus gaudere. Vis servire Deo? servi maturè, & declina turbam, saltem subinde, & opportuno tempore. Nimis est imperitus, qui non didicit cum Christo esse solus.

CA-

a Prov. c.22. v.6. *b* Thren. c.3. v.27.

CAPVT II.

Alterum diluvij principium, oculorum licentia, & societas prava.

TAMETSI Moyſes ad omnem Aegyptiorum ſapientiam fuerit excultus *a*, tam artificioſâ tamen & ſuccinctâ ſcriptione infandam diluvii vaſtitatem complecti non potuiſſet, niſi Spiritus divinus illius calamum imbuiſſet arcanâ ſcribendi notitiâ. Ita tribus omnino capitibus myſteria concluſit plurima. Et ſexto quidem Geneſeos capite diluvii cauſſas percenſet, ut neque ij qui perierunt, nec naſciturus poſt illos orbis injuſtitiæ Deum poſſit arguere. Septimo miſerandum & pecoris & omnium hominum in cataclyſmo interitum enarrat Octavo reſtaurationem mundi, & cauſſas ſubſidentium aquarum aperit, atque oſtendit, quâ ratione Noëmus poſt annuum ferè carcerem in continentem cum pauculis ſuis prodierit.

Nos cum Moyſe ſingula exponemus ordine. Hoc quidem capite alterum tot malorum principium adſtruemus, *Oculorum licentiam, & ſocietatem pravam.*

a *Act. Apoſt. c.7.v.22.*

§. I.

Vti prima omnium peſtis ac pernicies, ita hic ipſe orbis interitus non minùs ab

oculis sumpsit principium. Oculi ad omnia prorsus vitia volantes perniciſſimi tabellarii, & quod Gregorius affirmat, oculi raptores ad culpam. Videntes filii Dei filias hominum, quòd essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerunt *a*. Hîc ingens interpretum altercatio, quinam fuerint hi filij Dei. Huic bello me miscere supervacaneum censeo; rem paucis perstringam. Sunt è priscis doctrinâ & sanctimoniâ clari scriptores, qui putârũt Angelos bonos cum mulieribus fuisse *b*. Quos Chrysostomus non immeritò acri verborum aceto defricat, quòd Angelos Dei in culpam trahant tam pudendi consortii. Neque Theodoretus illis parcens, Quidam, inquit, nimis stupidi & stolidi existimârunt eos fuisse Angelos, putãtes forsan suæ intemperantiæ patrocinium habituros, si Angelos ejusdem criminis reos tenerent. Ipsius Dei verba hunc errorem refellunt: Non permanebit spiritus meus in homine *c*. Ergo deliquerunt homines, non Angeli. Figmentum illud vix ulli credibile fuisset, nisi auctores habuisset insigniores. Sunt qui filios Dei interpretentur apostatas angelos, qui corpora induerint, & exarserint in feminas, quæ ab illis suis amatoribus stibii & purpurissi usum didicerint. Alii viros insigniter proceros & gigantes censent nominari Dei filios.

a Gen. c. 6. v. 2. b *Ita Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Philo, Iosephus.*
c *Gen.* c. 6. v. 3.

lios. Alii viros poteſtate eximios, judices, magiſtratus, præſides. Alii ſacerdotes illius ævi putant deſignari. Suam quiſque ſententiam propugnat. Vera & vulgata eſt, Dei filios fuiſſe Sethi poſteros, filias hominum, è Caini ſtirpe oriundas. Sethi nepotes & abnepotes filii Dei appellantur, quia ſanctè majorem partem educati, modeſti, verecundi, Dei cultores, juſtitiæ amantes, ad omnem probitatem facti. Atque hoc à Setho avo didicerunt, duravítque ſtirps illa in ſeptimam uſque generationem. Tādem ita vulgari vitia cœperunt, ut etiam ſanctos mores hæc ſæculi corruptela infecerit; inde homines etiam ſancti traxerunt labes ab impiâ ſocietate. Deinde ſolent Hebræi grandia quæque & ſelecta, *Dei* nomine efferre, montes Dei, cedros Dei, fluvios Dei dicere, uti nos ſelectiſſimas dapes dicimus ore divino dignas. Ita Sethi filii non tantùm probitate morum, ſed & dignitate formæ commendati. Sethus, Suidâ teſte, vocatus Deus, tam ſanctis moribus, tam pius ac juſtus fuit. Idem litteras invenit, & quædam *Mathematicæ* principia. Ita Sethi liberi, filii Dei.

Videntes filii Dei filias hominum: ſtirps Caini, filiæ hominum. Ita mala ſocietas coalita eſt. Ex lege patris Sethi perverſis & improbis nubendum non fuit. Tandem, uti fit cùm primi fervores intepeſcunt, facilis gratia legis eſt, parentum monita ut nimiùm priſca negliguntur, excuſationes & prætextus in promptu ſunt.

Ita Sethini connubiis mixti Cainis, nequiores facti ſunt illis. Ita res humanæ labuntur in pejus. Qui diu fuerant religioſiſſimi, paullatim alienis exemplis imbuti, pravis conſortiis tracti ſanctiores mores exuunt, alios nequitiâ vincunt, projectiores & ſceleratiores vel peſſimis. Cum Vate Venuſino hîc canendum:

Damnoſa quid non imminuit dies?
Ætas parentum pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem a.

Nimirum omnis mutatio (quod Ariſtoteles docet *b*) è contrario fit in contrarium: ſic ſenſim vel optimi ad vitiorum licentiam prolapſi fiunt peſſimi; aut ob animum divinis favoribus ingratum, aut quia nequitia recens longè dulcior eſt jam diu ingurgitatâ.

Deinde ſublimes animi & ingenia peracria mediocritatem non ferunt, nam plerũque optimos edunt, aut peſſimos partus.

Ita ſeri nepotes Sethi ab avis turpiſſimè degenerârunt. Videntes filii Dei filias hominum quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores ex omnibus quas elegerant. Eruditè Moyſes & ſimul verecundè beluinas nuptias depingit. Nam laſcivientes illi homines finem matrimonii non ſpectârunt, ſed ut pecudes in pratis nubũt, & ſicut equus & mulus cõveniũt, ita illi junxerunt

a *Horat l. 3. Carminum, odâ 6.*
b *Ariſtot tom. 6. l. de longitud. & brevitate vitæ, c. 2. mihi pag. 294.*

runt connubia. Quod deteſtatus David, Nolite,inquit, fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus *a*. Neque verò illi unam tantummodò vxorem in matrimonium duxerunt, ſed plures,nec eas parentum conſilio aut rationis ſuaſu, ſed prout eis placuit, Venere & Pluto pronubis ſibi copulârunt. Neque verò honores aut ſanctos mores,aut familiæ ac natalium decus valdè ambierunt, ſed oculis lenocinantibus acceperunt ſibi vxores ex omnibus quas elegerant. Hinc mera matrimonia malè oculata,quæ diabolus confarreare conſuevit.

a *Pſal.* 31. *v.* 9.

§. II.

Hîc ſanè diſcamus,quod collyrium oculis adhibendum, ut ſani ſerventur. Lippire incipiunt oculi, cùm pecuniam tantùm, aut tantùm formam attendunt. Paullatim vaneſcit luxu pecunia,defloreſcit ſenio forma; ita poſtquam ſuum oculi perdiderunt pabulum, aliò ſe avertunt, & vnà ſecum cor trahunt. Quanti ab oculis perierunt, his lenonibus ad pudenda tracti flagitia! quot conjuges ſerò nimis ingemiſcunt & plangunt: Vt vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error! Non ignoramus quàm crebrò & alios & noſipſos oculi ſeduxerint ingenti damno, & tamen oculorum vela & collyria paſſim omnia rejicimus. Oculorum quidem eſt videre, ſed voluntatis

tis eſt, quæ auriga illorum, habenas adducere. Verùm aurigâ dormitante, petulantes & effrenes equi, quà fert impetus, excurrunt. Chriſtus hîc frenos injiciens, Ego autem dico vobis, inquit, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eã in corde ſuo *a*. Ideò Zaleucus oculos juſſit effodi adultero. Nam, ut Clemens Alexandrinus loquitur, prima fornicationis & adulterii ſagitta eſt oculus, & dum laſciviunt oculi, caleſcunt appetitiones. Videntes filii Dei filias hominum. In formatione humani fœtûs oculi omnium ultimi perficiuntur, primi moriuntur. Non malè hoc inſtituit natura, ut quò majus eſt nocendi periculum, eò brevius eſſet ſpatium. Idcircò etiam fletûs ſunt inſtrumentum, ut quia ſunt peccati, ſimul etiam eſſent pœnitentię principium. Pars innocentiæ cæcitas eſt. Incuſtoditus viſus incuſtoditæ mentis eſt nuntius. Si feneſtræ domûs effractæ nec pluvias nec nives arceant, putredini ac ruinæ domum exponunt: eadem humani pectoris eſt ratio. Si oculi ad omnem curioſitatem pateant, mens ſordibus impletur, & cogitationum peſſimarum fit deſidiabulum. Cor Salomonis tale; nec ipſe diffitetur locupletiſſimus in ſeipſum teſtis: Omnia, inquit, quæ deſideraverunt oculi mei, non negavi eis, nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur *b*. Eam ob rem David ſollicitè rogãs, Averte,

R 3 in-

a *Matth. c. 5. v. 28.* b *Eccleſ. c. 2. v. 10.*

inquit, oculos meos, ne videant vanitatem, in viâ tuâ vivifica me *a*. Ægrotis cibi noxii non tantùm non dandi, sed nec mōstrandi quidē sunt: tolle cucumeres & pepones, aufer frigidam aut cerevisiam, amove à febrientis conspectu vinum, nam inter os & oculos facilis est proditio, levissimè persuadetur æger idem esse salubre quod suave, libenter agitur quod citò creditur. Oculi, ait Augustinus, membra carnis, fenestræ sunt mentis *b*. Solus aspectus via recta est ad opus.

Oculus urens, aut sicut eum Christus appellat, scandalizans, non eruendus tātùm, sed & projiciendus est, Christi jussu, Erue eum, & projice abs te *c*. Eruimus quandoque, sed non projicimus: intermittimus libidinem, sed occasiones libidinis non fugimus. Sic Alipius ex Augustini familiaribus, oculos eruit, non statim projecit. Obstinaverat is animum theatrum non adire, at cùm amici & condiscipuli violentiâ familiari traherent, Totum, inquit ille, Alipium eò nō pertrahetis; oculi & animus ibi non erunt: adero velut absens; ita & vos & spectacula superabo. Clausit oculos, aures non clausit. Subitò pugnæ casu ingens populi clamor coortus, Alipius curiositate victus, sed quasi paratus quidquid illud esset, etiam visum contemnere, oculos quos eruerat solùm, non projecerat, sibi iterum infixit & aperuit. Sed dum immanes

a *Psal. 118. v. 37.* b *August. tom. 8. in Psal. 41. mihi pag. 152.* c *Matth. c. 18. v. 9.*

nes illas voluptates vidit, percussus est graviore vulnere in animo, quàm ille in corpore, quem cernere concupivit, ita pugili cadente miserabiliùs cecidit. Vt enim sanguinem vidit, non se avertit, sed immanitatem simul hausit, aspectum fixit, furias combibit, delectatus scelere certaminis, & cruentâ voluptate inescatus. Et jam non erat ille, sed unus de turbâ, ad quam venerat; spectavit, clamavit, exarsit & insaniam secum inde abstulit, quæ non tantùm stimulabat redire cum illis, à quibus abstractus est, sed etiam præ illis, & alios secum trahere. Tanti est non eruere solùm oculos, sed & projicere, visum non tantùm custodire & claudere, sed videndi occasiones sollertissimè cavere ac fugere. Quâ in re miraculum haberi potest purpuratus Senator Carolus Borromęus, qui Mediolani habitavit ad forũ, curiositatis promontorium amplissimum, eâ tamen oculorum sanctimoniâ & fide, ut in illud prospexerit numquam. Reverâ vir iste sanctissimus oculos non solùm eruit, sed projecit. Jobus oculorum custos acerrimus, Pepigi, ait, fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidẽ de virgine Quam enim partem haberet in me Deus desuper *a* ? Iobo non satis tutum videbatur non aspicere virginem, sed nec cogitare de virgine necessarium ducebat. Eleganter & religiosè submonet Poëta:

Quid facies, facies Veneris si veneris ante ?
Non sedeas, sed eas, ne pereas per eas.

 Edi-

a Iob. c. 31. v. 1.

Edictum Christi strictissimum est: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te; expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam *a*. Oculos ergo cohibe. Quod satis doceant hi filii Dei, qui oculis non custoditis facti sunt filii diaboli.

a *Matth.c.5.v.29.*

§. III.

Alterum. Pravam societatem fuge. Illi ipsi nepotes Sethi acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant, contra maiorum sancita. Consuetudo cum impiis & societas prava, feminarum consortia, res pestilentissima. Cave Sirenes, nî mergi velis & perire. Exitio id disce alieno. Filii Dei videntes filias hominum, quòd essent pulchræ, utique simul & comptæ, illecebrosæ, musices peritæ, societate cum illis initâ in omne flagitium præcipites iêrunt. Hanc talem cum feminis societatem Deus graviſsimè suis interdicens, Non ingrediemini ad eas, inquit, neque de illis ingredientur ad vestras, certiſsimè enim avertēt corda vestra, ut sequamini deos earum *a*. His certè artificiis sapientia Salomonis eversa. Idem deplorans David, Commisti sunt, inquit, inter gentes, & didicerunt opera eorum *b*. Nam, fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocave-runt

a 3. *Reg.c.*11. *v*.2. b *Psal.*105. *v*.35.

runt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt, & adoraverunt deos earum. Initiatúsque est Israël Beelphegor. Et iratus Dominus ait ad Moysen: Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis. Simul etiam judicibus Israël imperatum: Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor *a*. Tantorum malorum caussa societas mala. Tersum speculum vel halitu solo inficitur; ita probus homo solâ improbi viciniâ inquinatur. Qui tetigerit picē, inquinabitur ab eâ, & qui communicaverit superbo, induet superbiam *b*. Mali mores, contagiosissima lues. Hæc indoles vitiorum est, cum sociis perire velle. Hinc Isaias hortatur & clamat: Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere *c*. Præstat malorum æstuare odio, quàm consortio. Sunt animalcula, quæ non sentiuntur cùm mordent, sed cùm relicto morsu nocent, & pars læsa intumescit. Ita & pravi homines occulto blandóque lædunt vulnere, & quod de basilisco ferunt, solo venenant aspectu vel halitu pravi exempli. Modicum fermētum totam massam corrumpit. Si dextra sit offensioni, abscindenda: idem cum amico faciendum. Melius est enim facere jacturam amicitiæ, quàm animæ.

Abrahamus à Deo monitus, solum patrium deseruit, ne corruptorum hominum pravis moribus imbueretur. Neque verò

 illum

a *Num.c.25.v.1.& seqq.*
b *Eccli.c.13.v.1.* c *Is.c.52.v.11.*

illum Deus ad crebrum familiare colloquium priùs admisit, quàm societatem impiam jussus declinavit?

Inter nequissimos Sodomæ cives quantum periculi adiit Lothus, quem inde vix Angeli extrahere potuerunt?

Ludus Ismaëlis cum Isaaco non immeritò Saræ displicuit. Ab homine nequam vel silente discitur nequitia.

Vt societatem omnem perduellium Core, Dathan, & Abiron populus Israëlis fugeret, gravissimè Moyses edicens, Recedite, inquit, à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum *a*.

Illaudata familiaritas Amnonis regii juvenis cum Ionadabo artem docuit, quâ sororem ad infame scelus pelliceret.

Optimo regum Iosaphato è bello reduci occurrens Jehu, illúmque acerbè increpans ob societatem cum Achabo rege initam; Impio, inquit, præbes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitiâ jungeris, & idcircò iram quidem Domini merebaris, sed bona opera inventa sunt in te *b*.

Insignissimè hac in re sapuit Tobias. Cùm enim irent omnes ad vitulos aureos, quos Jeroboam fecerat rex Israël, hic solus fugiebat consortia omnium, & pergebat in Hierusalem ad templum Domini *c*.

Tobiæ natu junioris conjux religiosè gloriabatur; Numquam cum ludentibus miscui

a *Num. c. 16. v. 26.*
b *2. Par. c. 19. v. 2.* c *Tob. c. 1. v. 5.*

miſcui me, neque cum his, qui in levitate ambulant, participem me præbui *a*.

Iudas Machabæus optimus princeps & invictus, ſed ubi cum Romanis idololatris, etſi tunc rerum potentiſſimis, amicitiam & ſocietatem junxit, in prælio victus cecidit. Idem Ionathæ fratri evênit.

Inter Apoſtolos Petrus animoſiſſimus erat, & carceris & mortis ſocietatem Domino pollicitus. In atrio Caiphæ inter impios ad vocem ancillulæ trepidavit *b*.

Nihil eſt contagioſius malis exemplis. Mali mores, lues peſſima, contagioſiſſima. Qui communicaverit ſuperbo, ait Siracides, induet ſuperbiam. Idem de aliis vitiis ſentiendum. Proinde Paulus ſeverè imperans, Ne, inquit, commiſceamini fornicariis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit *c*. Verum, veriſſimum, cum perverſis pervertimur.

Oculorum licentia & ſocietas mala è filiis Dei mancipia fecerunt diaboli. Hîc neque avus neque abavus, nec Sethus, nec Enos juverunt pereuntes, qui ſeipſos his periculis expoſuerunt. Tueri vis animum? Hanc ſerva legem, oculos cohibe, pravam ſocietatem fuge. Oculi vagi, ſocii mali, ductores ad orcum certiſſimi.

a *Tob.c.3.v.17.*
b *Vide, obſecro, Nicetam meum l.1.c.9.*
c *1.Cor.c.5,v.6. & 9.*

CAPVT III.

Extrema hominum nequitia, caussa diluvij æquissima.

FLAGITIORVM incremēta & orbis interitus ab oculorum libertate, & hominum pravorum societate cœpit. Frequēs ubique populus; viri sanctiores è vitâ decedebant, hinc in dies raritas illorum maxima; nam improbi eorum vicem succedebant, vitia in immensum crescebant: non erat, qui haberi vellet nequitiâ postremissimus: junctis viribus in nefas ruebant, tamquam cælum expugnaturi, & dejecturi Deum. Hoc nimirum laborabat diabolus, Dei consilia turbare, ne luteus homo in Angelorum sedibus locaretur, & quia prima omnium molimina felicissimè cessêrunt, jam animosior cœpit insistere operi & robustior.

Adverterat priùs veterator, familiam Sethi ad optimos mores institutam, & piorum numerum augeri, hinc omnibus viribus contendit, ut homines Deo redderet exosos. Rem eò certè deduxit, ut vitæ integros sanctósque Dei filios ad flagitia gravissima pertraheret. Sua profectò consilia eò promovit, ut videri potuerit consilium divinum penitùs turbâsse: siquidem Deus ipse fassus est: Pœnitet me fecisse hominem. Hanc orbis miseran-

ſerandam in pejus ruinam hoc capite ſub oculos ponemus; unà etiam cauſſas explicabimus æquiſſimas, ob quas Deus gentem humanam omnem aquis extinxerit.

§. I.

Noëmi ævo nequitia ingens, horrenda, intolerabilis, quatuor maximè de cauſſis.

I. Non paucorum ea fuit nequitia, ſed omnium & univerſalis. Dominus de cælo proſpexit ſuper filios hominum, ut videat, ſi eſt intelligens aut requirens Deum: omnes declinaverúnt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum *a*. Sanctitas in unico pænè Noëmo eſt reperta. De uxoris, filiorum & nuruum probitate altùm ſilent divinæ paginæ. Credibile illos à Noëmo ad optima quæque verbis & exemplis concitatos; num monitis paruerint, incertum. Cham irriſor patris ex aſſe nequam fuit. Certum eſt, ob Noëmum familiæ Noëmi parſum. Grex piorum nimiùm puſillus. Extra hunc nulla uſpiam alibi ſanctitas & innocentia.

II. Iræ divinæ cauſſa fuit nequitia omnibus numeris abſoluta. Omnis quippe caro corruperat viam ſuam ſuper terram *b*. Ad apicem ea pervenit. Vidit Deus quòd multa malitia hominum eſſet in terrâ, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore. Quod Hebræi dicunt hac phraſi: Omne figmentum cogitatio-

a *Pſal.* 13, *v.* 2. & 3. b *Gen*, *c.* 6. *v.* 12.

tationum cordis eorum dumtaxat ad malum. Dies & noctes cogitabant, quomodo suis satisfacerent libidinibus. Intellectus cæcus, voluntas perversa in vetitum junctis operis ruebant. Cor, malitiæ officina, hoc egit studiosissimè, ut omnem ad se viam intercluderet virtuti. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ *a*. Nequitiæ fons cor est, quod in illis improbis à Deo aversum hoc unum volutabat, quomodo insignitiùs esset flagitiosum. Actiones bonæ nimis quàm modicæ, tenues, raræ fuerunt!

III. Nequitia fuit prolixa, ad annos pænè septingentos extensa. Quis hîc satis miretur patientiam & longanimitatem divinam, quæ tanto tempore tam fœdam scelerum colluviem tolerabat, & expectabat resipiscentiam? At illi secundùm duritiam suam & impœnitens cor thesaurizabant sibi iram Dei *b*.

IV. Sic submersi erant libidinum cœno, ut nec minas, nec monita, nec dehortationes pensi haberent, & impavidi res nefarias committerent. Vitæ melioris monebantur assiduè, ædificium arcæ cernebant crescere, aquarum supplicium pridem prædictum imminere, rem denique valdè seriò agi audiebant. At illi dapsiles mensas, hilares ludos, nubiles filias, feminas formosas pluris æstimabant. Vulgatum illis canticum erat: Sinite delirum vetulum archite-

ctari

a *Matth. c. 15. v. 19.* b *Ad Rom. c. 2. v. 5.*

ctari & fabricare nos hilariter, nos hodie vivamus. Feris sanè feriores ac stultiores: illæ ad arcam properârunt, ut angustum in eâ caperent latibulum; isti arcam & architectum ejus Noëmum irriserunt, monentem contempserunt; emendatio vitæ nulla; nemini placuit ad frugem sapere. Multi in pravæ societatis gratiam, ne timidi aut inconstantes haberentur, à parte scelestorum hominum stabant: dulce videbatur perire cum multis. Sociata damna minùs feriunt.

Beatus Lucas ex ore Christi hunc orbis interitum deplorans, Edebant, inquit, & bibebant, uxores ducebant & dabantur ad nuptias, usque in diem, quâ intravit Noë in arcam, & venit diluvium, & perdidit omnes *a*. Ita solent homines; corpus accuratissimè comunt, in rebus animi & salutis incuriosissimi sunt: ludus & jocus illis est animi jactura: connubia, nuptias, convivia, choreas agitare princeps eis studium fuit. Matrimonia lascivientibus fuerunt honestatis vela. Effrenatæ cupiditates sic eos inescârunt, ut pœnarum securissimi viverent in diem, perinde si periculi aut mali nihil esset metuendum. Vir eruditus Lucas Brugensis de Noëmo disserens, Non dubium, inquit, quin fama arcæ orbem penetrârit, etsi Noë non ad omnes venerit; nihilominùs pars irrisit, pars parvi fecit; aliqui monitis aliquantulùm commoti, quia tamen differri

pœnam

a Luc. c. 17. v. 27.

pœnam videbant, lascivire pergebant.

Hujus genii est luxuria, ut hominem reddat oscitantem, securum, negligentem, temerarium, in omnem turpitudinem projectum, omnium curarum, quæ ad animum spectant, expertem. Non cognoverunt, inquit Matthæus, donec venit diluvium, & tulit omnes *a*. Exitium futurum nôsse poterant, sed nolebant, fidem habere dictis recusabant, hiantibus oculis nihil videbant, scientes & prudentes nesciebant, quæ ad animum facerent & salutem. Libido eis meliores cogitatus omnes rapuit. Idcircò tantopere laborat diabolus, ut homines hac escâ libidinis fallat: captus est, quisquis hoc vitio inescatus est; in omnem scelerum turpitudinem facilè miser trahitur, & non resistit. Iámque diabolus multâ didicit experientiâ, viros etiam sapientes & cetera pios hoc libidinis mulso ita dementari posse, ut levi nisu in magna etiam flagitia impellantur. Argumentum diabolorum hoc est: Non eris fortior Samsone, sapientior Salomone, sanctior Davide.

a *Matth.c.24.v.39.*

§. II.

Prætereà nôrunt exactissimè diaboli, quàm variè vitia cetera vincat luxuria. Primò quidem *Amplitudine*. Dilatat sese libido, & vires suas in cujusvis generis hominibus explorat: nec enim divites tantùm, sed

ſed & panperes infeſtat ; non in auro ſolùm & purpurâ , ſed & in paleis & fœno cubat : nulli ſexui,ætati, ordini parcit,pænè omnes invadit : rari ſunt , heu rari nimis , quos non vellicet. Nubentes & nuptui tradentes. Hæc omnium erat cogitatio , libidini vacare. Neque verò leges & onera matrimonii expendebant , ſed uxores ſibi eligebant ad oculorum arbitrium. Omnium erat votum,copulari nuptiis.

Hinc graviſſima illa Numinis indignatio : Non permanebit ſpiritus meus in homine , quia caro eſt ; totus homo carnem ſapuit,non naturâ, ſed nequitiâ. Illud de tali dicitur : Pro ſale accepit animam , ne ſcilicet putreſcat corpus. Luxuria igitur vitium univerſale.

II. Luxuria vitiorum turbam vincit diuturnitate,ſi quem pedem in animo fixerit, adeò firma hæret,ut vix avelli queat. Eam ob cauſſam juvenes ſummâ ſollicitudine ab omni hac peſte ſervandi. Hîc maximè principiis obſtandum. Nam ſi libido in adoleſcente aut juvene aliquantulùm irroborârit, væ miſero, conſeneſcet in hoc vitio, & contabeſcet ; pænè priùs eſſe vivus deſinet,quàm vitioſus. Subinde forſan conabitur hanc peſtem excutere, ſed videbitur ſibi hoc numquam effecturus. Ah! malum libidinis glutinoſum nimis & viſcatum eſt : & quamvis fomes in corpore ſopitus videatur, nihilo ſeciùs ſcintillat in animo;cur non reſtitiſti,cùm accenderetur? En Noëmi ævo nec meta nec finis ullus libi-

libidinum; adeò hic avernalis luxuriæ ignis in flammam validam exarsit, ut in immensum creverit seipso semper fortior. Annis septingentis venerea hæc lues per orbem grassabatur. Nec cessâssent impuri homines libidinari, nisi Deus tempori adfuisset, & hanc in nefarios sententiam tulisset: Nimiùm invalescit libidinum ignis in terrâ; cogor aquam his flammis affundere, alioquin hoc inferorum incendium in orbe non sopietur.

III. Luxuria vincit alia flagitia fecunditate, nam seminarium est ceterorum, & innumerabilium malorum ex hac basilisci fœturâ emergentium. Luxuriæ leve quid est, hominem unum perdere, totas domos, civitates, provincias, regna evertit. Iudas Iosephi fratres tres educavit filios, quorum hæc nomina, Her, Onas, Sela. Fuit Her primogenitus Iuda, nequam in conspectu Domini, & ab eo occisus est *a*. De Selâ idem asserit Geneseos liber: Percussit eum Dominus, eò quòd rem detestabilem faceret *b*. Homines impuri morte præmaturâ meritò mulctati. Sed nec parens filiis castimoniæ præbuit exemplum. Exiguus igitur luxuriæ triumphus, vir unus aut una femina malè perdita, qualis Iezabel regina, canum morsibus lacerata *c*. Nec grande quid, domus una libidinibus pessumdata. Heli duo filii unà perimuntur in bello, pater eversâ sellâ cervicem frangit, nurus

a *Gen.c.*38.*v.*7. b *Ibid.v.*10.
c 4.*Reg.c.*9.*v.*36.

nurus in partu extinguitur. Cur eos Heli à flagitiosâ consuetudine ad amorem pudicitiæ non revocavit? Nec magnum quid est, urbes totas luxuriæ sordibus deletas: Vrbs Gabaa ob unicam feminam ab impudicis civibus vitiatam, ferro & flammis excisa, cæsis ad eam quadraginta tribus millibus virorum a. Neque istud luxuriæ satis, totas domos & familias, civitates totas funditus deletas; totas provincias, nationes, regna tota pessumdat & evertit. Reverà Hispaniæ regnum ob regem Rodericum, qui honestam virginem violârat, in Maurorum potestatem redactum est. Sed & hoc luxuriæ parum est, tota excindere regna; orbem totum in exitium adduxit, aquis submersit, in stagnum redegit. Videte, obsecro, quale scelerum & malorum omnium sit seminarium luxuria. Ideò Chrysostomus hanc luxuriæ sævissimam fecunditatem expendens, *Vidit Dominus Deus*, inquit, *quòd multiplicatæ sunt malitiæ hominum. Ex hoc enim malo quasi è fonto multa alia oriebantur mala. Nam ubi scortatio & luxuria, ibi ebrietas & crapula; magna injustitia, avaritia, & innumera alia mala* b.

IV. Luxuria præ ceteris vitiis curatu difficillima. Chrysostomus, quem dixi, huic pæne insanabili morbo ingemiscens, Vidisti, ait, stupidas & sensu carentes animas? nihil eorum capiunt quæ spiritûs sunt, nullis moventur monitis, perinde ac si rationis expertes sint. Nec pœnæ timor, nec

a *Iudic c.19. & 20.*
b *Chrysost. hom. 22. in Gen.*

nec divinæ longanimitatis tempus arcuit illos à malis operibus, sed semel in præceps dejecti, à malâ cōcupiscentiâ quasi ab ebrietate demersi, redire ultrà noluerunt. Ita priùs mersi sunt suis concupiscentiis, quàm aquis. Quis talis juverit sui exitii amantes, qui vitia in mores, & peccandi licentiam in consuetudinē deducunt? Atque istud suo nomine malitiam appellamus, cùm quis non tantùm semel iterúmque labitur, sed quod decies, quod vicies ac tricies, quod centies pessimè patravit, tandem necessitate se vinctum existimat eadē sine numero patrandi. Ita qui priùs subtimidè peccavit, jam amoto metu omni, velut ex lege peccat audacissimè. Hinc sacer Historiographus, Corrupta, inquit, est terra coram Deo, & repleta est iniquitate *a*. Ita tellurem ipsam sceleribus contaminârunt: ubique Bacchus & Venus imperabant, temulentia & luxuria orbem universum inquinabāt. Et certè tam acervata fœdæ libidinis flagitia Domino puritatis amantissimo ita stomachum moverunt, ut diceret: Quia caro sunt, non permanebit spiritus meus in eis. Hîc duo singulariùs condiscenda. a *Gen.c.6.v.11.*

§. III.

Primum: *Carnem doma.* Ægrè persuademur, ut credamus, hostem nobis teteriorem non esse carne. Nihil verius: exitiosissimus hostis est caro, nisi quotidianis dometur rigo-

rigoribus. Indulges ei, & connives? certam tibi struis perniciem. Hæc bestia blandimentis & deliciis nimiùm quantum efferatur; quantò enim magis ei parcitur, tantò minùs officio suo fungitur. Certè si domestica carnis proditio diabolum & mundum non juvaret, multò facilior in eos pugna foret. Sed inquilinus ac subdolus fur iste, dum à mundo & satanâ facit, nos extremè perdit. Quod Siracides sapienter adstruens, Quid nequius, inquit, quàm quod excogitavit caro & sanguis *a*? Narrat Tacitus, Agrippinæ Neronis matri prædictum, à filio, si regnet, occisum iri matrem. At illa promptè & intrepidè, Occidat, inquit, dum imperet *b*. Vociferantur Prophetæ, vociferatur Christus & Apostoli: Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt *c*. Si secundùm carnem vixeritis, moriemini *d*. At suæ carnis amans, Moriar, inquit, modò priùs cupitis deliciis fruar. Non permanebit spiritus Dei in homine tali, quia caro est.

Alterum, quod hîc condiscendum: *Luxuriam execrare*. Caussam dicti assignans Ambrosius, Nihil est, inquit, quod tam miseræ servituti subjiciat hominem, quàm libido atque ejusmodi cupiditates, quæ jugo criminum gravi deprimunt miseram consciētiam *e*. Quisquis diabolum suâ domo

a *Eccli. c.17.v.30.*
b *Tacitus Annal.l.14.post initium.*
c *1.ad Cor. c.15.v.50.*
d *Ad Rom. c.8.v.13.*
e *Ambr. de Arcâ & Noë c.9.*

mo vult exclusum, obduret hoc impuritatis ostiolum, detestetur & fugiat, quidquid animi corporísque puritati adversatur, alioqui certè cacodæmon animum illius sibi mancipem faciet, & miser id nesciet, quia caro est. Vnusquisque pro suâ pugnet castimoniâ & pudicitiâ constantissimè; neque seipsum solùm, sed & familiam suam omnésque sibi commissos ab hac libidinis lue pro viribus tueatur. Quâ in re consultum foret, ut concionatores sæpiùs clamarent ex alto: O patres & matresfamiliâs, ô domini & dominæ nihil hac in re connivete; mores inverecundos, carmina fescennina, cantiunculas propudiosas, verba prætexta & impudica neutiquam tolerate. Procul, ô procul hanc pestem à vestris ædibus. Inde vel libidinis umbram eliminate; quoscumque hujus delicti reos deprehenderitis, ita seriò castigate, ut sentiant se castigatos. Hoc carnis vitium inter vestros nequaquam pullulare sinite; sceleris radices & fibras maturè convellite; severam horum rationem à vobis Deus exiget. Libido, pestis teterrima. Fuge hanc, fuge, quisquis Beatorum amas æternitatem.

CA-

CAPVT IV.

Quomodo DEVM *pœnituerit creati hominis.*

SI triſtis agricola ingemiſcat altùm, caput fricet, & dicat: Vtinam ego mea ſemina poſſim recipere! pœnitet me, quòd vel unicum huic agro granulum inſeminaverim, eíque tantum laboris impenderim. Expectati fenoris nihil recipio; oleum & operam perdidi; nec unius nummi pretium ad me redit. Hoc lacrimoſum agricolæ *pœnitere* ſatis oſtendit, agrum aut ſterilem & infecundum votis operoſis non reſpondere, omnem in eo laborem perditum, aut certè jam ſtantem lætámque ſegetem grandine jugulatâ. Et quamvis ſex ſeptémve graciles ſurgant ſpiculæ, nec milleſima tamen pars eſt ſementis diu ſperatæ.

Deus hunc orbem velut agrum conſevit: cœperunt homines multiplicari ſuper terram. Cùm autem expectaretur meſſis, ager hic urticis & ſpinis obſitus, jam merum ſenticetum ſolam vitiorum ubertatem exhibuit. Hîc mœſtus agricola negatis fructibus ingemiſcens, Pœnitet me, inquit, & jacti ſeminis, & operæ conſumptæ in ſteriliſſimum hunc agrum: Pœnitet me feciſſe hominem.

Neque ſolùm facti Deum pœnituit, ſed valdè & animo pœnituit. Tactus dolore cordis

cordis intrinsecus. Quid hoc, mi Deus, tam vehementis, tam novæ ac singularis pœnitentiæ? Hic agricola semper alioqui lætissimus, jam tristatur & dolet, tundítque pectus, ut probè monstret, quàm sui se laboris & sparsi seminis in agro tam sterili acerbè pœniteat. Sed num pœnitentia Deum affligere potest? Reverà, dixit, pœnitet me fecisse eos. Necessarium igitur hac de re pluſculum disserere. Explicandum, quare, & quomodo Deum collati in homines beneficii pœnituerit.

§. I.

Peccatum ita turbavit & confudit orbem, ut ipsum etiam cælum penetrârit, ad Dei solium perrepserit, ipsum etiam Deum contristârit. Filius Dei in crucem suffixus est, sed in terrâ, sed in corpore mortali. Quòd autem Deus in cælo pœnitentiæ se subjiciat, inter dolentes se statuat, dicátque, Pœnitet me fecisse eos, hoc intelligentiâ & ratione comprehendi vix potest. Et quæ hæc demum tanta fuit orbis confusio, ut reperta sit pœnitentia in Deo, qui gaudiorum & voluptatū omnium fons est? Pœnituit eum, quòd hominem fecisset, ídque bis térve repetitur. Tantam confusionem orbis & conturbationem excitavit peccatum, quod elementa, quod cælum & terram, quod res creatas omnes turbavit, præcipuè verò dominum orbis hominem in errores induxit fœdissimos. Istud enimverò

verò per ſex primos Dei operoſos dies luculentè monſtrari poteſt.

Primo dierum lux creata; lucem fugat peccatum. Hieremias vates ingentem ubique vaſtitatem cernens, Aſpexi cælos, ait, & non erat lux in eis *a*. Altero die conditi ſunt orbes cæleſtes, quos peccatum etiam temerare audet. Miratus hoc Iſaias, Tabeſcet, inquit, omnis militia cælorum, & complicabuntur, ſicut liber, cæli *b*, ne ſcilicet operiant peccantes. Die tertio creata ſunt germina, plantæ, arbores, quas itidem peccatum inficit. Aſpexi terram, inquit Hieremias, & ecce vacua erat, & nihili *c*. Sol quarto die fulgere cœpit, de quo Iſaias, Obtenebratus eſt ſol, inquit, in ortu ſuo *d*. Cur, obſecro? Cauſſa apponitur: Viſitabo ſuper orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum *e*. Quintus dies volucres & piſces dedit. Hîc iterum Hieremias lugens, Sapientes ſunt, inquit, ut faciant mala, benè autem facere neſcierunt. Intuitus ſum, & non erat homo, & omne volatile cæli receſſit *f*. Die ſexto pecudes & homines orbem cœperũt habitare. Oſeas orbem à peccato miſerrimè vaſtatum deflens, Non eſt enim veritas, inquit, & non eſt miſericordia, & non eſt ſcientia Dei in terrâ. Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in eâ, in beſtiâ agri, & in volucre cæli *g*. Cum homine delinquente

a *Hierem.c.4.v.23.* b *Iſ.c.34.v.4.* c *Hierem.l.cit.* d *Iſ.c.13.v.10.* e *Ibid. v.11.* f *Hierem.c.4.v.25.* g *Oſeas c.4.v.3.*

puniuntur creata omnia, quia delictis auxilium subministrârunt. Hinc reus in delicti pœnam rebus omnibus privatus est.

Sic igitur peccatum orbem universum perturbavit, ita hominem instigavit in Deum, ut Deus, qui tam suiipsius quàm rerum omnium perennis est beatitudo, suos sibi labores quasi sordere permiserit & displicere, tamquam facti sui pœnitentiam acturus. Hanc è divinis paginis describemus hîc ordine.

I. *Pœnituit eum, quòd fecisset hominem.* Vide, inquit Chrysostomus, verbum crassum, & nostræ pravitati accommodatum. Quemadmodum qui malè rem gerit, seipsum turbat & accusat: Cur hoc feci? Vtinam non fecissem! Si hoc præscissem, illud profectò numquam attentâssem; Vellem dicta facta revocare, si possem. Ita seipsum erroris arguit cum dolore. Pœnitet eum consilii. Ita Deum creati hominis pœnituit. In eâdem Geneseos historiâ sub exordium refertur: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erãt valdè bona *a*. Vnde jam igitur hæc tam matura pœnitentia? Si quis pictorum imaginem pingat ad omnes artificii leges absolutam, elegantissimam, quam sciat nemini non placituram, quam & ipse inter elaboratissimas picturas approbet, aliquot tamē pòst diebus ab oculis eam amoveat, damnétque tenebris & carcere, dicátque, Mei me laboris pœnitet; quid caussæ dicemus esse, quòd subitò displiceat artis exactissimæ imago? Rhyparographus aliquis,

a Gen. 6. 1. v. 31.

quis, & cucurbitarum pictor eam emendaturus, artificium omne extinxit. Ita peccatū hominem ad omnem morū innocentiam conditum fœdissimè destruxit. Hinc Deus facti pœnitēs ut homo. Verè tunc affirmari potuit de Deo: Et homo factus est; pœnituit eum, uti ferè hominem liberalitatis malè collocatæ solet pœnitere. Atque hoc Deus scribendum Moysis calamo dictavit, ut orbis universus summam peccati fœditatem tantò caperet exactiùs, quantò certiùs sciret peccato Deum gravissimè læsum, & iram ejus implacabilem commotā.

II. *Et præcavens in futurum*, non sibi, sed posteris. Perinde si dixisset Deus: Hac aquarum eluvie cautos reddam posteros, hoc orbis supplicium erit illis ad edomandam carnem documentum, ad cavendam libidinem monimentum sempiternum: & vel hinc satis condiscent, quantum mihi displiceat peccatum. Ita benignissimus Deus humanam gentem sibi sumpsit erudiendā velut præceptor puerulum, qui non solo virtutis amore, sed metu ac formidine pœnæ in officio continendus, alioqui vix ferè aliud quàm malè agere discit. Hebræi Sapientis monitum est: Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum virgâ, non morietur. Tu virgâ percuties eum, & animam ejus de inferno liberabis *a*. Omne humanum genus Deo velut puerulus unicus, sed petulantissimus, indomitus, ad audendū projectus, præcepto-

a Prov.c.23.v.13.& 14.

ri optimo inobedientissimus. Mundum ergo adolescentem, juvenculum, lascivientem, protervum, velut puerulum stultum providentissimè ita corripuit, ut per omnem reliquam vitam meminisse posset se correptum.

III. *Tactus dolore cordis intrinsecus*, quod Hebræi solent dicere: Doluit Deus in corde suo; contristavit se & angustiâ affectus est ad cor suum. Horum interpres Hugo, Non est dolor, inquit, nisi de amissione ejus quod amatur: quantò profundior erat amor, tantò altiùs tangebat dolor. Subinde judex quæstionis capitalis, muneri suo ingemiscens, Animo, inquit, doleo, quòd cogar in hunc hominem decretoriam dicere sententiam, sed istud à me meum officiū prætura exigit. Ita Nero sub initia imperii sententiæ capitali subscripturus, Quàm vellem, ajebat, nescire litteras *a*! Ita mitissimus Deus dolore cordis tactus, animo dolebat, gentem humanam omnem capitis & submersionis esse damnandam. Quem dolorem Nicolaus Lyranus explicans, Dolores, inquit, & passiones nullo modo sunt in Deo secundùm rem, sed secundùm modum. Nam, quod Augustinus dixit, Dei est de omnibus omnino rebus tam fixa sententia, quàm certa præscientia *b*.

§. II.

a *Sueton. in Nerone c. 10. mihi pag. 326.*
b *Aug. l. 15. de Civitate c. 25.*

§. II.

IV. *Delebo hominem, quem creavi, à facie terræ, ab homine usque ad animantia, à reptili usque ad volucres cæli.* Quanta & quàm detestanda scelerum immanitas! Hominem Deus, quem creavit, perdidit: creavit è nihilo; rationē, arbitrium, boni malíque scientiam dedit, aliquot annorum centuriis resipiscentiam impiorum expectavit, quod potuit, fecit. Sed quia nil penitus profecit, demum justitiæ necessitate adactus, tot annis acervatas mundi sordes immissis aquis eluere, & totam familiæ rationem commutare debuit, ita quidem ut familiâ priori ejectâ, nova de integro fuerit instauranda. Neque tamen id factum sine gravi Numinis indignatione. Neq; enim soli homines, sed ipsæ quoq; animantes propter homines extinctæ: omnia turpitudine plena erant, omnia igitur expianda. Hîc tamen magna clementiæ mixtura intercessit, uti Ambrosius observat, nam dixit: Delebo hominem; uti facere solet, qui, dum scribit, litteras aut voces delet, non conscindit, nō lacerat chartam; quædam verba delet, alia vicem eorum scribit. Ita Deus: Hos tollam, alios reponam. Si humano more excāduisset, orbem universum penitus evertisset.

V. *Pœnitet enim me fecisse eos.* Rupertus Tuitiensis Genesi lucem affundens, Nullus homo, inquit, satis explicare sufficit, quomodo Deus sine motu sævit, sine cru-

delitate occîdat, salvâ pietate ultionem agat, & cum tranquillitate habeat furorem. Ita Deus dixit: Pœnitet me, quòd constituerim Saul regem *a*. Hîc humano ritu modóque locutus est Deus. Nec enim cadere in Deum potest pœnitentia, quæ plerumque culpam, & non rarò ignorantiam præcedentem consequitur. Quæ omnia procul à Deo. Hac igitur loquendi formulâ significavit Deus Samueli, velle se regnum, quod indulserat Sauli, ab eo auferre. Ita hoc Dei consilium de humanâ gente abolendâ dicitur pœnitentia ab effectu, quia id fecit Deus quod homines solent, quos facti aut consulti pœnitet. Hi enim consulta mutant, constructa solvunt, facta revocant, nova instituunt.

VI. *Finis universæ carnis venit coram me.* Vti reo in carcere dicenti, aut accusatori in foro peroranti, ita Deus clepsydrã ponens peccantibus, Erúntque, ait, dies illius centum viginti annorũ. Quibus verbis denuntiat, non adeò multos superesse annos vel ut horulam, eâ elapsâ proximum fore interitum. Sunt, qui putent vivendi spatium à Deo præfixos centum viginti annos. Adversus hanc opinionem Augustinus pugnans, Nullo modo, inquit, vitæ, sed pœnitentiæ tot annos posuit, nec ullum abscidit, ut opinabantur aliqui, qui annos viginti demptos censebant *a*. Nam etiam à di-

a 1. *Reg. c.* 15. *v.* 11. *Theologorum phrasi Deus mutatur tantùm ad extra.*

b. *Aug. l.* 15. *de Civit. c.* 24.

à diluvio nonnulli ad trecentos, imò ad quingentos annos pervixerunt. Quòd verò tempus ad resipiscendum concessum non contraxerit, vel inde liqueat. Cùm arcæ fabrica imperaretur, Noëmus annum egit quadringentesimum octogesimum. Divinæ paginæ more suo quingentos Noëmo annos assignant, cùm illos proximè accesserit. Cùm verò jam sexcentesimum annum ageret Noëmus, initium sumpsit diluvium. Adeóque Deus non tantùm nihil præscidit de centum viginti annis, sed etiam septem serenos & quadraginta pluviarum dies addidit, velut bonitatis suæ auctarium. Denique cùm clepsydra, quam statuerat Deus, effluxisset, promulgatum est: Finis venit universæ carnis. His terminis claudenda erat malitia humana, quæ ubi metam attigit, pronuntiavit judex: Non parcet oculus meus, neque miserebor: & scietis, quia ego sum Dominus percutiens *a*.

a *Ezech. c. 7. v. 9.*

§. III.

Hanc Numinis iram, has calamitates in orbem immisit solum peccatum. Ergo peccatum detestare; Dei pœnitentiam tuâ præverte. Verissimè dixit Anastasius: Iniquitates nobis mala conciliant universa *a*. Profectò quidquid ærumnarum & calamitatum orbis continet, quidquid nos urit,

a *Anast. Compend. q. 16.*

urit, aut dolorem parit, ab unico peccato est, huic soli omnes omnino miserias in acceptis referamus. Hoc Augustinus affirmatissimè confirmans, Peccatum, inquit, est ipsa deordinatio, stimulus enim mortis peccatum est *a*, quia mortem urget, & impellit in hominum cædem, ac si quis carnificem urgeat, dicátque: Fac officium, cæde, feri, sterne *b*. Haud aliter coëgit & Deum ad sumendum de impiis supplicium. Eò enim audaciæ progressa erat nequitia, ut connivere aut dissimulare ulteriùs, nec quidem summa Dei Bonitas potuerit. Hinc Chrysostomus ad quæstionem illam, Peccatum quid est? ausus dicere: Voluntarius dæmon est peccatum, & spontanea insania. Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur *c*.

Hoc autem nimium quantum, supérque omnem modum aggravat peccatum, quòd sciamus, quantum id Deo displiceat, nec tamen id caveamus. Prætereà toties verbis monemur, exemplis toties erudimur, pœnis & nostris & alienis corrigimur, quæ tamen omnia non magni pendimus. Hinc peccati gravitatem fœdissimam perquam pauci capiunt, illi omnium minimè qui in peccatis, velut in amœnis stagnis natitant; & quemadmodum qui sub aquis sunt, aquarum molem non sentiunt; extra eas hydria eis non maxima oneri est; ita dum in peccatis degimus, peccati turpitudinem non attendimus. Impius cùm in profundum

a 1. *Cor.c.* 15. b *Aug. de variis qq. ad Simplic. q.* 2. c *Ezech. c.* 18. *v.* 20.

dum venerit peccatorum, contemnit *a*. At cùm resipiscere incipimus, pondus intolerabile sentimus. Hinc regii Psaltæ gemitus illi: Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me *b*. Non est seria emendatio vitæ, ubi exigua est cognitio peccati. Sunt qui piacula commissa fateantur sæpiùs, numquam emendent, quia peccati molem non expendunt, nec sentiunt; deest necessaria noxarum notitia. Nosce igitur peccatum & detestare; pœnitentiam Dei anteverte tuâ, clepsydra jam posita est; fluit illa, & ad finem properat, quem ignoramus. Taciturnum hoc arenularum stillicidium plurimos decepit, qui nescio quàm prolixas moras somniabant, & subitò jam defluxisse horam apparuit. Maturemus igitur pœnitentiam, centum & viginti annos ad resipiscendum non habebimus, incerti an diem habituri simus crastinum. Præoccupemus faciem ejus in confessione *c*. Nam, quod Chrysostomus dixit, satius est mille fulmina sustinere, quàm vultum illum mansuetudinis plenum nos aversantem videre. Vt ergo amantissimum Deum non pœniteat quòd creârit nos, pœnitentiam nos ipsi præoccupemus, quòd offenderimus illum. Vnusquisque tactus dolore cordis intrinsecus dicat: Pœnitet me fecisse, delebo quod feci. Omnium errorum reparatrix Pœnitentia.

a *Prov. c.* 18. *v.* 3. b *Psal.* 37. *v.* 5.
c *Psal.* 94. *v.* 3.

CAPVT V.

Noëmus penè unicus apud Deum gratiosus.

VINVM aromatites cariophyllis conditum, vinum ſanè pretioſum & gulæ gratum, ſed plerumque non firmum. Nocte quandoque una, ſi negligenter ſit tectum, in vappam expirat. Favor humanus plurimis tam carus, quàm pretioſus, ſed ſæpiſſimè parùm diuturnus, nonnumquam diu collectus ſubitò effunditur. Favor divinus ejus eſt pretii & conſtantiæ, ut unica ejus guttula melior ſit & utilior, quàm tota humanæ gratiæ plauſtra. Omnium hominum gratia ſanctiorem reddit neminem, gratia Dei ſanctum facit & beatum.

Noëmus gratiâ divinâ opulentus verè ſanctus magnâ in offensâ fuit apud homines, omnium flagravit invidiâ. Sed id ei non potuit eſſe nocumento, favoribus divinis præpolluit. Noë vir juſtus atque perfectus fuit in generationibus ſuis, cum Deo ambulavit *a*. Gratiâ exciderat, & offenſam habuerat orbis univerſus; at verò gratiâ Noëmus floruit. Cum Deo ambulavit famulorum fideliſſimus, imò ſolus inter innumeros fidelis, qui aſſiduè Dominum Deum ferebat oculis, ad omne obſequium & ad omnem nutum paratiſſimus,

a Gen. c. 6. v. 9.

mus, hinc suo Domino tam charus, ut propter hunc servum suum sibi charissimum centum annorum fabricam ordiretur. Noëmus in gratiâ fuit. Quâ verò ratione bonam hanc gratiam quæsierit, quâ stabilierit, explicandum.

§. I.

Adolescens laudem maximam habet, si dicatur: Hic puer scholæ doctissimus est. Egregium ac gloriosum, & in maximâ laude ponendum, sermonibus hominum ita celebrari, ut passim audias, pictorum artificiosissimus, caussidicorum facundissimus, Medicorum experientissimus, Iurisconsultorum doctissimus, Theologorum subtilissimus: illustria præconia, litteræ laudis plenæ, sed nō signatæ: è cælo laudē accersere, & dicier, Hic est inter omnes in orbe sanctissimus. Hæ litteræ sūt elogiorū plenissimæ, sed & signatæ. Has Noëmus obtinuit, his verbis conceptissimis scriptas: *Noë verò invenit gratiam coram Domino.* Gratiam, quā Theologi *primam* nominant, emereri haud possum, nec eam Noëmus nisi gratuitam accepit, cui tamen insignissimè respondit, adeóque auxit obsequiis, ut unus atque unicus Noëmus Deo charior fuerit, quàm orbis universus, quàm totum humanum genus: omnes alios submergi voluit, hunc unum velut oculos suos curavit. Ecclesiastes velut indagator sollertissimus, Virum, inquit, de mille unū

reperi *a*. Noëmus è decies centenis, aut centies millenis millibus vir unus, atque unicus planè singularis, eximiè sanctus. Ne miremur: Melior est unus faciens voluntatem Domini, quàm decem millia prævaricatorum. Deo inter omnes charissimus fuit: Melior est enim, inquit Siracides, unus timens Deum, quàm mille filii impii *b*. Noë invenit gratiam coram Domino. Tanti est vitæ integritas & innocentia.

Sed in illis, quas dixi, signatis litteris copiosior laus Noëmi comprehenditur. Nam dictis additur: Noë vir justus, atque perfectus. Hîc, obsecro, sacri scriptoris artificium observemus. Ita loquitur Moyses: Hæ sunt generationes Noë. Quis hîc natalium claritatem non expectet, & longam propaginis seriem? Ipse Chrysostomus velut audiendi avidus, Aures nostras, inquit, spe implet quasi genealogiam narraturus, quis ejus pater fuerit, unde genus duxerit. Verùm relictis his omnibus hoc unum ait: Noë vir justus atq; perfectus. Non patrem, non avum, non atavum, non Lamech, non Mathusalem, non Enoch nominat, sed Noëmi virtutes narrat. Mos novus prosapiæ atque originis scribendæ. Quid enim tantæ habet utilitatis è claris parentibus originem ducere, si tua vita sit in tenebris? quid damni, si tui parentes obscuri, modò tu in luce sis virtutum? Hæc formosissima sunt nomina, hæc nobilitas antiquissima: *Vir justus atque perfectus*. Viri probati genus, inquit Ambrosius, virtutis est

a *Eccles.c.7.v.29.* b *Eccli.c.16.v.3.*

est prosapia. Quid enim superbis dives? Quid dicis pauperi, Noli me tangere? Nonne sic utero conceptus, & natus es ex utero, quemadmodum & pauper est natus? Quid te jactas de nobilitatis prosapiâ? Soletis & canum vestrorum origines, sicut divitum recensere, soletis & equorum vestrorum nobilitatem, sicut Consulum prædicare. Ille ex illo patre generatus est, & illâ matre editus: ille auo illo gaudet, illis se proavis attollit. Sed nihil istud currentem juvat. Non datur nobilitati palma, sed cursui. Deformior est victus, in quo & nobilitas generis periclitatur. Cave igitur dives, ne in te erubescant tuorum merita maiorum, ne fortè & illis dicatur: Cur talem instituistis, cur talem elegistis hæredem *a*? Quid igitur propaginem vetustam, originem claram tantopere jactamus? Alieno gloriari, ridicula est jactantia. Avorum merita, nepotum degenerantium notæ sunt, nec aliud magis posterorum maculas aperit, quàm maiorum splẽdor ac gloria. Veram laudem non nisi de proprio sumpseris; ab alio non expectes. Age aliquid & tu, unde sis nobilis, nam maiores tui, nisi aliquid egissent laude dignum, numquam nobiles fuissent. Corpus & patrimonium accipimus à parentibus: qui claritatem habent, rarò eam in filios transferunt. Rarò excellentis viri filius excellens fuit. Mille nunc ergo tales clarissimorum hominum obscurissimos hære-

 des,

a *Ambros. tom. 4. mihi pag.* 283.

des, si vacet, enumerem. Claritas nascendo non acquiritur, sed vivendo; sæpè etiam, quod mireris, moriendo. Verus nobilis non nascitur, sed fit, non potando strenuè, sed in acie pugnando; non opulentâ veste, non vitiis; sed eruditione, sed virtute. Nobilior est vir fortis, etsi rusticus, quàm nobilis ignavus. Euripides olim cecinit:

——— namque ab animo strenuos
Iustósque, quamvis orti & è servis sient,
Stirpe anteire vulgò nobiles puto.

Magna fuerit avorum, proavorum, abavorum, atavorum tuorum claritas: quid si maior est tua obscuritas? Dixi jam: pugnando, non potando in nobilitatis censum transitur. Desine igitur tuum nomen alienis obumbrare virtutibus, ne unoquoque suum reposcente, nudus ipse de proprio ridearis. Annæus Seneca de verâ nobilitate sapienter ac verè pronuntians, Non facit nobilem, inquit, atrium plenum fumosis imaginibus *a*. Nemo in nostram gloriam vixit; nec quod ante nos fuit, nostrum est. Animus facit nobilem, cui ex quacumque conditione supra fortunam licet surgere *b*. Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ suæ longo ordine ac multis stemmatum illigata flexuris, in parte primâ ædium collocant, noti magis

a *Romanus propriè mos, collocandi in tabularijs per atria imagines majorum. Atque ex iis nobilitas æstimata. Lipsius l. 1. Electorum, c. 29.*

b *Seneca epist. 44. mihi pag. 456.*

magis quàm nobiles ſunt. Vnus omnium parens mundus eſt, ſive per ſplendidos ſive per ſordidos gradus ad hunc prima cujuſque origo perducitur *a*. Ita Senecæ nemo nobilis, nemo generoſus eſt, niſi qui ad virtutem benè à naturâ compoſitus eſt. Sed teſtem Senecâ locupletiorem ſiſto Chryſoſtomum, qui ore libero, Tu, inquit, qui magna de nobilitate majorum jactas, ultra proavos atque atavos tuos ſi progrediaris, invenies multos è genere tuo agaſones fortè aut caupones fuiſſe. Hunc curſum habet genus humanum. Salomon Regis filius, & Regis illuſtriſſimi, hujus tamen pater ignobilis & abjectus fuit, maternus etiam avus adeò vilis, ut nec gregario militi collocare poſſet filiam. Plato dicebat: Neminem regem non ex ſervis eſſe oriundum, neminem ſervum non ex regibus. Omnia iſta varietas longa miſcuit. Intuendum eſt, ait Seneca, non unde veniant, ſed quò eant *b*. Quod & Bion dixit Antigono: O rex, ſagittariis ſi opus habes, non unde ſint, interrogas, ſed ſcopum proponis, & qui tangunt, eligis: ſic & alios explora, non unde, ſed quales ſint. Dic enim, quæſo, ait Chryſoſtomus, quid genus eſt? Nihil aliud certè quàm verbi ſonitus ab omni re deſtitutus, quod in extremo die illo probè ſcies *c*. Peſtis nobilē & igno-

bilem

a *Idem l.3.de beneficiis c.28. mihi pag.*302.
b *Seneca epiſt.*44.
c *Chryſ.tom.*2*.hom.*59*.in c.*18*.Matth.mihi pag.*434.

bilem æquè rapit, mors non discernit; inter illum & istum non distinguit orbis judex. Ille igitur sublimis, ille clarus, ille nobilis, qui dedignatur servire vitiis, & ab eis recusat vinci. Noë vir justus atque perfectus in generationibus suis. Hæ sunt generationes Noë, hoc illius genus & stemma, hæc nobilitas illius & prosapia.

§. II.

Nulli Patriarcharum, nec Setho, nec Enos, nec ipsi Henocho hoc elogii tributū, *Perfectus*. Morum perfectio, ut ajunt, duo habet brachia, læuum quidem, *Letalis noxæ fugam*, dextrum autem *Aßiduum virtutis studium*. Chrysostomus de Noëmo differens, Noë, inquit, in nullo claudicavit, in nullo defecit. Sunt homines orationis multæ, sed non minoris avaritiæ; alii egregiæ liberalitatis, nullius pietatis; alii prudentes, sed nec fortes, nec patientes; aliqui satis animosi, sed minùs casti; reperias quosdam utcumque verecundos, nonnihil tamen elatos & superbos; alios laudabiliter mites, sed unà pigros ac desides. Sunt homines optimorum verborum, in factis enerves & nulli. Non desunt, qui ad obsequia prompti sint, sed seipsos negligant. Sunt taciturni, sed invidi. Sunt abstinentes & sobrii, sed admodum iracundi. Sunt utcumque placidi, sed potulenti & frequenter ebrii. Sunt seduli, sed simul præparci. Sunt largi, sed ignavi. Perfectus nullo

nullo deficit. Noë vir justus atque perfectus. Vnde illi, quæso, hæc justitia? cùm eâ tempestate summa ubique fuerit non annonæ, sed virtutis charitas, imò nusquam virtus in orbe visa. Historicus sacer accuratissimus, Hæ sunt, inquit, generationes Noë: Noë vir justus atque perfectus fuit, cum Deo ambulavit. Hieronymo interprete: Vestigia Domini secutus, in rebus omnibus id unicè spectavit, quid vellet, juberet Deus, hunc sibi præsentem semper intuebatur, in id solum attentissimus, quid oculus Dei annuendo aut abnuendo fieri vellet. Hinc Noëmus Numini devotissimus, hinc in omni actione modestissimus, atque cautissimus. Alii omnes ut pecudes in pratis lasciviebant, immemores Dei, divinæque præsentiæ. Impii cum mundo, carne, diabolo ambulârunt: Noë pænè solus ambulavit cum Deo.

Hinc illud encomii additur: Perfectus fuit in generationibus suis. Ah, mi Deus, inter quos, & quo tempore, sanctimoniæ tam tenax fuit? Inter homines nequissimos, nec eos paucos, sed universos, in quibus nec virtutis scintillula vivebat. Atqui Deus veluti paterfamilias providentissimus suos in medio impiorũ numquam non habuit. Elias queritur olim Numini: Dereliquerunt pactum tuum filii Israël, altaria tua destruxerunt, & Prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus *a*. Cui Deus, Derelinquam mihi, ait, in Israël septem millia virorum,

a 3. *Reg. c.* 19. *v.* 14. que-

quorum genua non sunt incurvata ante Baal, & omne os, quod non adoravit eum osculans manum *a*. Idem cum Eliâ potuit Noëmus dicere, Derelictus sum ego solus, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum *b*. Hoc raræ virtutis est, inter sceleratos versari sine scelere. Quod Gregorius Moralium suorum exordio summi æstimans, Dicatur, inquit, ubi habitaverit Iob, nec enim valdè laudabile est bonum esse cum bonis, sed bonum esse cum malis. Sicut enim gravioris culpæ est inter bonos bonum non esse, ita immensi est præconii, bonum etiam inter malos extitisse. Idcircò Iobus, Frater fui draconum, inquit, & socius struthionum *c*. Lothus vel ideò laudatissimus, quia inter impios pius. Eo nomine Paulus Philippenses laudans, In medio, inquit, nationis pravæ & perversæ, inter quos lucetis sicut lumina in mundo *d*. Vnica tulipana vel rosa inter silices aut urticas merx rara & admiranda. Talis profectò fuit Ecclesiæ Pergamenæ Episcopus, ad quem litteræ hunc in modum scriptæ: Scio, ubi habitas, ubi sedes est satanæ; & tenes nomen meum ibi, & non negâsti fidem meam *e*. Maximæ laudis est, lilium candere ac fragrare inter spinas *f*.

§. III.

a 3. *Reg. c.* 19 *v.* 18. b *Psal.* 13. *v.* 2. & 3. c *Iob. c.* 30 *v.* 29. d *Ad Pphilip. c.* 2, *v.* 15. e *Apoc. c.* 2. *v.* 13. f *Cant. c.* 2. *v.* 2.

§. III.

Hîc occasio nobilissima non negligenda; hîc famam colligere, nomen cælo inscribere, & immortalitati licet mandare. Pænè nusquam non inter malos degimus, ubique lateri hærent homines vitiosi. Inter hos autem lex illa mundi neutiquam attendenda: Quod illis & istis licet, licebit & mihi; calcabo semitam vestigiis aliorum tritam: Sectari singularia odiosū. Artis est, ceterorum ingeniis sese aptare. Non assentiri pluribus & subscribere, invidiam & obtrectationes parit. Sentiamus cum multis. Hæc, inquam, lex mundi minimè curanda. Virtus vel inter pessimos colenda. Cuivis laborandum, ut sit in generatione suâ perfectus. Mathathiæ ducis Hebræi vox generosissima fuit: Et si omnes gentes regi Antiocho obediunt, ut discedant unusquisque à servitute legis patrum suorum, & consentiant mandatis eius: ego & filii mei, & fratres mei obedimus legi patrum nostrorum *a*. En Horatios Coclites solos non pro ponte, sed pro lege pugnantes. Hi viri erant perfecti in generatione suâ.

Noëmum utique cogitationes istæ sæpiùs sollicitaverint: Num ego inter tot millia hominum solus sapiam? num cæteris omnibus sim sanctior? num mihi uni servatur cælum? In odium & offensionem omnium.

a 1. *Machab.c*.2.*v*.19.

nium incurram ? omnibus me invisum faciam ? ab universorum moribus me disjungam ? vix fieri potest tantæ multitudini non quandoque suffragari, inter tot malos tam strictis religionibus virtutem adorare; aliquid nonnumquam amicitiæ tribuendum, Deus dabit veniam. Velle ac posse, grandibus sæpè distant intervallis. Torrenti non facilè resistendum. Prudentiam inter & sanctimoniam sancienda est concordia. Non omne continuò malum est, quod plurimi, quod omnes faciunt. Medium tenuêre beati. Non omnia igitur plebis studia probanda, non damnanda omnia.

Has Noëmus cogitationes excludens, & iis longè sanctiores substituens, Pro aliis, ajebat, non respondebo Numini, sed pro me, meáque familiâ. Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: justitia justi super eum erit, & impietas impii erit super eum *a*. Quisque rem suam agat. Nemo alterius vicem æternis suppliciis se objiciet. Et tametsi orbis universus à Deo deficiat, ego tamen & domus mea adhærebimus Deo, & illi soli serviemus. Nec intra cogitationes solas res hæc stetit. Noëmus haud dubiè ab omnibus fastiditus & irrisus, omnium cōvitiis, maledictis, sibilis, sputis etiam notatus est. Voces illorum fuerint, Sinite delirum vetulum, sinite morosam fabricam mo-

a *Ezech.c.*18.*v.*20.

moliri, forsitan sibi struit sepulchrum. At ille dictis & cachinnis minimè motus, divinis parebat imperiis, ille unus omnium vitam & mores scelestos, tam vitâ & moribus, quàm monitis & exhortationibus arguebat: hinc velut fanaticus senex omnibus exosus, omnium fuit ludibrium.

At verò Deus longè aliter judicans, Te, inquit, vidi justum coram me. Ne angaris animo, te omnium odiis premi: mihi charissimus es: Ponámque fœdus meum tecum *a*. Deserit me orbis universus, & deficit à me, tecum igitur amicitiam inibo, tu mihi unus instar omnium eris, ego & tu novum constituemus orbem.

O mi Deus, & ô anima mea, quàm nihil ei obest odium orbis, cui non deest favor Numinis? Neminem bonæ mentis Deus despicit: talis ei unicus pro multis millibus est. Ab hac bonitate divinâ longè divertit humana insulsitas, & perversum judicium, quod ubi nævorum aliquid in homine deprehendit, mox omnem illius vitam accusat: ob pauculos grandi in familiâ improbos, totam mox damnat familiam: ob nequiores aliquot cives, totam infamat civitatem: ob domesticum unum alterúmve non laudandum, integram traducit domum: ob putridum membrum vnicum, corpus execratur totum. Hirundo nobis unica ver facit. Quasi verò propter unicum Chamum Noëmi filium nequam tota eius familia nequitiæ fuerit damnanda. Nimirum

a *Gen.c.6.v.18.*

rum judiciis temerariis promptissimi sumus, iisque proximos quosque incursamus. At verò Deus suavissimè bonus, ob unicum hominem toti pepercit orbi nascituro. Dixisset more nostro: Nemo non pessimus est; pereat orbis, mergantur canes impudici; abolendum est infame genus hominum universum. Aliter divina longanimitas agit. Cognovit enim Dominus, qui sunt ejus *a*; nec dormitat oculus ille pervigil, arcanorum omnium, & vel latentissimarum cogitationum scrutator: ad hunc unum in rebus omnibus suspiciendum; huic uni placere, felicitas suprema, etsi oculis displiceas aliis omnibus.

Hoc sanè animo fuit Noëmus; maluit omnium oculis displicere, modò placere posset supremo. Huic viro & Sibyllinus liber istud tribuit elogii: Solus in cunctis justissimus erat, & verax, Noë fidelissimus, & bonis operibus addictus *b*. Quod Siracides confirmans, Noë, inquit, inventus est perfectus & justus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio. Ideò dimissum est reliquum terræ, cùm factum est diluvium *c*. Deus Noëmum quasi reveritus variis modis honoravit. Vnde non immeritò eum Paulus tantopere deprædicans, Fide, inquit, Noë responso accepto, de iis, quæ adhuc non videbantur metuens, aptavit arcam in salutem domûs suæ, per quam dama-

a 2. *ad Tim. c.* 2. *v.* 19.
b *Sibyl. l. Græc. vers.*
c *Eccli. c.* 44. *v.* 17. & 18.

damnavit mundum, & juſtitiæ, quæ per fidem eſt, hæres eſt inſtitutus *a*. Hi ſanè tituli formoſiſſimi contra omne aurum chari: Noëmus juſtus, perfectus, ídque in orbe ſolus, invenit gratiam coram Deo, ut illud teſtimonii Deus ipſe dixerit: Te vidi juſtum coram me.

Sed hìc obſtupeſcendum aliud, quod paginæ divinæ non negligunt: Noë verò cùm quingentorum eſſet annorum, genuit Sem, Cham, & Iaphet *b*. Exiſtimat Chryſoſtomus, Noëmum ad annum quingenteſimum diſtuliſſe nuptias, & cælibem vixiſſe vitam. Chronologiâ veteri teſte, cùm Noëmus annum ageret quingenteſimum tertium, natus ei primogenitus Sem, hunc ſecutus Japhet; liberorum ultimus Cham. En, obſecro, quàm ſenex, ſponſus annorum quingentorum! O Phœnix ævi perditiſſimi! Cùm nemo vitæ melioris exempla proderet, nemo ſpecimen virtutis ederet, cùm orbis ſcelerum infamiâ flagraret, cùm nec oculis nec auribus quidquam documenti honeſtioris poſſet hauriri, Noëmus, velut in familiâ religiosâ degeret, honeſtatis leges arctiſſimas ſecutus eſt. Quod Chryſoſtomus vehementer admiratus, Conſidera, inquit, quantæ fuerit virtutis, in tantam temporis longitudinem, concupiſcentiæ rabiem refrenare, viámque longè diverſam ab iis ingredi. Quid miri, hunc virum adeò charum fuiſſe Deo? nec continentia tam ſublimis virtus eſt, ut

a *Ad Hebr. c. 11. v. 7.* b *Gen. c. 5. v. ult.*

ut amari, & observari non possit, cùm tot suppetant exempla pudicitiæ quàm integerrimæ inter corruptissimos servatæ. Si quis cælibem possit vitam agere ad annum usque quingentesimum, ad quinquagesimum etiam poterit. Atque hinc geminum elicimus documentum.

§. IV.

I. *Castimoniam cole*, quâ se Deo Noëmus tantopere probavit: adversus hanc luxurians orbis ita peccavit, & exinde Numen ad eam commovit iram, ut nec unico quidem sonti, tametsi forsan resipiscere statuenti, pepercerit. Sapientissimè dixit Salomon: Qui amat cordis munditiem, habebit amicum regem *a*. Et Paulo testante, Non vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem *b*. Mens casta, gemma omnium pretiosissima, nullis thesauris æquiparanda. Quod Siracides apertissimè pronuntians, Omnis ponderatio, inquit, non est digna continentis animæ. Quisquis es qui libidini indulges, valedic cælo, & morere.

Libidinem parit torpor animi resistere nolentis, & vitium gulæ. Quid igitur miri, filiam post parentes sequi? Gulam certè ac luxuriam communes nobis esse cum belluis, vitámque nostram maximè bellualem facere, semper visum est sapientibus. Hominem qui fœdis appetentiis obluctari nō vult,

a *Prou*.c.22.v.11. b 1.*ad Thess*.c.4.v.7.

vult, libido rapit ad interitum animi & corporis, & infamem notam, serámque pœnitentiam, & fortassis inutilem. I nunc igitur, & libidinem tuam sequere, quæ te tales raptet ad exitus. Qui seminat in carne suâ, de carne & metet corruptionem *a*. Nihil certius, si secundùm carnem vixeritis, moriemini. Cogita, obsecrò, innumerabilium famosos ac miserabiles casus, non modò singularium hominum, sed urbium & regnorum, qui tibi partim visu, partim auditu, maximè lectione debeant esse notissimi. Expende hanc ipsam, de quâ loquimur, eluvionem orbis. Voluptates blãdissimæ dominæ, superiores animi partes à virtute detorquent, & in hoc nos cõplectuntur, ut strangulent. Quod Masinissæ regi Scipio Africanus præclarissimè dixit, id tibi puta dictum: Vince animum, & cave illum deformes. Ne, quæso, bona plurima & tot meritorum gratiam vitio uno corrumpas. Quod faciliùs fiet, si acriter rei tam vilitatem & obscœnitatem, quã brevitatem & finem cogites. Horæ fugacis, forsitan momenti unius illecebras longum dedecus, multorum annorum pœnitentia, supplicium æternum comitatur. Ergo abdicatâ omni libidine castimoniam cole. O quàm pulchra est casta generatio cum claritate, immortalis est enim memoria illius, quoniam apud Deum nota est & apud homines *b*. Bernardus paucis multa complexus verissimè dixit: Castitas est secu-

a *Ad Gal. c. 6. v. 8.* b *Sap. c. 4. v. 1.*

securitas mentis, & sanitas corporis. Ibi habitat Deus, ubi permanet continentia. Castitas jungit hominem cælo. Castitas facit hominem proximum Deo. Castitas perducit hominem ad regnum. Bona est castitas conjugalis, sed melior est continentia vidualis, optima verò integritas virginalis *a*.

II. *Dei amicitiam ambi*. Dei amicitia non tantùm è comburendâ civitate Lothum liberat, sed in ipsis flammis Sidrachum, Abdenago, Misachum conservat; Noëmum mediis undis incolumē defendit. Hoc patrocinium amicis Dei promittens Isaias, Noli timere, ait, meus es tu: cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te *b*. Amicus Dei pallium aptat in navigium, & mare trajicit tā prodigioso lembo, quod divum Raymundum *c* ferūt fecisse in Vandalo fluvio trajiciendo. De hac cum Deo initâ amicitiâ præclarissimè Augustinus, Si non debes, inquit, propter quædam toleranda dissolvere hominis amicitiam, Dei amicitia quibus rebus debet cogi, ut dissolvatur à te? Sæpè quos amicorum fidissimos habebamus, invenimus infidos. Hac in re selectus est difficillimus & erroribus plurimis expositus. Amicus fidus & ex omni parte sincerus res dulcissima simul & sāctissima.

Dulces,

a *Bern. l. de modo benè vivendi, serm. 22. de Continentiâ, mihi pag. 1650.*

b *Isai. c. 3. v. 2.*

c *Quem Ecclesia colit die 16. Augusti.*

Dulces, fateor, parentes, dulces filii, dulces fratres, possunt tamen amarescere; nec parentes ideò, nec fratres quidem, nec filii esse desierunt, cùm desierunt esse dulces; at amicus solus, si sit verus, dulcis & charus esse non desinit. Cùm igitur in genere illorum, qui charissimi videntur, odiis sæpè latentibus, sæpè etiam manifestis multa insit amaritudo, amicitia sola, si vera, vacat odiis, nemo umquam, non dicam occîdit aut perdidit amicum, sed ne læsit quidem volens. Hunc tibi amicum statue Deum, amicorum omnium multò fidelissimum, & qui ea omnia non possit tantùm, sed & velit præstare, quæ exigas ab amico. Sapientiæ de hoc amicorum optimo testimonium est: Non habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiam & gaudium *a*. Igitur Deo jungere, & summum bonorum omnium, divitias infinitas invenisti. Illud vide, ac ne quod optimum es nactus, negligas. Ne quâ umquam re offensus, ne quo verbo alienatus à te recedat. Amicus hic, thesaurus est immensissimus: sed magnâ servandus curâ, acri, si fugiat, revocandus pœnitentiâ.

Conetur unusquisque Noëmi titulis insigniri, Iustus, Perfectus: cordis amet munditiem, & amicum habebit Supremum Regem. Orbis universus ei nocere non poterit, quisquis Deum habuerit amicum.

a *Sap. c. 8. v. 16.*

§. VI.

Noëmi assiduæ de imminente interitu exhortationes.

OBLIVIO Dei & omnigena vitia ab illâ radice proseminata adolescentē mundum in talem dederunt veternum, ut Deus huic veternoso ægro variam admoverit medelam, expergefaciendo illum, & ad vigilantiam suscitando. Sicuti ægrotus, quem invasit veternus, moveri, trahi, vellicari, concuti, pungi solet, ut toties tractus, vellicatus toties denique evigilet *a*: ita Deus sceleratos orbis incolas assiduè moneri, instrui, doceri voluit. Ad eam rem præcipuè usus est Noëmo, qui assiduis exhortationibus aures improborum idemtidem obtundebat, & omnem movebat lapidem, ut monendo ac erudiendo impios excitaret ad pœnitentiam. Verba sapientum sunt stimuli *b*. Ita Christus furibundum Saulum Damasco imminentem exstimulans, Durum est tibi, ait, contra stimulum calcitrare *c*. Mox Saulus evigilans, Domine, inquit, quid me vis facere? At verò nefarii homines illi, quidquid Noëmus dice-

a Horat. l.2. Sermonum, Sat. 3.
Quondam lethargo grandi est oppressus ------
Hunc medicus multùm celer atque fidelis
Excitat hoc pacto.
b *Eccles.c.12.v.11.* c *Actor.c.9.v.5.*

diceret, moneret, dehortaretur, occineret, omnia ipſi nihili habentes, quo cœperant pede, pergebant audaciſſimè. Imò ſalutis monita in riſum jocúmque vertebant: Clama, mi Noë, clama, vaticinare, mone, concionare, ſuade, minare, dehortare quãdiu placet, nos læti pergimus, has ex pelvi minas curamus ſcilicet. Tu architectare, quid ad nos? His terriculamentis non movemur, nobis benè eſt. Quàm erat, mi Deus! gravis hic veternus? Nihilominùs vindicta divina non ex abrupto puniit, nec protinus vivendi ſpatium præſecuit, ſed reſipiſcendi moras conceſſit, concionatorem eis Noëmum dedit, quem beatus Petrus Iuſtitiæ præconem nominans, Originali, ait, mundo non pepercit, ſed octavum Noë juſtitiæ præconem cuſtodivit, diluviũ mundo impiorum inducens *a*. Atque hic concionator orbis optimus, non monitis ſolùm, ſed & exemplis ſanctiſſimis pœnitentiam aſſiduè ingerebat; nî parérent, iram Numinis in pœnas meritas exarſuram. Interim arcam ſpectantibus omnibus, futuri ſupplicii juge monimentum, ædificabat. Ita Noëmus non viginti ſolùm, aut triginta, non ſeptuaginta tantùm, aut octoginta, ſed ipſis centum annis, aut, ut Chryſoſtomus loquitur, annis quingentis concionatus, pœnitentiam jugiter inculcabat. Hæc Noëmi monita, has conciones interpretabimur.

 §. I.

a 2. *Pet. c. 2. v. 5.*

§. I.

Tam bonus est Deus, ut priùs omnia tẽtet, diversásque ad pœnitentiam occasiones subministret, quàm omni gratiâ merentem privet. Cùm nullus remediis locus, jámque beneficia in noxam trahuntur, demum æquissimus Pater & Dominus, Quid est, inquit, quod debui ultrà facere vineæ meæ, & non feci? An quòd expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas? Et nunc ostendam vobis, quid faciam vineæ meæ. Auferam sepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam eius, & erit in cõculcationem a. Exitii caussam nemo in me conjecerit; periturum servare volui, sed ille auxiliares manus rejecit, & noluit servari. Vigilantissima sollicitudo mea neutiquam desiderata est, & patrem egi, & monitorẽ: frustrà omnia, tam consilia mea quàm præcepta sunt neglecta. Iacturam ego & contemptum tuli, non tantùm uvas edules & maturas non accepi, sed insuper vites optimæ in silvestres labruscas degenerârunt. Ideò non ampliùs putandæ, sed exscindendæ sunt in ignis pabulum. Ita Deus cum omnibus, atque cum singulis hominibus solet agere, remedia suggerit pœnitentiæ: humani arbitrii est, ea vel admittere, vel abjicere. Ita cum perditis illis mundi juvenilis civibus est actum. 1. Frequenter & fideliter sunt moniti. 2. Videbant equidem quoti-

a *Isa. c. 5. v. 4.*

quotidiana funera, & vel inde discebant, se non esse immortales; non nesciebant, aliam post hanc superesse vitam. 3. Noëmi & familiæ, quam duxerat, ad sanctos mores compositæ videbantur exempla. 4. Spectabant ingentem ad arcæ fabricam apparatum, nec ignorare poterant minitabunda Dei consilia, complurium annorum opus, Deum ipsum esse architectum. Quis non movendus tot argumentis? 5. Tantum pabuli pro tot feris undequaque comportabatur, non dubium prædictæ calamitatis argumentum. 6. Ipsa tot ferarum & animantium confluxus quid aliud testabatur, quàm illam ipsam, quæ imminebat, orbis eluviem? 7. Noëmus constanter & continuè monebat atque hortabatur, resipiscerent, mores emendarent, malum imminens caverent, Et monstrum videri potuit, nullum, & nec quidem unicum ad hæc monita è vitiis emersisse. Sed nemini hoc mirum videatur; idem hodiéque fit, hæc monstra etiàmnum durant. E cathedris assiduè clamatur, & nihil proficitur, objurgantur mali mores, sed non emendantur, Grandi premimur lethargo.

Noëmi conciones dignissimæ considerantu. Siquidem beatus Petrus Noëmum justitiæ preconē nominat. Hinc Chrysostomi sensu in ipsis incunabulis concionari cœpit Noë hac ratione. Nato puero quærebant cives, quod nomen esset infanti. Dictum, Noë, hoc est, quies, quòd cupiat Deus humanæ nequitiæ finem imponere,

& flagitiosos demum cessare ac quiescere ab assuetâ improbitate. De quo Chrysostomus disserens, Hîc, obsecrò, inquit, animadvertite dilecti, quomodo puellus iste paulatim crescens, omnibus ipsum videntibus discendi occasio sit. Nam mox ut quis pueri nomen sciscitatus est, ex interpretatione vocabuli didicit eventurum generalem interitum. Porrò obstupescenda est ineffabilis misericordia Dei, & prodigiosa hominum, qui tunc erant, ingratitudo. Ecce enim quingentos annos vixerat justus ille, clamans & testificans suo nomine, futurum per universum orbem diluvium ob nimias hominum malitias, & neque sic à malitia abstinere voluerunt.

Hæc à se dicta Chrysostomus ipse confirmans, Didicistis heri, ait, quomodo à nativitate suâ justus ille accepto à patre nomine obambulabat, omnibus, qui tunc erant, doctor calamitatum, quasi clamans, & dicens per nomen suum, Desistite à malo, operemini bonum, timete præparatam pœnam. Commune diluvium in toto orbe erit, magna & excellens Dei indignatio est, quia magna & in malitiam proclivitas. Et hoc non tantùm duobus aut tribus annis faciebat, sed quingentos vixit hæc admonens *a*. Berosius Anianus existimat per omne illud temporis spatium cõcionatores & Prophetas missos, qui identidem hortarentur ad meliora, prĉter Noëmum,

a *Chryſ. tom.* 1. *hom.* 21. *&* *hom.* 22. *in Geneſ. mihi pag.* 130. *&* 134.

mum, qui ordinarius & continuus erat exhortator, uti Ioſephus & Rupertus ſentiunt. Et potuit is certè ingens verbis pondus addere ſpectaculo præſenti, quod intento digito monſtrabat. Et voces hominum nullæ fuerint, ſola tamen ſilens loquebatur & monebat arca.

Credibile prorſus eſt has arcæ ac Noëmi conciones cunctis urbibus & oppidis ſparſas. Hic namque Dei mos eſt, univerſali ſupplicio non vindicare, antequam admonitio præceſſerit generalis. Eapropter Elias & Enoch exequiarum orbis & ſupremi judicii erunt prodromi, ad denuntiandam divini tribunalis viciniā. Deinde Noëmus à Petro Iuſtitiæ præco appellatur. Atqui præconem non agit, qui latebras & reconditos provinciæ angulos complet clamando, ſed qui urbe, vel provinciâ totâ, prout res exigit, præconium facere conſuevit. Ita & Noëmus non in receſſibus Numinis iras minâſq; denuntiavit, ſed peragravit orbem, quod quidem eâ occaſione factum, quâ ipſe cum Semo & Iapheto filiis ex orbe feras undique collegit, & illas velut oviculas ante ſe agens ad arcam deduxit. Ecquis hic hominum ſenſus, quæ cogitationes, quæ dicta, quis rumor populi, qui beſtiis longè fuit hebetior. Varius utique concurſus hominum ad cœptam erat fabricam, varii ſpectantium motus & ſermones, promptum ſemper paratúmque admirantibus à Noëmo redditum reſponſum. Veroſimile eſt, Mathuſalem & Lamechum nepo-

nepotis & filii fervens ſtudium adjuviſſe plurimùm: ſed nec filios huic operi defuiſſe ſic inſtitutos à parente, ut non tantùm ſuæ, ſed & alienæ ſalutis curam agerent.

Hîc expendamus, quàm moleſtum fuerit hoc officium, omnibus exoſum ſe reddere, in offenſionem omnium incurrere. Neque enim ſicuti Ionas, tergiverſatus eſt Noëmus id muneris obire, etſi convitiis, cachinnis & ſibilis omnium notaretur. Non dubitem, quin occentatum illi fuerit, quod Iſaiæ vati: Manda, remanda, expecta, reexpecta, modicũ hîc, modicum ibi *a*. Nam iſtud pravi homines illi ad perfectæ cumulatæque nequitiæ conſummationem habebant, omnia deridere, monita cavillis eludere, objurgationes & minas joco digerere. Hominum genus peſſimum nullis facilè monitis aut conſiliis juvandum; quò magis monentur, crebriùs inſtruuntur, eò plus rident. Væ vobis, qui ridetis nunc, quià lugebitis & flebitis *b*.

Ab illuſoribus iſtis Noëmus creditur appellatus Prometheus, qui vulturem pectore paſcebat, uti vetuſtiſſimæ Græcorum fabulæ docent, ob ignem è cælo ſublectum Iovi, in pœnam vinculis affixum Caucaſo. Hæc fabula cudebatur in Noëmum, cui jugiter irriſores occinebant: O ſilicernium! ô mi capularis ſenex, vulturem alis pectore, ſuperfluas coquis curas, quæ cor tuum exedunt? ignem videris è cælo furatus, ideò nunc aquam minitaris affundendam. Hæc dicte-

a *Iſa.c.28.v.10.* b *Luc.c.6.v.25.*

dicteria in Noëmum jacta post diluvium à filiis narrata, fabulæ ajunt ansam dedisse, dictúmque Prometheum Caucaso alligatum, quod Noëmus ad Caucasi radices perdius & pernox hærens, arcæ fabricam elaborárit. Nihil est dubii, quin cavillatio dicacissima Noëmo fuerit glutienda. Si sarcasmis & sibilis necare potuissent senē optimum, non illius canis pepercissent. Oleum & operam perdidit Noëmus; ęthiopas illos frustrà lavit, incassùm monuit irrisores, nemo, nec quidem unicus ad frugem se correxit. Visus est eis quasi ludens loqui *a*.

a *Gen. c. 19. v. 14.*

§. VI.

Et quid hodiéque tot concionibus ac cohortationibus promovetur? Nihil admodum, cùm tamen huc aliunde plurima accedant auxilia, Sacramentorum usus, sanctiorum hominum exempla, doctrina, vita, & mors Christi. Hæc variè inculcantur, concionum satis est, clamoris & exhortationum satis; quid inde proficitur? quæ vitia corriguntur? qui abusus tolluntur? quæ virtutes inseruntur? quæ demum sequitur emēdatio? Aut exigua, aut rectiùs nulla. Sunt qui cantent, at verò nō sunt qui saltent. Poterunt olim Ecclesiastæ dicere: Cantavimus vobis tibiis, & non saltâstis; lamentavimus, & non plorâstis *a*. Cul-

a *Luc. c. 7. v. 3.*

turam frustrà solo tam sterili adhibuimus. Sed ubi serius non est proficiendi animus, quid mirum, si nullus subsequatur profectus? Sunt non pauci, qui conciones audiant, sed in iis parùm attendant, fabulentur, garriant, dormiant, ab auribus ad animum nihil transmittant. Sunt, qui quidem attendant, sed dictorum nihil ad actionem referant. Plurimi sunt, qui divina nec quidem audiant. Dicite, Christiani, quis obsecro, Magnatibus præsertim, verũ sine velo & ex animi sui sentẽtiâ ausit sub oculos ponere, nisi solus concionator? quem audire si nolit, actum est, ô cives, perdidimus veritatem. Christi voces ad Pilatum non ignoramus: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: omnis, qui est ex veritate, vocem meam audit a. Sunt tamen plurimi, qui nec Christi, nec eorum quos Christus mittit, vocem audiunt, concionibus nullis, aut sanè paucissimis intersunt, unicam hebdomadis horulam Deo diviníque dare renuunt. Neglectus, aut contemptus manifestissimus audiendæ veritatis.

Id quod quemvis maximè impellat ad audiendas conciones, istud est. Quorumdã vitiorum à nemine umquam monemur nisi à concionatoribus, hos audire nolle, est admonitiones salubres respuere: ita mali & pertinacis incepti studia pessimè perpetuamus; & hic quidem inolitâ consuetudine ducitur, iste familiaribus vitiis trahitur, iste assuetis voluptatibus inescatus mer-

a *Ioan.c.*18.v.37.

mergitur; ita monitoribus rejectis pergimus, dum in mortis viciniâ simus. Hic jam templis ceram, oleum, tabulas, vestes sacras vovemus, largissimam stipem promittimus, omnium divorum genua inceramus: Nimirum, cùm occideret eos, quærebant eum, & revertebantur *a*. Non damnat Deus pia vota, sed cuperet maturiora. Et memineris, mi Christiane, quàm æquo jure Deus non auditus non audiat! Monitores ad te missos rejiciebas, concionatores tibi destinatos non audiebas, tuus ipse tibi & discipulus & magister, sed unà & seductor eras, salutis documenta constanter negligebas; quid iniquè fers, si tibi fiat quod faciebas: par pari redditur, monitorum contemptor æquissimè eo, quo deliquit, modo punitur. Serum est in undis luctantem, & pænè jam haustum suppetias clamare.

Sed dices: Quæ in concionibus dici solent, jam decies, jam vicies, jam centies audivi, ea jam antè scio, & forsan facundiùs, quàm concionator, eloqui possem. O virorum optime, sed plùs æquo nasute. Annæum Senecam tibi huc sisto, qui eruditè, sapienter, & Christianè, In duas, inquit, partes virtus dividitur, in contemplationem veri, & actionem: contemplationem institutio trahit, actionem admonitio. Ita primum à scholis & præceptoribus, alterum à templis & concionatoribus habemus. Sed addit Annæus: Virtutem & exer-

a *Psal.* 77. v. 34.

cet & ostendit recta actio, acturo autem si prodest, qui suadet; & qui monet, proderit. Ergo si recta actio virtuti necessaria est, rectas autem actiones admonitio demonstrat, & admonitio necessaria. Duæ res plurimum roboris animo dant, fides veri & fiducia, utramque admonitio facit *a*.

Imperitissimus quorumdam error est, conciones eo nomine non magni faciendas, quòd tanti eas faciant Catholicorum adversarii. Fatua prorsus ratiocinatio, perinde si continuò malum sit, quidquid adversæ parti probatur. Ergo & Christum colere desinemus, quòd eum pars colat adversa. Sed geminum hîc documentum nectamus.

I. *Monita ne sperne.* Variè Deus nos monet per Angelos, Prophetas, Apostolos, Concionatores: monet verbis, exemplis, minis, suppliciis, per suam quemque conscientiam monet. Monita ne sperne. Noëmus, quod sui muneris est, exequitur, fidelissimus admonitor, quisquis parére non vult, peribit inter turbas; jam versa est clepsydra, ad finem properat: parendum est aut pereundum: Monita ne sperne. Quisquis monitoribus asper est, plerumque nec frugi, nec homo bonus est.

II. *Conciones frequenta.* Luculentum Christi oraculum est: Qui ex Deo est, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis *b*. Beati, qui audiunt ver-

a *Seneca epist.* 94. *mihi pag.* 594.
b *Ioan. c.* 8. *v.* 47.

verbum Deî, & custodiunt illud *a*. Ne, quęso, somnia, Christiane, nullis te legibus ad audiendas conciones adigi. Deus jubet, natura & ratio præcipiunt. Naturalis & divini juris est, Verbo Dei, Oratoribus Evangelicis patientem accommodare aurem. E Christianis homo sapiens, Ego, ajebat, toto orbe tres viros quæro, quos nuspiam reperio. Primus, qui verè sollers, industrius, & diligens sit, victu tamen necessario careat. Multos reperias suâ culpâ egentes & miseros, quos ad mendicitatem detrudit socordia. Alter est, quem quæro, & non invenio, qui abstinentiâ, moderatis jejuniis, inediâ valetudini obfuerit: eorum qui valetudinem, insuper & vitam vorando aut potando perdiderint, innumeros est invenire. Sed nec tertium, inquiebat, uspiam locorum indagare licet, qui conciones, cùm eas audire possit, negligere soleat, homo tamen frugi sit, & moribus integris: maximus illorum numerus est, qui conciones audiendas subterfugiant, sed intus & in cute nequam sint. Res certa & ad amussim exanimata: nec homini verè sedulo victus, nec prudenter abstinenti valetudo, nec obsequēter audienti virtus deest. Qui verò præcones Evangelii, & conciones fugiunt, camelis & simiis non absimiles sunt. Cameli, quam transeunt aut bibituri sunt aquam, turbant, ne deformitatem gibbi sui videant. Simiæ, cùm corpus pilosum, minimè glabrum, cùm turpem vultum cernunt, speculum confringunt, & ita turpi-

a *Luc. c. 11. v. 28.*

turpitudinis suæ indicem defugiunt : haud aliter illi concionum fugitantes, nævos suos objurgari graviter ferunt, suos defectus nôsse nolunt, moneri & ad meliora impelli respuunt, sed illi alias culpæ causas prætexunt, ideò conciones sacras refugiunt, homines plerumque sui cerebri sine Deo, & sine lege, seipsos docent & decipiunt. Deus audiri se priùs vult, tum demum suis jussibus obediri. Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

CAPUT VII.

Noëmo Deus dictat Arcam, & de Arcæ amplitudine.

TRIA admodum sunt memoratu dignissima, quæ Deus olim non tantùm fieri præcepit, sed ordine ipse velut Architectus dictavit singula. Primum erat tabernaculum, quod Moyses instruxit: alterum erat templum, quod Salomon ædificavit: tertium arca, quam fabricavit Noëmus, sed hæc illis magis admiranda quinque partibus. 1. Mirabilis hæc fabrica, annis centum operas tenuit. 2. Magnitudine & habitationum multiplici varietate tabernaculum longè superavit arca. In aquis certè ab omni ævo nil visum tale. 3. Totum conclusit orbem arca Noëtica: siquidem octo homines orbis futuri erant principium. 4. In arcâ tale fuit ornithotrophium, tale viva-

vivarium, qualia nemo Regum aut Imperatorum habuit; in aviario omne genus volucrum, in vivario omne genus animantium, cicurum & ferarum paſcebatur. Neque hoc obſtupeſcendum navigium humanâ ſolùm arte confectum, ſed Numinis potentiâ, & Angelorum tutelâ atque operâ. 5. Tot myſteriorum arca parens fuit, quot vix ſimul in aliis reperienda.

Hoc igitur capite percenſendum, quo tempore, quóve modo ſupremus Architectus Deus, Noëmo velut fabro lignario ingens hoc opus dictârit, quam longitudinem, quam porrò latitudinem, quam denique totius operis eſſe voluerit amplitudinem, explicatè trademus.

§. I.

Anno ab orbe condito milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſeptimo denuntiavit Deus Noëmo, decretum eſſe poſt annos centum & viginti, omnem gentem humanam ſuffocare aquis. Atq; hoc Deus Noëmo patefecit, anno, quo diximus, ab ipſis mundi incunabulis milleſimo qu ingenteſimo trigeſimo ſeptimo, cùm Noëmus annum ageret quadringenteſimum octogeſimum primum. Anno autem ab orbis natali die milleſimo quingenteſimo ſeptimo, cùm Noëmus annum ageret quingenteſimum primum, Deus illi arcæ fabricam dictans, Fac tibi, ajebat, arcam de lignis lævigatis. Hîc ſanè plurimum mirari ſubit,

cur

cur Deus modum hunc servandæ gentis humanæ operosissimum elegerit, cùm divinæ potentiæ facillimum fuerit, & genus hominum restaurare, & Noëmum servare modis aliis quàm plurimis. Quid opus labore tanto, tam diuturno, quod fieri nisu multò faciliore poterat? Mirari hæc licet, sed aliud sentire vel loqui non licet, quàm ita divinæ bonitati placuisse, sic Deo visum. Hinc illa jussio: Fac tibi arcam.

Hæc Chrysostomus facundè ac sapienter expendens, Ne obiter, inquit, hæc præterieris dilecte. Cogita, quantum pepererit justo curarum tumultum, cogitanti apud se, quantam hæc omnia curam exigerent; non enim ei sufficiebat cura mulieris, & puerorum, & nuruum, sed & sollicitudo tot brutorum & educatio annectebatur. Ita incumbebat ei præter curam uxoris, filiorum, & totius familiæ, ædificium insuper tam laboriosum, támq; diuturnum, ipse manum admovere, fabrum lignarium agere, tot animalia in unum cogere, annuum eis pabulum inferre, sibi suísq; comeatum pro anno solido providere debuit, non immeritò res infiniti laboris visa: hærebat utique quid primo quid posteriore loco ageret, unde potissimùm tanti molíminis initium duceret, interim urgebat jussum: Fac tibi arcam de lignis lævigatis: mansiunculas in arcâ facies, & bitumine linies intrinsecus & extrinsecus. Et sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum lati-

latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius *a*. Hîc quæstio ferè mechanica nascitur, an cubiti naturales communes, an verò fuerint Geometrici. Communis & naturalis cubitus sesquipedalis est; Geometricus verò novem pedum, sive sex communium cubitorum. Certantes hîc opiniones aperiam. Et quæso te, mi Lector, tuâ veniâ de re mechanicâ Architectonicâ loquamur mechanicè architectonicè; scapham appellemus scapham.

Origenes ad positam quæstionem asserit fuisse cubitos Geometricos, ita ut cubitus unus pedes novem, aut communes sex cubitos continuerit, qualis apud Ægyptios esse solet Geometricus. Nec desunt rationes. 1. Origenes istud non sine auctoritate asserens, *Quæ*, inquit, *à prudentibus viris, & Hebraicarum traditionum gnaris, atque veteribus magistris didicimus, ad auditorum notitiam deferemus.* Quid autē nostri ævi opifices priscis illis obluctentur, è quibus hæc Origenes hausit? 2. Moyses Geneseos scriptor, apud Ægyptios natus, educatus, in Geometriâ Ægyptiâ probè institutus, de hac absque dubio locutus est. Quis Suevorum in Sueviâ, cùm ulnarū est mentio, de ulnâ Gallicâ, vel Belgicâ, vel Hispanicâ loquitur? 3. Origenis sententia optimis probata est Auctoribus, cumprimis Augustino, qui objectionem de arcæ magnitudine calumniam ineptissimam vocat, & arcam urbi magnæ comparat. Ab Origene & Augu-

a *Gen. c. 6. v. 14. & 15.*

Auguſtino ſtant Iſidorus, Clarius, Thomas Cajetanus, è recentioribus Martinus Delrius & Benedictus Fernandius Luſitanus. 4. Noëmus cum omni familiâ, & tot aliis mercenariis operis vix centum annis integris arcæ fabricam elaboravit. Hinc colligere eſt, eam incredibilis & maximæ molis fuiſſe: & quidem ſi ad ulnas dimenſionem hanc revocemus, longitudo ulnas nongentas, latitudo centum quinquaginta, altitudo habuiſſet nonaginta.

§. II.

Vnam Origeni, mi Lector, dediſti aurẽ; alteram, non dubitem, ſervâſti aliter ſentientibus, quorum rationes non leviter difflandæ. 1. Moyſes de tam longo Geometrico cubito nuſquam alibi locutus eſt, ergo nec iſto loco. Veroſimillimũ, hîc eum omnia iis metiri cubitis, quibus altare, tabernaculum, aliáque talia menſus eſt: ſed in iis omnibus dimetiendis communi utebatur cubito, alioqui ſcalis ad altare aſcendendum fuiſſet; ergo hunc communẽ cubitũ in hujus etiam fabricæ menſura vſurpavit. 2. Architecti noſtri ſedulò interrogati de cubito tam extenſo, nil habent dicere; monſtrum illis & figmentum eſt cubitus tam longus. 3. Si quidem ſententia Origenis cenſenda ſit vera, profectò arca duo millia & ſeptingentos pedes fuiſſet longa, quadringentos quinquaginta lata, & alta ducentos ſeptuaginta, prodigium navigii,

vigii,quod fidem excedat. Si autem fabricæ hujus menſuram ad communem cubitum exigamus,longitudinem deprehendemus pedum quadringẽtorum quinquaginta,latitudinem ſeptuaginta quinque, altitudinem quadraginta quinque, quâ quidem ratione totum interius ſpatium & capacitas arcæ quadringenta quinquaginta millia cubitorum complexa eſt Quâ in re proportionem Architectus ſervavit iſtam: Decies erat arca longior, quàm altior *a*. Eadem ſexies longior, quàm latior. Hæc humani corporis benè conformati proportio eſt:illud enim decies longius,quàm à pectore ad tergum penetrando profundum, & ſexies longius,quàm latum ab extimâ parte lateris ad alteram.

Sed quando inter ipſos pedes Architectonicos eſt diſcrimẽ,nam Toletanus, Pariſinus,Syriacus,Hebræus, aliîque differũt; nos ad pedẽ Hebræum exigemus ſingula. In fundamentum ſtatuimus, communem cubitum, omnium ore, ſeſquipedem eſſe Hebræum. Atque ad iſtũ cubitũ hujus fabricæ dimenſionem omnem explicabimus. Enimverò ut ipſis etiam oculis ædificium hoc ligneum ſubjiciamus, utemur comparatione. Templum Monacenſe ſancto Michaëli Archangelo inſcriptum, cui vix ſimile Germania monſtrabit, in paradigma ſtatuimus. Spatia hujus templi quantâ licuit diligentiâ & accuratione dimenſus ſum ex omni parte. Et longitudo quidem

a *Nam decies* 30. *faciunt* 300

dem centum quinquaginta cubitorum eſt; ſi alterum tantum addamus, & templum duplo longius eſſe dicamus, compertiſſimam arcæ longitudinem, videlicet trecentos cubitos habebimus. Latitudo ejuſdem templi, quà latiſſimum eſt, quinquaginta ſeptem cubiti: arca verò quinquaginta ſolùm cubitos lata fuit. Templi altitudo, unus & quinquaginta cubiti: arca verò triginta tantùm cubitis alta fuit, quam altitudinē Collegiū Monacenſe Societatis IESV ab imo ſolo ad uſque tectum oſtendit.

Quòd ſi opinionem Origenis probemus, præfidenter aſſerendum erit, Noëticam arcam Monacenſi templo duodecies longiorem, latiorem quinquies, ter & ſemis altiorem fuiſſe. Cras credam, hodie non; credat hoc, qui volet. Accedit, quòd Origenes arcæ formam deſcripſerit prorſus ineptam, vix ulli facilè probandam. Non miremur aliquammultos Origenis errores ab Eccleſiâ damnatos. Arca igitur longa pedes (non cubitos) Hebræos quadringentos quinquaginta, lata pedes ſeptuaginta quinque, alta pedes quadraginta quinque cubitorum, quos vocant cubicos, quadringenta quinquaginta millia eſt complexa. Habemus dimenſionem arcæ. Nunc porrò arcam ipſam ingrediamur, & ſingula ejus domicilia ab imo luſtremus.

Habuit arca partes omnino quinque. Prima pars illius infima omnium fuit ſentina, quatuor cubitos ſeu ſex pedes Hebræos alta. Hîc ſaburra ad arcæ libramentum

tum

tum & fimetum erat; nam eò per laxiores ligneos canales ſtercora ſordéſque animantium potuerunt dejici. Putat Delrius, has fornicas ita diſpoſitas, ut omnis generis ſordes in aquas potuerint emitti, aquis non admiſſis. Quid ſi fimus ſurſum attractus, & per unam illam communem feneſtram, de quâ locuturi, ejectus? Hæc igitur arcæ pars prima; primus & infimus locus tabulato tectus.

Pars ſecunda & proximus priori locus erat contignatio prima, ſeu primum cænaculum, decem cubitis altum, habitatio animalium, trecenta ferè ſtabula, prout Deus juſſerat, Manſiunculas in eâ facies. Hîc omnia animalia, terreſtria, reptilia, & gradientia. Hæ ſtabulationes aſſeribus diſtinctæ, mediæ illarum viæ.

Pars arcæ tertia, contignatio ſecunda, ſive ſecundum cænaculum octo cubitis altum. Hîc penarium & univerſi pabuli conditorium. Hîc ſtraminis & fœni plurimum. Hîc ſemina, hordeum, avena, frondes, legumina, hîc fructus omnigeni, molles & duri. Hîc complura dolia dulcis aquæ plena, potioni, lotioni deſtinata. In locis vacuis ruſtica & urbana ſupellex poſt diluvium uſurpanda. Ex hoc loco tubi & foramina laxiora in pecoris mandras derivata, ad fœnum, ſtramen, pabulum ſubmittendum.

Pars arcæ quarta, ſeu tertia contignatio, cœnaculum tertium octo cubitis altum, in tres claſſes diviſum, hominibus & avi-

avibus assignatum, classem mediam homines occupârunt, extremas duas volucres tam feræ quàm cicures habitârunt, media classis sua habuit cubicula virorum separatim ac mulierum. Hîc etiam culina & focus, hîc trusatiles molæ ac clibanus, hîc lignorum ac carbonum, & quæ necessaria vitæ, receptaculum. Huc lumen obliquum & suspensum per arcæ fenestram immittebatur. In alia habitacula accensis cereis eundum; aut si plures unâ fenestræ (quod Auctoribus ferè dubium) potuit in totam contignationem hanc duásque cæteras immitti lumen. Credibile, fenestram è lapide speculari factam. Multæ scalæ ascensui & descensui, foramina multa tam ad deferendum commeatum, quàm ad sordes efferendas.

Pars arcæ quinta, Tectum illius tam modicè declive, ut in medio non altius uno cubito fuerit. Quod Noëmo Deus singulariter præcipiens, In cubito, ajebat, consummabis summitatem ejus *a*. Id ideò factum, ut & ventis resistere, & nimbos posset effundere. Hæc omnia divino jussu & consilio sunt perfecta. Hanc enim partium divisionem Deus clarissimè præscribens, Deorsum, inquit, cænacula & tristega facies in eâ *b*. Quod Hebræi sic efferunt: Inferiora, & secunda, & tertia facies eam. Voluit ergo Deus tres esse contignationes in arcâ. Infimam, uti Hieronymus interpretatur, vocat deorsum, mediam cænacula,

a *Gen. c. 6. v. 16.* b *Ibid.*

la, supremam seu tertiam appellat tristega.

Multa hîc prorsus admiranda: ipsa maximè compages arcæ, multitudo trabium & magnitudo, omniúmque inter se partium firmissima connexio. Hanc autem obstupescendam fabricam appellari Deus voluit non navim, sed arcam, nam arcæ aut feretro longè similior erat, quàm navigio. Asseres non curvati, sed directi; supra infráque clausa omnia, nam ex omni parte impetebatur pluviis, saltem per illos quadraginta dies; arte regebatur, non humanâ ut navis, sed divinâ. Arca Varroni quòd fures arceat, hæc aquas. Deinde hîc totus velut arcâ inclusus tamdiu natabat orbis.

§. III.

Hoc loco accuratiùs observandum, arcæ compaginem adeò minutim & membratim esse dictatam à Deo, perinde si ipse nullam habiturus esset illius curam, quam tamen habuit providentissimè. Nihilominùs omnia Noëmi curæ videbantur transscripta: quidquid enim adversus aquarum vim repellendam, ad sustentationem vitæ spectabat, curis Noëmi mandabatur, speciatim illud: Bitumine linies intrinsecus & extrinsecus *a*. Bitumine, non pice. Bitumen Syriacum censebatur optimum, tenacissimum. Omnes ergo parietes totúmque opus intus oblitum, ut si quid exteriùs

 aquæ

a *Gen. c. 6. v. 14.*

aquæ vis abraderet, interior firmitas resisteret. Dein fœtorem animalium, in loco concluso ceteroquin intolerabilem, bituminis & cedrorum odor dispellebat. Sed & istam habuit utilitatem hic bituminis illitus, ne fabrica, priusquam sui finem attingeret, vitium faceret, ruinam minaretur, aut vermes cariémque reciperet.

Opinatur Ioannes Buteo, in supremo tabulato ad renovandam auram, erecta utrimque spiracula velut caminos sub arcæ tectū pertingentes, eo artificio, ut aquarum nihil admitteretur. Præterea Noëmo sic erant disponenda omnia, ut in neutram partem nimiùm arca vergeret, sed æquilibrio ferretur.

Ergo mandata Numinis ad præscriptam formam exhaurienda erant exactissimè. Siquidem nemo unus erat, qui minis crederet, monitis paréret, vitiis emergeret. Frustrà exhortationes, frustrà fatidicum arcæ spectaculum, jam pridem luxu & deliciis submersi nil audiunt, nil admittunt sani consilii, dies noctésque pergræcari & libidinari unum omnium erat negotium. Heu statum orbis miserrimum! Sed hîc geminum pro more documentum nectimus.

Primum: *Delicias abdica.* Felices & quieti dies, otium voluptati junctum, certum hominis exitium: lasciviens felicitas morbus est pænè immedicabilis, Pauli Tarsensis dicto: Quæ in deliciis est, vivens mortua est *a*. Ejuscemodi mortuis concionari dif-

a 1.*ad Tim.c.5.v.6.*

ri difficile ; nil audiunt. Apud hos nec Noë, nec Iſaias, nec Ezechiel, nec Hieremias, nec Oſeas, ſed nec Petrus nec Paulus quidquam proficiunt. Petrus quidem contentiſſimè concionatus, Hi verò, inquit, veluti irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & perniciem, in his, quæ ignorant, blaſphemantes, in corruptione ſuâ peribunt, percipientes mercedem injuſtitiæ, voluptatem exiſtimantes diei delicias coinquinationis & maculæ, deliciis affluentes, in conviviis ſuis luxuriantes, oculos habentes plenos adulterii & inceſſabilis delicti, pellicientes animas inſtabiles, cor exercitatum avaritiâ habentes, maledictionis filii derelinquentes rectam viam erraverunt *a*.

Nil horum audiunt, mortui ſunt, nec arcam nec Noëmum flocci faciunt; deliciis ſuffocati ſunt. Ergo delicias abdica, & fac tibi arcam. Deliciæ corrumpunt & perdunt. Arca operoſa defendit ab interitu. Quæſo te, mi Chriſtiane, ne quietem otioſam & ſuaves vitæ periodos hîc cogites. Nondum domi, nondum es in patriâ. In cælo quies eſt numquam turbanda, ſuper aſtra veræ ſunt deliciæ. Hîc inter ventos & fluctus, inter procellas & tempeſtates eluctandum: ne trepida, néve animum demitte. Medius undarum fluctuat Noëmus, ſed ita ſervatur, aliter periturus. Ad portum non niſi per fluctus tenditur, ad cælum non niſi per adverſa pervenitur.

E 2 Alte-

a 2. *Pet. c. 2. v. 12. & ſeqq.*

Alterum documentum: *Dei protectionem implora.* Cum Psalte hilaris canta: Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur *a*. Expende tecũ, obsecro, quî Deus impiorum gaudia turbârit. Eluvione finivit nefarios lusus. Interim suos idem optimus Deus in ligneum carcerem conclusos, in orbis interitu servavit incolumes; cistâ eos robustissimâ velut sacra pignora custodivit. Quisquis supremum hunc protectorem agnoscit suum, séque illi quàm integerrimè committit, salvo animo indemnis & securus agit: ruat cælum, non ferient illum ruinæ: in adjutorio Altissimi habitat, in protectione Dei cæli commoratur; liber est & tutus. Fecit sibi arcam, Deo se tradidit penitissimè. Dixit Domino: Susceptor meus es tu, refugium meum, fortitudo mea, firmamentum meum, liberator meus, protector meus, misericordia mea, virtus mea, Deus meus sperabo in te *b*. Idcircò Dominus cum ipso est in tribulatione, exaudiet eum, proteget eum, liberabit eum, eripiet eum, glorificabit eum, longitudine dierum replebit eum, & ostendet illi salutare suum, quoniam in Domino speravit.

a *Psal. 90. v. 1.* b *Psal. 17. v. 3. & tot aliis Psalmis.*

Caput VIII.

Noëmus ædificat Arcam.

Pluvia, si naturam ejus spectemus, humectat terram & fecundat: est tamen alicubi solum, quod pluviis infusum siccius fiat & durius. In Narniensi agro, teste Plinio, tellus siccatur imbribus, æstu humescit *a*. Admonitiones, hortamenta, conciones eò sunt, ut is qui monetur, mitior fiat ac tractabilior. Verùm sicut subinde pluviis, ita sæpè monitis non respondet, qui sperabatur effectus. Non raró asperi ingenii homo commonitionibus deterior redditur & obstinatior, quemadmodum immitis & degener tellus magis magísque indurescit imbribus.

Noëmus eos habuit auditores, qui quantò plus monebantur, plus ridebant & jocabantur, tantò contumaciores, quantò crebriùs admoniti. Decretum igitur suum Deus exequi coactus, non solùm dictavit arcam fabricari, sed & expeditas manus admoveri jussit fabricæ illi horrendæ. Itaque Noëmus operis initium fecit, & industriâ fabrili ligna cœpit construere, ut vel ipso ædificii aspectu tabulis terrerentur, & ad pœnitentiam emollirentur impii. Quo autem loco Noëmus ædificare cœperit, quo

a *Plinius l.31. Natur. histor. c.4. initio, mihi pag.667.*

quo tempore, quâ materiâ, num ſolus, an cum filiis & operis mercenariis, & quomodo denique omnia Dei juſſa exhauſerit, jam explicabimus.

§. I.

Sicut Deus in minutis partibus ad arcam ſpectantibus dictandis admirabilem oſtendit providentiam, ita Noëmus in exequendis juſſibus divinis inſignem exhibuit obedientiam. Quàm providus Deus in jubendo, tam promptus Noë in exequendo. Quod divina pagina teſtatur: Fecit igitur Noë omnia, quæ præceperat illi Deus *a*. Idque in confirmatione repetitur: Fecit Noë omnia, quæ mandaverat ei Dominus *b*. Idque ſpe ſingulari, eximiâ fide, charitate maximâ, nec voculâ, nec apice, nec litterulâ omiſsâ, nec ſolùm fecit omnia, ſed eo etiam prorſus modo quo illi fuerat imperatum, & in eo quidem opere, in quo ſexcenta tædia tempore tam prolixo facilè obrepſerint. Quod cœpit, finiit, mille moleſtias devoravit, laborem centum annorum conſtantiſſimè perfecit. Satis ei erat, Deum ita velle; Voluntas Dei ſuavia illi fecit omnia.

Quod ad locum attinet, quo arcæ fabrica ſurrexit, paginæ divinæ nihil aſſerunt. Conjectura eſt proniſſima, ad Caucaſum montem, qui in Indiam porrigitur, hoc opus elaboratum, ubi faciliùs & è monte &

a *Gen.c.6.v.22.* b *Gen.c.5.v.5.*

& per aquas haberi ligna potuerunt. Huc profectò fabula Promethei ſpectat, qui Noëmum jugi labore Caucaſo alligatum priſcis repræſentabat. Hoc certum ſatis videtur, arcam extra urbem in planitie ubi ubi tandem locorum in oculis omnium ædificatam, ut ſic aſſiduè monerentur reſipiſcentiæ, & vel ſerò dicerent: Dies anníque tranſeunt, ſurgit opus, fatale tempus imminet, agamus pœnitentiam. Quis umquam vidit ipſam concionari cathedram? Hîc factum, uti Rupertus loquitur; prædicante ipſis publicâ arcæ fabricaturâ. Ita Noëmus monitis & exemplis, ipſo ſilentio, ipsâ cathedrâ ſuâ, & arcæ incremento concionatus eſt.

Quod ad fabricæ tempus ſpectat, Origenes, Auguſtinus, Gregorius, alii centum annis elaboratum hoc opus aſſerunt. Mi Deus, quàm aſſiduus, quámque diuturnus labor! Sexcenties illum faſtidire ac nauſeare, ſexcenties in perficiendo deſperare, quid adeò fuiſſet miri? Plurimi alii in hanc operam conducti liberè dixiſſent: Malo mori, & horulam triſtiorem unam ſubire, quàm tamdiu, annorum ſerie tam prolixâ, tantis laboribus exerceri, conviviis omnium & calumniis peti. Cur ego ſolus ſim eximius & ſingularis, cur excipi velim numero, & conditione eſſe præcipuâ? ſi quid omnibus & univerſis imminet mali, me quoque feriat. Quantus hic Noëmus, quàm erectus, ingens, quàm excelſus laborem tot annorum conductitium admittit,

mittit, operam infinitam in se recipit, quod Deus verbulo, quod nutu in Angelorum aliquem transferre potuisset. An Noëmus Deum absurdè rogitâsset, hunc in modum: Mi Domine, quid me meámque familiam fatigare vis frustrà? Tot tibi millia sunt Angelorum, pænè dixerim, otiosorum, quorum unicus hæc omnia mihi præcepta confecerit celerrimè. Quid opus huic structuræ tot annos, valetudinem, vitam impendere? Nihil horum opposuit expeditissima Noëmi obedientia. Nos sæpiùs ante laborem fessi, non annos tantùm numeramus, sed dies & pænè horas, uti queruli vinitores illi, Nos, ajebant, portavimus pondus diei & æstûs a. Nos excepimus solis jacula, nos sudavimus, nos perseveravimus in vineâ. Ita servorum plurimi; Huic domino, inquiunt, tot annis servimus fidelissimè, vix tenue ac præparcum ad nos salarium redit, nihil præmii, nihil amplioris gratiæ sperandum, sed nec æstimatio ulla est obsequiorum. Sed dic tu, obsecro, quisquis hæc quereris, cui serviisti? Huic domino soli, nónne? quandoquidem à solo remunerationem expectas.

Hîc ego ingratum durúmque animum tui domini non laudo, sed hæc tibi meritissimo contingere, ajo; hæc pœna te digna est, qui Deum non cogitabas, sed humanis solùm oculis placere affectabas, solius domini tui favores ambiebas: en mercedem, quam quærebas. Hæc tibi, tuíque simi-

a *Matth. c. 20. v. 12.*

ſimilibus jure fiunt æquiſſimo. Hoc illis præmium debetur, qui divinis favoribus neglectis, tam ſtudioſè ambiunt humanos. Noëmus centum annorum operam, promptus, paratus ſuſcipit, quia ſoli placere Deo quæſivit. Cùm igitur ſumpti laboris tædium obrepit, cùm fatigatio dejicit, in oculis ſit annorum centenorum labor Noëmi, cui perpetuando pænè adamantinâ opus erat patientiâ.

III. Materia porrò fabricæ diverſi generis fuêre ligna, cùm alia aliis partibus ſint commodiora. Nimirum tecto, parietibus, ſcalis, pavimento, aliud præ alio ligni genus magis conveniebat. Multi cum Paraphraſte Chaldæo exiſtimant arcam parte maximâ è cedro factam. Durat hæc cedri materiatio in aquis, levitate præſtat, ſupernatando excellit, cariem neſcit.

Magnam cedrorum copiam gignit Syria, nec arbor ulla ferè melior ad aſſeres proceros. In Cypro ſucciſa cedrus ad Demetrii regis navigium, pedes triginta & centum longa, ad trium hominum complexum craſſa fuit. In divinis voluminibus cedrorum proceritas laudatiſſima; altiora quæque cedro conferuntur. De profectu virtutem amantium Hebræus Pſaltes; Iuſtus, ait, ut palma florebit, ſicut cedrus Libani multiplicabitur *a*, ad meliora jugiter ſuccreſcendo. Ita cedrus ad arcam ſtruendam commodior viſa, quia firma, levis, odorifera. Qui pineam aut abiegnam arcæ

a *Pſal. 91, v. 13.*

materiam affirmant, faciliùs hæc, putem, aſſerunt, quàm probant.

§. II.

Sed hîc quæſtio ſit, an ſolus cum filiis Noëmus tantam machinam confecerit, an ſocios opifices adhibuerit. Equidem centenis annis ab induſtriis quatuor viris maximæ molis machina exaſciari poteſt. Credibile tamen, plures mercede conductas operas in arcâ condendâ laboraſſe. Perinde ut impius miles, vel ducem ſequeretur diabolum, modò is caſtrenſe peculium numeraret: ita illi fabri lignarii homines improbi, tametſi minaciis divinis nihil tribuerent, & ſuos ipſi labores irriderent, tamen lucri gratiâ & mercede adducti auxiliares manus præbebant. Quòd ſi complures in opere illo deſudârunt, facile conjectare eſt, quàm prodigioſum opus annis centenis poſſit confici.

Athenæus fide dignus ſcriptor memorat, ab Hierone Siciliæ rege navigium incredibilis magnitudinis ſtructum. Tantus ad id apparatus ex Æthnâ convectus, quantus ſexaginta triremibus faciendis ſufficeret. Fabri lignarii trecenti, præter alias ſubſervientes operas fuêre. Habuit ea navis contignationes tres, remigum ordines viginti. In eâdem aquarium ampliſſimum, pice illitum dulcis aquæ plenum duo millia metretarum capiebat. Attica metreta, qualis hîc, menſuras triginta ſex noſtrates

tes continet. Vniversè igitur picatus hic aquæ carcer ſeptuaginta duo millia menſurarum continebat. Hîc inſuper piſcina laminis plumbeis operta, copioſiſſimo piſce frequentata. In eâdem hac navi, tres mali, duodecim anchoræ, octo turres viſebantur. Ad commeatum ſpectantia hîc erant decem millia ſalſamentorum dolia, orcæ carnium viginti millia, aliarum ſarcinarum totidem, modiorum frumenti ſexaginta millia. Hîc cum ſacello domicilia plurima, hîc ſtabula & exercendis equis circus. Hæc navis inventum Archimedis dicitur, quod Archimelus Poëta epigrammate celebravit, eóque modios tritici mille ſibi peperit. Verbo, hæc ſtructura potiùs *Vrbs ambulans*, quàm navis appellanda. Atqui unius anni ſpatio manus ei ultima fuit impoſita. Quid igitur de arcâ dicendum, quam vix centum annorum induſtria ad umbilicum deduxit? Ne, quæſo, ſeſe Hieronis navigium cum Noëmi arcâ exæquet, fortaſſis illâ majus fuerit, aliis tamen pluribus eâ fuit inferius.

Quanta porrò incredulitas eorum hominum & improbitas erat, nõ ſolùm oculis ſpectare præſens opus, ſed & manus ad id commodare, ut alii evadant, ſeipſos perditè negligere. Miratus id Auguſtinus, Arcæ fabricatores, inquit, præſtiterunt aliis, ut evaderent, non ſibi. Proinde Paulus Noëmum prædicans, Fide, inquit, Noë reſponſo accepto de iis, quæ adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam

in salutem domûs suæ, per quam damnavit mundum,& justitiæ, quæ per fidem est, hæres est institutus *a*. Fecit Noë omnia quæ præceperat illi Deus,& eo etiam modo quo præceperat.

Cur autem Deus ad strictam adeò formulam, & perquisitè ad unguem facienda exigit? ita, ut si paullulùm à præscriptâ formâ exerremus, frustrà & perniciosè laboremus. Complures numerantur caussæ.

a *Iustitiæ hæres Noëmus, de quo & Sibylla l.* 1. *Inter eos omnes unus justissimus, atque Verax Noë fuit, fidúsque & rebus honestis Addictus.*

§. III.

I. Vt debita in cunctis servetur ordinis connexio, quod in artibus & opificiis fieri videmus, cùm alia aliis adjumentum subministrant. Typographium ingredere; hîc cernes, qui formas æneas componat, illìc qui sepiam typis illinat, istic qui prælum regat, si eorum unicus sit negligentior, chartæ sordidæ, mendosi libri, characteres & versus fugientes excuduntur. In Belgio pictores studiis nonnumquã pingunt partitis. Est qui solùm pingat quidquid florum & frondium imago desiderat, alius vestes tantùm, iste vultus, animantes ille penicillo exprimit; alter alteri fert suppetias. Ita Deus nobiscũ paciscitur: Fac tu quod in te est, & fac gnaviter, ego meis partibus non deero. Deus Hebræo populo annis quadra-

draginta ideò dedit manna è nubibus, quando agriculturæ in vastâ solitudine nō poterat vacare; at ubi Iordanem transmiserunt, subtraxit eis hanc alimoniam, tunc enim serere poterant & metere. Iussi ergo sunt, quod suum erat facere. Ita Deus cum unoquoque nostrûm partitur operas, monétq; fideliter: Hoc mei muneris est, hoc mihi curandum linque; hoc autem tui est officii, hoc tu cura; tuas mete segetes, in alienas ne falcem mitte. Ita in Republicâ cavet Magistratus, ne quis alienis inhiet commodis, ne partes alterius præoccupet. Ad præscriptum autem nos laborare vult Deus, quoniam ipsius voluntas, omnis humanæ actionis regula est; curvum est, quidquid ab hac aberrat.

II. Caussa, cur Deus tam exquisitè sibi velit serviri, est, ut noverit homo pauperculus, quantum Deo debeat pro assiduis, quibus afficitur, beneficiis. Quantillum verò est omne id, quod humana præstat actio, si conferatur cum eo quod Deus actioni confert humanæ. Inspiciamus pomum Punicum, aut de vite botrum, quis grana componit, quis acinos jungit, quis colore tam nobili pingit, quis liquorem tam suavem infundit? si humanâ hoc efficiendum sit industriâ, quanto tempore, quibus ad id instrumentis opus foret, & parum tamen efficeretur. Vult igitur Deus optimus, ut quis, quod potest, faciat, cetera divinæ providentiæ commendet: quemadmodum filiolus in paternâ domo de

frumenti pretio sollicitus non est, parentis id curæ relinquit. Vnicus sit parvuli labor, sollicitudo unica, exactissimè parentibus obedire.

III. Caussa, ut condiscat homo accuratè obsequi Deo, testetúrque quà dictis quà factis illum esse Dominum omnium. Deus olim imperans Hebræo Ionæ, Surge, ajebat, & vade in Niniven ciuitatem grandē, & prædica in eâ a. At verò bonus Jonas divina jussa suavissimè suo arbitrio interpretatus, navim conscendit, & torsit iter in Tharsis. Inde cælum omne turbari, mare furere, naves atrocibus procellis concussæ, ea maximè, quâ Ionas vehebat, decumanis fluctibus impugnata, proximum minabatur interitum. Ionas missis sortibus velut Neptuno victima in aquas præcipitatus, & ab immani ceto, in escam exceptus est. Triduum hoc vivo carcere latitavit miserè, sepultus antequam mortuus. Triduo elapso cetus bolum hunc indigestum, quem præcipitanter glutierat, revomens, Ionam in littus ejecit. Deus iterum urgens, Vade, ajebat, in Niniven. O mi bone Deus! potuisti præcipere pisci, ut esset Ionæ triduo pro navi, eodem jussu, eâdem prorsus potentia, eidem belluæ imperare licuisset, ut Ionam usque Niniven deveheret: quanto vir iste supersedisset labore? itineris, quod erat conficiendum, ingens habuisset compendium. At Deus in priore sententiâ perseverans, Vade, inquit, in Niniven.

a *Ionæ c.* 1 v. 2.

niven. Pedibus hoc iter conficiat, & obedire discat. O mi Propheta, mi optime Iona! en mare tibi schola, condiscipuli nautæ, cetus magister: ita nimirum docendus eras ritè omnia ad præscriptum exequi, non ut Tharsis, sed ut Niniven ires imperabatur. Deus quæ mandat, ea exactissimè, ad unguem accuratissimè vult confici. Vbi negligitur, aut respuitur, aut minùs studiosè perficitur imperium, ibi mox subit peccatum.

Dic enimverò, quid est peccatum? Voluntarius demon, ait Chrysostomus, & spōtanea insania. Si verbo respondendum huic quæstioni quid peccatum est? Dicimus: Transgressio. Liceat ulteriùs rogare: Quid est transgressio? Petulans ultra metam saltus. Deus & ipsi mari metas ponens, Vsque hunc venies, inquit, & ampliùs non procedes *a*. Has metas pelagus, has creatæ res omnes obsequiis strictissimis observant. Nempe terminum posuisti eis, quem non transgredientur *b*. Homo rationis cōpos transilit & ridet. Vbi ratio? ubi obedientia? Quid Deo respondebis homo fatue? Quid hoc aliud quàm cum ratione furere? Salomonis effatum est: Sapiens declinat à malo & timet, stultus transilit & confidit *c*.

At dices: Nimis vehemens est appetentia, cohiberi sese non sinit; laxandæ sunt aliquantulùm genio habenæ. Quæso te,

a *Iob.c.*38. *v.* 11. b *Psal.* 103. *v.* 9.
c *Prou.c.*24. *v.* 16.

te, mi homo, quid aquarum vortices, quid fluctuum impetus, nisi vehementissimus appetitus egurgitandi se in terram? Et tamē continet se mare, & inconcessos reprimit excursus. Tibi rationis frenum, timoris retinaculum in manu est; nihilominùs effundis te in vetitum, ínque omnem carnis petulantiam. Cur non angustiùs freno uteris, cur habenas non adducis? Promittit Isaias vicem Dei: Laude meâ infrenabo te, ne intereas *a*. Frenum aureum est, laudis, reverentiæ, amoris in Deum: adduc habenas, & compesce pravas appetentias, ne transili metas. Ah, quoties positas transgredimur metas, fines, terminos, quos Deus nobis fixit, transilimus, & non dolemus, in aliis sapimus, & acutùm cernimus, hîc talpæ sumus, & dementiâ grandi laboramus. Esdras sacerdos hîc erudit, qui panem non comedit, & aquam non bibit, lugebat enim transgressionem *b*.

IV. Caussa. Vult Deus ad amussim, quā ille duxit, nos laborare, ut deprimamur simul, & elevemur atque nobilitemur. Hæc duo sibimet opposita ad unum tendunt finem. Nec mirum: Gloriam præcedit humilitas *c*, ad submissionem plurimum facit, jugiter laboris aliquid subire. Est labor noster defectibus tam plenus, ut modestiæ & submissioni augendæ maximè prosit opus suum, præsertim ad præscriptam normam faciendum inspicere. Ad istud Christus

a *Isa.c.48.v.9.* b *1.Esdr.c.10,v.6.*
c *Proverb.c.15.v.33.*

ſtus nos erudiens, Cùm, inquit, feceritis omnia quæ præſcripta ſunt vobis, dicite, Servi inutiles ſumus *a*. Imperito ſcribæ, qui curvos pingit verſus, nigræ lineæ ſubtus chartam ponuntur tralucentes, eíque dicitur, Hos ductus ſequere. Nempe diſcipulis & artium tironibus leges definimus, normam & regulam præſcribimus. Dum vivimus, in ſcholâ degimus, diſcipuli ſumus, Deus definit nobis, quid faciamus, atque iſtud profectò maximo nobis honori eſt; hoc utilitatem noſtram inſigniter nobilitat, quòd Deus formulam rerum agendarum præbeat, homo laborem adjungat. Hæc ſocietatis proba eſt conventio: ſuam partem dat Deus, dat ſuam & homo: Deus normam & agendi gratiam ſuppeditat, apponit homo induſtriam, ídque pro lucro communi & æterno.

Deus Noëmo particulatim quid faceret, dictârat, perinde ſi diceret: Vir mihi unicè charus, ſed etiamnum tiro & diſcipulus es, ideò ad præſcriptum ſingula, & prout juſſero, fac. Fecit igitur Noë omnia quæ præceperat illi Deus. Hîc geminum ad incepti rationem ſuggerimus documentum.

I. *Deo labora.* Si tibi tuíſque ſolùm commodis, ſi humanis tantùm oculis labores, fruſtrà laboras, ventum ſeminas, & turbinem metes; culmus ſtans nō eſt in eo, germen non faciet farinam, quod etſi fecerit, alieni comedent eam *b*. Cùm non laboratur

a *Luc.c.17.v.10.* b *Oſeæ c.8.v.7.*

tur Deo, sæpè maximi laboris præmium meræ sunt ingratiæ. Merces æquissima laboribus tam vanis. Deo igitur lobora, cui non solùm est dives arca, sed etiam exactissima scientia, quantum quisque laborârit, quantum promeritus sit. Labores nostros omnes præmium longissimè superabit. Ergo quidquid agas, Deo labora.

Industriâ vinces omnia. Certum; industriæ nihil inexpugnabile; perrumpit hæc omnia mille artium inventrix, in laboribus indefessa Inspiciamus, obsecro, Noëmum, cùm caput, cùm manus pedésque lassescunt, contemplemur laborem centum annorum assiduum, quàm grandis hîc patientia, quàm insignis constantia inter tot calumnias & convitia eluxit! In mortis viciniâ summo erit solatio, hanc auferre laudem: Fecit igitur omnia quæ preceperat ei Deus. Obedientiæ omnia sunt facilia. Vir obediens loquitur victorias *a*, Omnia sunt expugnabilia industriæ.

a *Prou. c.* 21. *v.* 28.

CAPVT IX.

Arcæ ianua & fenestra à Noëmo inserta.

ACCVRATISSIME quidē omnia fabricandæ arcæ membra dictavit Deus, precipuè verò illa duo Ianuam & Fenestrā. Nam de primo singillatim præcipiens, O-stium

ſtium autem, inquit, pones ex latere. Hîc Noëmus, ut ſuperiori capite demonſtratum, tironem ſe ac diſcipulum gerere debuit, cui Magiſter ordine dictat ſingula, & præſcribit, non ſolùm quid faciendum ſit, ſed etiam quomodo. In arcâ utique figenda fuit janua, ut ingreſſus ad eam pateret; utique & feneſtra fuit aperienda, ne eſſet ex toto aut tenebricoſus carcer, aut expers lucis ſepulchrum. Quid opus hæc multis præcipere? Nihilominùs præcepit ei Deus, peculiariter januā & feneſtram patefaceret in arcâ, atque hoc ita præceptum eſt Noëmo, ut ne latum quidem unguem abiret à præſcriptâ formulâ, non altiorem, non depreſſiorem, nec januam nec feneſtram faceret, ſed nec alio loco, quàm quo præceptum eſſet. Serius eſt atque ſeverus hic Ædilis, qui non vult, ut Noëmus ædificator ſuus ſuopte ingenio aut arbitrio quidquam faciat, ſed prout ipſi faciendum monſtratur. Quid autem hoc oſtium & feneſtra iſta ſignificatûs & myſterii habuerit, hoc capite dicemus.

§. I.

Oſtium habuit arca unicū, ídque, quod volebat Deus, ex arcæ latere. Credibile prorſus, hoc oſtium non in arcę imo, ſed ab imo pedes ſeptenos & ſemis numerando, nempe uno ac dimidio pede altiùs ſentinâ ita collocatum, ut catenis attrahi ac dimitti, ſicut pons verſatilis, potuerit, ita vt

omnia animalia veluti per pontem afcenderint. Eo modo oftium iftud rectà ad tertiam & infimam contignationem pertingebat, ita quidem, ut pecus omne ingreffu primo in fuas ftatim manfiunculas & ftabula deduci potuerit. Putatur hoc oftium quindecim pedes longum, feptem aut octo latum fuiffe, foris claudi, intus aperiri ad inftar feneftræ potuiffe.

Jta unica in arcam janua dabat ingreffum. An unica tantùm fuerit feneftra, incertum. Plurimorum opinio eft, nec incelebris, plures fuiffe. Cùm autem pagina divina nullam ejus rei mentionem faciat, difficile eft plures unâ ftatuere. Hinc autem fciri poterit, Deum ftructuræ hujus fuiffe architectum, quando fe nofcendum exhibet è ftylo fuo. Omnes pænè artifices certis dignofcuntur fui artificii notis. Sic architectos non difficulter nôris ex ipfo ædificandi modo: ifte operosâ, hic gracili, ifte durabili ftructurâ; speciosè alius & ad pompam ædificat: ita pictores, ifte leni penicillo, duriore alter, ille volante pingit; hic è proportione ac fymmetriâ, alius nofcitur è coloribus; ifte amœniores vultus, ille veftes, & omnes earum plicas pingit feliciùs, fuo quifq; ftylo & pingendi modo animadvertitur: ita mufici dignofcũtur, ifte folum fpectat artificium, fed minùs probatur auribus, ifte canit templis graviter & accommodatè verbis, hic fuavitatem maximè fectatur; cantum alius pingit, flexiones & ornamenta cromatica præcipuè

quæ-

quærit, ſuis quiſque modulis arguitur. Ita ſcribendi Latinè ac loquendi ſtylus diverſiſſimus; hic lacinias laxat, ampullatur verbis, & ſeſquipedales jactat voces; hic verò non longos logos, ſed orationem adſtrictè factam in uſu habet: hic pictam amat & floridam dictionem; ille vulgari ac flaccidâ phraſi vtitur, iſte erigit ſeſe & plebem non ſapit, terſam alius & caſtigatam Latinitatem æmulatur. quiſque ſuo loquendi, ſcribendi, cantandi, pingendi, ædificandi gaudet ſtylo.

Primus omnium architectus ingens initio, & pænè dixerim, infinitum ſtruxit ædificium. Principio creavit Deus cælum & terram. Ampla profectò domus. Amplitudinem terræ difficulter capimus; immenſitatem cæli quomodo capiemus? Hîc quæſtio ſit, quâ portâ cælum ingreſſi ſint Angeli, quâ nos? per ampliſſimam ſanè, per grande nihilum: Terra autem erat inanis & vacua. Vnus ergo, Sapientia teſte, introitus eſt omnium ad vitam, & ſimilis exitus *a*. Sed idem hic Architectus magni hujus ædificii adumbrationem in homine delineavit; in ædificio hoc modico magni imagine feneſtellas duas, geminos locavit oculos, ſed unam dumtaxat januam, os ſeu linguam, pontem planè verſatilem, modò ſubmittendum, modò attrahendum. Ex ipſo ore procedit benedictio & maledictio *b*. Ecce igitur hic ſtylus eſt Architecti ſummi; plerumque unam tantūmodò januam ſuis

a *Sap.c.7.v.6.* b *Iſ.c.3.v.10.*

suis inserit ædificiis, imò in suam ipsius domum dumtaxat unum unicum patefecit ostium. Christus apertissimè, Ego sum ostium, inquit, nemo venit ad Patrem nisi per me *a*. Hic stylus est hujus Architecti, ad maxima ædificia unicam plerumque januam pandere, ut tantò meliùs custodiatur domus, quantò paucioribus clauditur ostiis. Multæ januæ vitiis non paucis favent, hac Mercurius, hac irrumpit Venus, per alias alia vitiorum monstra subrepunt. Cùm igitur unum sit corporis humani ostium, os seu lingua, sollertissimè attendendum, ne quis ingredientium aut egredientium furetur & expilet domum.

An autem in arcâ plures unâ fuerint fenestræ, incertum esse diximus. Non pauci opinantur, in tertiâ contignatione, in hominum & volucrum domicilio fuisse plures minores, è vitro aut speculari lapide, qui perinde ut cornu, teste Plinio, in lamellas tenues secari potest *b*, ita ut per illas lux, non item aqua potuerit penetrare. Rabbini Hebræorum è vocum origine somniârunt, grandiorem gemmam lychnitem, aut carbunculum illic loci, ubi homines habitarent, positum, ut ea saltem ratione splendoris aliquid & luminis domicilium acciperet. Hoc certum, fenestram, quæ aperiri & claudi potuerit in arcâ, patefactam. Alphonsus Tostatus existimat fuisse foramen, non pellucidum, sed to-

to

a *Ioan. c.* 10. *v.* 14.
b *Plin. l.* 36. *Natur. histor. c.* 22.

to eluvionis tempore clauſum. Ioannes Buteo, qui complura hîc benè adumbravit, fuiſſe unam tantùm feneſtram judicat, eámque pellucidam in hominum uſus: lumine non egebant pecudes, quarum contignatio pænè tota natabat aquis. Hanc feneſtram Oleaſter credit in ſummitate arcæ locatam, cælum verſus, quod per eam potuerit ſpectari. Sed numquid forſan conſultius fuiſſet aquarum incrementa & decrementa per feneſtram proſpicere, indéque tempeſtivum ex arcâ egreſſum metiri? ſed videtur Deus noluiſſe, ut cerneret Noëmus miſerabilem hominum pecoríſque interitum. Triſte nimis ſpectaculum, cernere cum undis & morte luctantes, domos, oppida, civitates, provincias fluctibus ſorberi. Mœrore acerbiſſimo Noëmum affeciſſet hoc genus ſpectaculi. Ergo, mi Noëme, ſatis tibi ſit te ſervari. Quid vis videre, unde debeas dolere?

§. II.

Hîc nobiliſſimum ſpei ſymbolum ingeritur. Quicumque nos eventus rerum turbent, quantumcumque adverſa ſæviat fortuna, undequaque nos venti & feri maris fluctus impugnēt, mœrores & dolores certatim nos dividant, modò unica hæc feneſtella non obſtruatur: In te, Domine, ſperavi, nō confundar in æternum a. Nō ſēper &

a *Pſal.* 30. *v.* 1.

& olim sic erit: non semper irascetur mare, nec æternùm turbines & procellæ in nos incurrent, permittamus suum & mari & ventis imperium. Deus suorum pauperum non usquequaque obliviscetur: ad hoc loci, & temporis, & turbationis nos deduxit: educet demum ex his fluctibus. Hanc mihi fenestram spei confirmatissimæ nemo obstruxerit, per hanc & cælum, & cæli Dominum suspicio: Etiamsi occiderit me, in ipso tamen sperabo *a*. Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto, donec veniat immutatio mea. *b*. Immutationem Jobus appellat felicem à luctu transitum ad gaudia. Expecto in dies singulos, dum mori desinam, dum ad vitam immortalem deliciis affluentem perveniam. Expecto, dum per hanc spei fenestellam cælum eminus saluto. Militiam Iobus nominat hanc mortalem vitam, miseriis & ærumnis plenam. Quid enimverò militem in prælia protrudit, nisi spes stipendii, spes victoriæ ac prædæ? alioqui certè labor & rigor militaris videri posset intolerabilis. Ita prorsus future spes vite continuas hîc quas patimur mortes supra modum mitigat. Beatus Paulus hanc nobis fenestram aperiens, Fortissimum, inquit, solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem *c*. Itaque si modò fenestra hæc unica lucem in animum admittat, omnia toleratu facilia erunt. Videri quidem

a *Iob.c.*13.*v.*15. b *Idem c.*14.*v.*14.
c *Ad Hebr.c.*6.*v.*18.

dem poterat Noëmicæ familiæ vita miserrima, cui non concessum aliud aspicere quàm cælum, & quidem iratum, spes tamen certa & constans patientia hæc pertulerunt omnia. Si quem mœror & pavor dejiciat, argumento id est, hanc ei fenestram esse obstructam, spem pæne omnem collapsam. In spem igitur erigatur mœstus, ut sentiat de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærat illum *a*.

Cur verò Deus, obsecrò, Noëmum tot ærumnis & angoribus voluit exponere? non defuissent tot alia subsidia, quibus servari potuisset. Ita sanè non defuissent; sed nec defuerunt caussæ, ob quas optimus Deus Noëmum pati plurima, & unà laborare ad præscriptum voluit. Sed quę laborandi, eæ etiam tolerandi fuerunt caussæ. Sed ex iis pauculas numeremus. 1. Si rerum omnium Conditor tanta sustinere, si tam gravia pati voluit, & quidem adeò sine mensurâ ut ipsius vicem queratur Psaltes: Omnes fluctus tuos induxisti super me. In me transierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbaverunt me *b*. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me *c*. Si tanta, inquam, passus Creator, quid reluctaris res creata, homuncio vilis? calicu-lum, quem tibi propinat Dominus, exhauri. 2. Non est obsequium gratuitum, sed planè debitum, etsi plurima, etsi gravissima patiamur. Agnosce ac fatere tot mil-

 le no-

a *Sap. c. 1. v. 1.* b *Psal. 87. v. 8. & 17.*
c *Psal. 68. v. 3.*

le nominum obærate homo; decem millia talentorum debes, nec soluendo es; pelle igitur luas, quod non potes ære; subi carcerem, & aliquid incommodorum tolera, ut vel millesimam tuorum nominum partem expungas. Et scito nihil tam grave te passurum, quin tua debita petulanter contracta sine comparatione sint graviora: obolum reddis centum millibus Philippeorum. Nec enim umquam ære alieno exires, nisi tuus pro te Servator solveret patiẽtiâ inæstimabili. Bernardus hæc expendens, Agnosce, inquit, ô homo, quàm gravia sint vulnera, pro quibus necesse est Dominum Christum vulnerari *a*. Adeò peccati malum impunitatem habere non potest, ut cælestis Pater quod condonavit servo, vindicârit vel in Filio. 3. Qui triste quid patitur, parére discat, & Deo se subditum profiteri. Ad parendi studium maximè spectat, immissas à Domino calamitates non repugnanter pati. Cùm rusticis imponitur onerum vehendorum bajulandorúmque necessitas *b*, velint nolint parendum est, hoc clientelæ opus recusare non possunt. Ita Deus nobiscum clementissimè agens, & variis nos miseriis exercens, Vt sciatis, inquit, quia ego solus sum Dominus, & non est alius præter me. Afflictio clientelare opus est, omnes tangit, nemini licet se subducere, patiendum est. Sic Isaac,

a *Bernard. serm. de Nativit. Domini.*
b *Iurisconsultis Angariorum exhibitio.* ἀκούσια ἐργασία.

Iſaac, ſic Iacob, ſic Moyſes, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes tranſierunt fideles *a*. 4. Submiſſioni ac Humilitati vel obtinendæ, vel augendæ jam obtentæ atterimur adverſis. O quantos cetera indomitos redegerunt in ordinem ærumnæ! Antiochum Epiphanem videte: jam pænè ſidera tangebat, rex ſuâ opinione invictiſſimus, maris fluctibus imperare, & montium molem in lance appendere ſibi viſus, ignem ſpirans in Iudæos, minabatur ſuperbiſſimè Hieroſolymam in congeriem ſepulchri à ſe redigendam & ſolo æquandam. Cùm verò curru excuſſus gravi corporis colliſione affligeretur, cùm eum dirus viſcerum dolor torqueret, cùm è putridis ejus membris ebullirent vermes defluente carne, & mœror ingens animum laceraret, quàm modeſtus, quàm oris placidi, quàm ſubmiſſus eſſe cœpit! Hîc demum impius in ſeipſum deſcendere, ſuperbiæ alas ſubmittere, in ſui notitiam venire, Deum ſe longè potentiorem agnoſcere. Iam denique piſcator ictus ſapit, jam ſceleratus rex ſaniſſimas voces erumpens, Juſtum eſt, inquit, ſubditum eſſe Deo, & mortalem non paria Deo ſentire *a*. Jam & cælum pollicitationibus implet, & ſummam Hieroſolymæ libertatem promittit, jam Iudæos, quos inhumatos feris objicere decreverat, Athenienſibus æquales ſe facturum, ſumptus ſacrificiis

a *Iudith* c 8 v. 38.
b 2. *Machab*. c. 9. v. 12.

è suo ærario præstiturum; vasa sancta multiplicaturum, templum maximis donis ornaturam, imò super hæc omnia Iudæum se futurum, & omnem locum peragrando, Dei potentiam ubique prædicaturum amplissimè spondet. Quantus promissor è quanto tortore! Quomodo lupus migravit in oviculam, quomodo tigris in agnellum est mutata? Ita, mi Antioche, verbera & plagæ divinitus immissæ, si non plenè sapere, saltem modestè te loqui docuerunt. Est quòd maximas agamus gratias calamitatibus, quæ submissionem ac modestiam, alioqui neglectissimam, amare ac colere docent salubri compendio. 5. Meritis cumulandis & augendæ gloriæ, rebus incōmodis & asperis exercemur. Et beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se *a*. Quem enim diligit Dominus, castigat, flagellat autem omnem filium, quē recipit *b*. Tobiæ viro ad omnem virtutem facto dicitur: Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te *c*. Tobias ipse animo ad Deum erectissimo, Hoc autem, inquit, pro certo habet omnis, qui te colit, quòd vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris:

a *Iac.c.*1.*v.*12. b *Ad Hebr.c.*12.*v.* 6. c *Tob.c.*12.*v.*13.

ſtris : quia poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lacrimationem & fletum exultationem infundis *a*. Quid denique res afflictas & turbidas horremus? Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei *b*. Sicut autem optimus Deus præſcribit nobis menſuram laborandi, ſic & patiendi. Quod affirmans Pſaltes, Cibabis nos, inquit, pane lacrimarum, & potum dabis nobis in lacrimis, in menſurâ *c*.

a *Tob.c.* 3. *v.* 21. *&* 22. b *Actor.c.* 14. *v.* 21. c *Pſal.* 79. *v.* 6.

§. III.

Sed hic iterum ad arcæ januam & feneſtram duplex documentum inſtillamus.

I. *Spe gaude*. Notum Tibulli carmen:

Spes etiam validâ ſolatur compede vinctum,
Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

Quis noſtrûm eſt, qui non ſuas ferat compedes? modò corpori, modò animo ægrè eſt; jam liberi, jam ſervi, jam cognati, jam alii turbant; jam fama, jam facultates, & bona faciunt jacturam. Suis quiſque compedibus vincîtur, numquam deeſt quod cruciet. Sed erigamus animum, hortante Paulo, ſpe gaudentes, in tribulatione patientes *a*. O quoties aut ærumnæ, aut ærumnarum nuntii in mœrorem nos dant, & ſalſos oculorum imbres excutiunt! Sinamus hos nimbos fluere, & interim ſpe gau-

a *Ad Rom.c.* 12. *v.* 12.

deamus; accedamus arcæ fenestram, & inde cælum suspiciamus, *spe vitæ* melioris & æternæ. Cum Iobo pro se quisque dicat: Expecto immutationem meam cunctis diebus, cunctis horis. Quotiescumque mœror, aut tædium, aut animi languor & dejectio subrepit, ad arcæ fenestram properemus, spe gaudeamus, quoniam debet in spe, qui arat, arare *a*.

II. *Cælum crebrò suspice.* Quàm multa quotidie in oculos admittimus effectu vario: multa nocent, quædam docent; hæc contristant, illa exhilarant. Ex omnibus oculorum spectaculis, præstantius non est, quàm cælum creberrimè spectatum. Iter tutissimum eò habent oculi, quò Christus suis toties, & ingemiscens & illacrimās præcessit. Nemo illac viam nobis obstruxerit. Omnia possideat, non possidet æthera mœror. Quis non intimâ voluptate gestiat, cùm illam Dei sedem, Beatorum viridarium & diætam aspicit.

Cùm circa Natales Domini ferias crescentem habemus diem, solamur nos, & de propinquante vere gaudemus. Hîc multò magis gaudeamus: appropinquat ver æternum, quod nullus autumnus, hiems nulla excipiet. Inscriptum cælo: Qui vicerit, possidebit hæc *b*. Brevis est lucta, audeamus & velimus vincere, jam nostra est victo-

a 1. *ad Cor. c.* 9. *v.* 9.
b *Apoc. c.* 21. *v.* 7.

victoria. Cælum, nostri certaminis præmium, quàm frequentissimè suspiciamus, & inter omnes fortunæ turbines durati, decumanas etiam tempestates superare, & vel pugnantibus ventis, navem ad portum, quem edixit Deus, appellere condiscamus. Nemo hîc nisi volens naufragatur.

CAPVT X.

Pecoris & hominum in Arcam ingressus; Arcæ claustrum.

DIANAE templum Ephesi, opus planè admirandum, cui perficiendo Asia tota auxiliares manus & aurum commodavit, quatuor annis perfectum est. Quis historicorum memorat unam aliquam domum annis quinquaginta, non dicam centū, sæculari spatio, ædificatam? Arca, quam cæli Architectus dictaverat, majorem partem aviarium, pecori claudendo stabulum, pabulo servando conditorium erat, & tamē centū annis in his receptaculis struēdis laboratum est. Tandē laboris appetiit finis, sed necdum ullus nequitiæ; nullum pœnitentiæ vestigium; hodiernus dies mores sanctiores non videt quàm hesternus,

nec præsens annus, quàm præteritus. Estur, potatur, luditur; nuptiæ, convivia, choreæ, luxus & luxuria, universa imò vitia felicissimos habent progressus. Omnium idem studium, nequitiæ insignitè operari.

Vindicta igitur divina ulteriùs se continere non potuit. Maluisset quidem Deus ligneam domum illã non esse usui, & ædificationem eam frustrà susceptam, sed nullus fuit, nec quidem unicus, qui oblatam gratiam non respueret. Decretum ergo divinum cælo missum Noëmo: Ingredere tu & omnis domus tua in arcam: te enim vidi justum coram me in generatione hac *a*. Post hæc tamen omnia, septem insuper dies divina bonitas sustinens expectare. Adhuc enim, ait, & post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & delebo omnem substantiam, quam feci, de superficie terræ *b*. Quî potuisset tandem Deus majorem patientiam & longanimitatem humanæ genti exhibere? & quî tandem humana gens potuisset Deo graviorem injuriam inferre, quàm nequitiâ tam contumaciter obstinatâ? Hîc tria nobis sollertiùs expendenda. 1. Quomodo Deus denuò severas cum summâ benignitate minas intentârit. 2. Lugubrem tam pecoris, quàm hominum in arcam ingressum spectabimus. 3. Quomodo Deus Noëmum cum familiâ in arcâ concluserit.

§. I.

a *Gen.c.7.v.1.* b *Ibid.v.4.*

§. I.

Ab omni ævo in omne ævum semper verissimum illud Hebræi Psaltæ: Miserationes ejus super omnia opera ejus *a*. Mirabilem prorsus se justitia Dei exhibet, longè mirabiliorem patiētia Dei & misericordia; centum & viginti annos expectat resipiscentiam summâ longanimitate. Non vult Deus perire animam, sed retractat cogitans, ne penitus pereat qui abjectus est *b*. Ille quidem gladium & ignem, mortem & inferos manu claudit, & tamen dissimulat, connivet, parcit, honorem suum atrocissimè violari permittit. Cunctatur, & moram adhibet; vindictam in annos decem, in annos quinquaginta, in centenos differt. Ita Noëmi ævo centum viginti annis summè misericors & longanimis expectavit, nec desideravit aliud, quàm pœnitentiam. Nemo vel pedem vel digitum movisset pœnitentiæ agendæ. Et tamē post tot annorum & olympiadum decursus, necdum impatiens Deus, necdum vi agere, & sceleratos interimere, imò novam supremi termini dilationem constituere, & ita promulgari jubet: Adhuc enim & post septem dies ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

Adhuc enim, adhuc unam do hebdoma-

a *Psal.* 144. *v.* 9.
b 2. *Reg. c.* 14. *v.* 14.

dam ad resipiscendum: properate, pœnitentiam agite, ad finem festinat clepsydra, vicinus est interitus, resipiscite. Frustrà fuerunt hactenus admonitiones, minæ, conciones. Spectaculum arcæ jam consummatæ neminem movet. Pabulum animantibus, annona hominibus in annum arcæ illata neminem terret. Tot volucrum, tot quadrupedum confluxus nec vel unico quidem homini pœnitentiam persuadet. Fortassis ubi viderint omnes ordine animantes, sed & homines in arcam velut asylum ultimum se recipere, toto cogitabunt animo: Iam denique seriò res agitur, resipiscamus; dies instant novissimi; res est jam ad extremum perducta. Nemo quidquam horum, quin imò alia omnia cogitabant; etiamnum ridebant & jocabantur: vitiorum dulcedinem nemo ejurabat, libidinis cænum nemini displicebat. Summe Deus, quàm occæcati cupiditatibus & vitiis, quàm pervicaces & obdurati, quā refractarii & surdi! Num illi soli? Imò omnes vitiis assueti, hæc enim est peccati indoles, excæcare, in perniciem dare, ad omne vetitum indurare. Ah quàm incredibilis patientia Dei & longanimitas! Verè miserationes ejus super omnia opera ejus. Post cētum viginti annos etiamnum moras interponens, supplicia jam pridem infligenda extrahens, Adhuc enim, inquit, adhuc, adhuc. Post longissimum hoc temporis spatium, jam elapsum, cor paternum à pœnis expetendis adhuc sese continet: ægerri-
mè

mè adducitur, ut quos condidit, perdat. Misericordia infinita, dum potest, plagas arcet à reis, sperátque etiam de desperatissmis. Sed an nimiùm festinant pœnæ post tot annos? Sed obsecro, ait misericordia, septem adhuc dies, unam adhuc hebdomadem ad resipiscendum impetrem, fortassis enim ad Deum revertentur.

Tam leni & placidò animo Deus in hostes suos, in luxuriosos, in superbos, in alios vitiosos est, ut eos longanimitate mitissimâ expectet, vindictam usque & usque differat, & solam quærat pœnitentiam. Sed terminum Deus non omnibus ponit æqualem. Huic annum unum, huic septē, huic viginti, plures aliis indulget annos: illi aliquot dies, isti horas pauculas indulget. Cur illi tam multum, isti tam parum spatii concedat, solus novit justissimus Deus, cujus iudicia falli non possunt. Moram oppidò brevem constituit opulento illi, qui frugibus inferēdis cogitârat ampliare horrea, & vitam consecrare voluptatibus. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animā tuam repetunt à te, quæ autem parâsti, cujus erunt *a*? Habuit miser horas pauculas, qui multos sibi promittebat annos. At illis Noëmi ævo tam obstinatis, tam perditis spatium temporis prælongum mitissimus Deus concessit, eo tamen nec unus quidem unicus bono suo voluit uti, ita omnes libidinis & vitiorum furor occupârat. In eam rem Chrysostomus, Vidisti, ait, in-

a *Luc*. c. 12. v. 20.

gratitudinis excellentiam? vidisti stupidas & doloris sensu carentes animas? Neque pœnæ timor, neque longanimitatis tempus arcuit illos à malis operibus: sed semel in præceps dejecti, & oculo mentis excæcati, à malâ concupiscentiâ, quasi ab ebrietate quadam demersi, redire ultrà noluerunt: quemadmodum & Sapiens dicit: Impius cùm in profundum ceciderit malorum, contemnit. Grave enim, grave est, dilecti, capi laqueis diaboli. Anima enim posteà, quasi in retibus comprehensa trahitur: & sicut sus in luti volutabro oblectatur, sic & ista à malâ consuetudine obruta, ne sentit quidem peccatorum fœtorem. Ideò opus est, ut sobrii & vigiles simus, ne ab initio diabolo ingressum concedamus, ut ne, dum obtenebrata fuerit nostra ratio, & excæcata mentis perspicacia, faciat quasi privatas hujus solis lumine, ne valeas in radios solis justitiæ contueri, & ita in præceps feraris: id quod & illis accidit *a*. Si in tenebras has deveniamus, frustrà clamatur: *Adhuc enim, adhuc.* Nec homines nec Angeli hanc pervicaciam expugnaverint. Hoc primum.

a *Chrysost. hom. 22. circa medium, mihi pag. 137.*

§. II.

Alterum. Quando igitur patientia Dei & longanimitas adhibitis tot remediis ne tantillum quidem profecit, Noëmus jus-

ſtu divino eruditus, ſupplicationem & pompam admirabilem in arcam inſtituit. Siquidem ingreſſus eſt Noë, & filii ejus, uxor ejus, & uxores filiorum ejus cum eo in arcam propter aquas diluvii, erátque ſexcentorum annorum Noë. Pecus omne in hujus ſupplicationis ordinem compoſitum, arcam, grandem hanc lipſanothecam ſubiit. Hanc pecoris ſupplicationem publicam ſacer Hiſtoricus deſcribens, De animantibus quoque mundis, inquit, & immundis, & de volucribus, & ex omni quod movetur ſuper terram, duo & duo ingreſſa ſunt ad Noë in arcam, maſculus & femina, ſicut præceperat Dominus Noë *a*. Inſtituerat antè Deus non per Noëmum, ſed per Angelos venationem grandem & admirabilem, qua cicures & feras, agreſtes & domeſticas beſtias coëgit. Ita omnis generis animantes obedientes ad arcam confluxerunt: leones, urſi, tigrides, bardi, ſimiléſque feræ, velut agnelli & oviculæ ſuum paſtorem Noëmum ſunt ſecutæ. Adamus protoplaſtus hoc dominium in feras perdidit; Noëmi, Danieles, alii ſingularis ſanctimoniæ viri recuperârunt, & ſub imperium immanes belluas redegerunt. Ita Noëmus omnes feras veluti parvas oviculas in unicum collegit ſtabulum.

Non omittendum, quod Iacobus Edeſſenus, Ephremi ſanctiſſimi viri magiſter, memorat. Noëmus, eodem Edeſſeno teſte, Adami protoplaſti oſſa religiosè in arcam intu-

a *Gen. c. 7. v. 8. & 9.*

intulit, eáque diluvio finito ita filiis distribuit, ut Semo natu maximo calvam, & cum eâ Iudæam, totámque Palæstinam tradiderit. Tanta scilicet priscis Patribus cura sepulturæ fuit ob immortalitatem animi celebrandam. Hinc multi Adæ calvam in monte Golgothæo defossam, & Christi Sanguine rigatam asserunt *a*. Vult Deus memoriam mortis inter suos propagari. Et eo quidem tempore peropportunum erat, mortem commeditari, cùm moriendum esset omnibus, exceptis solis octo hominibus, quorum septem gratias egerint Noëmo, & suam illi salutem in acceptis retulerint. Quemadmodum in naufragii periculo Angelus dixit Paulo: Ecce donavit tibi Deus omnes, qui navigant tecum *b*. Erant homines ducenti septuaginta sex. Ita pauculi illi Noëmo velut donati, quod voces illæ satis indicant: Ingredere tu, & omnis

a *Tertullianus l. 2. adversus Marcionem post med. mihi pag. 1060.*

Golgôtha locus est, capitis calvaria quondam,
Lingua paterna prior sic illum nomine dixit,
Hîc medium terræ est, hîc est victoria signum.
Os magnum hîc veteres nostri docuêre repertũ,
Hîc hominem primum suscepimus esse sepultũ,
Hîc patitur Christus, pio Sanguine terra madescit,
Pulvis Adæ ut poßit veteris cum Sanguine Christi
Commixtus, stillantis aquæ virtute levare.

Vide etiam Cyprianum tract. de Resurrect. Christi, cum annotat. Iacobi Pamelii.

b *Actor, c. 27, v. 24.*

omnis domus tua, te enim vidi justum coram me. Noëmo neutiquam pares ceteri, quamvis non æquè cum pereuntibus improbi. Nec dubitem ego, quin in arcam receptus quoque fuisset, si alius ullus bonæ mentis reperiri potuisset. Hinc Chrysostomus ingenuè professus, Melior, inquit, est unus faciens voluntatem Dei, quàm decem millia prævaricatores *a*.

a *Chrysost. hom. 22. mihi pag.* 134.

§. III.

Tertio loco quod hîc expendendum venit, est occlusa arca. Et inclusit eum Dominus deforis *a*. Iam actum est, pereundum est omnibus, quicumque arcâ recepti non sunt. Quisquis perit, seipsum exclusit, sibi ipse culpam impingat. Noëmus cum suis timens, ingressus est arcam, & clausa est janua. Inclusit eum Dominus. Noëmus quidem attrahere potuit januam, sed eam divino jussu Angelus bitumine oblevit, ne quid aquæ penetraret. Ita Angelus vietorem egit, & arcæ ostium pice ferruminavit. Angeli nihil non promptè agunt in nostrum bonum; Noëmus decretum de diluvio, arcâ, ingressu, ab Angelo secum loquente accepit. Feræ ad arcam congregatę sunt non solâ Noëmi industriâ, nec enim orbem peragravit, ut ferarum cogeret senatum, immensi res laboris fuisset,

a *Gen. cap. 7. v.* 16.

ſer, Angeli eas ut paſtores gregem congregârunt.

Quòd verò paginæ divinæ dicant, Incluſit eum Dominus deforis, id inſigniter demonſtrant, quâ Deus curâ in Noëmum fuerit, ne quid ei contingeret mali. Chaldæus paraphraſtes, Protexit eum Dominus, inquit, verbo ſuo. Chryſoſtomus rem paucis dixit: Præbuit ſe janitorem Deus. Quis hîc non obſtupeſcat, & res creatas omnes ad Conditoris laudes non impellat? Enimverò dicite, quid commoverit Deum Noëmo centum & viginti annorum aſſiduos labores injungere, ſibi januã tantùm obſerandam reſervare, cùm opus integrum tam facile fuiſſet per Angelos conficere, atque oſtium unum claudere? Sed in promptu cauſſa eſt. Poterat Noëmus ædificare arcam, etſi plurimum temporis labor hic abſumpſerit, non potuit foris obſerare januam. Hinc pronum eſt perſpicere, quem morem teneat Deus. Solus ipſe facit, quod facere non poſſunt homines. Arcam Noëmo fabricandam mandârat, ſibi alia, quæ Noëmi vires exceſſerant, reſervabat. Atque hoc peculiariter conſcribi voluit, ut ejus bonitas, providentia, æquiſſima voluntas conſtaret omnibus. Hoc nimirum exigit Deus, ut, quod poſſumus, faciamus. Fac ergo, quod potes; ſtudioſiſſimè omnia diligentiſſiméque cura; pro viribus labora cetera ſecurus ac hilaris Deo committe; ſuo muneri providentiſſimus Pater non deerit.

Noë-

Noëmum autem januâ obseratâ ideò sic inclusit, ut ab aquarum irruptione cunctísque periculis tutus ageret; ita cimelia claudimus & custodimus dactyliothecâ, quam subinde annulo sigillari firmamus. Priùs autem eripit justos Dominus, quàm perdat impios; priùs subducit Lothum, quàm inflammet Sodomam; priùs oves à dextris statuit, quàm hœdos ad sinistram rejiciat. Deinde inclusit Noëmum Dominus, ne angustias pereuntium cerneret, ne lamentantium voces audiret. Sunt enim boni in miserationem pronissimi, ideò & orant pro improbis, uti Abraham pro Sodomitis, Prophetæ pro Iudæis. Ne igitur Noëmus spectaculo tàm horribili turbaretur, & cohorreret rei novitate, inclusit eum Dominus. Verè, jam clausa est janua. Iam actum est, jam omnibus pereundum est, effugium vicinissimæ mortis nullum est. Credibile prorsus jam aliquos fluctibus abreptos jamjam faucibus aquâ strangulandis ultimùm vociferatos, O Noë, Noë, ô si tecum sim! Votum bonum, sed nimis serum; ad finem ventum est: periistis, occidistis, auxilium nullum est, nec esse potest, spes omnis decollocavit. Iam clausa est janua; centum & viginti annis dies & noctes patebat omnibus hoc asylum, & ad ingressum invitabat. Nemo erat, qui vellet ingredi. Nunc posse negatum est; moriendum, pereundum est. Hîc iterum duplex pro more documentum suggerimus.

§. IV.

§. IV.

I. *Oblatam Dei gratiam amplectere.* Gratiæ humanæ metûs aliquid ineſt, ne beneficium ſit viſcatum : divina nil habere poteſt periculi, nil mali, Dei gratia purum puriſſimum aurum, cujus vel minima pars pretioſior eſt omni favore humano, & montibus aureis. Nec occaſioni multùm diſſimilis eſt divina gratia : tempori vult admitti, ſæpiùs rejecta tandem ſe ſubducit, deſerítque refractarios. Ieruſalem, Ieruſalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti. Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta *a*. Oblatam gratiam ne reſpue, alioqui ea ſibi alas parat, & avolat. Impius Eſau gratiâ divinâ toties rejectâ, non invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrimis inquiſiſſet eam *b*. Sceleſtus Antiochus orabat Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus *c*. Oblatam igitur à Deo gratiam obviis ulnis amplectere, ne lugeas non redituram, quam præſentem contemnebas.

II. DEI *minas expaveſce.* Minatur Deus totis Bibliis. Apertiſſimè Chriſtus, Dico vobis, inquit, niſi pœnitentiam habuertiis, omnes ſimiliter peribitis. Sicut illi decem & octo, ſuper quos cecidit turris in Siloë, & oc-

a *Matth. c.*23. *v.*37. b *Ad Hebr. c.*12. *v.*17. c 2. *Machab. c.*9. *v.*13.

& occidit eos *a*. Ecquid horrendùm magis illo Iudicis decreto, quod centies, quod sexcenties, quod millies jam occentatur: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus. Et ibunt hi in supplicium æternum *b*. Hæ minæ plurimis sunt uti tempestas mitissima, quæ solùm tonat, non fulminat, aut sicut æstivis noctibus sola crebriùs repetuntur fulgetra, nullum tonitru auditur; nemo terretur, nemo iratum cœlum perhorrescit, omnes cæli clementiam interpretantur. Ita Christus fulgetrū misit per orbem: Ibunt hi in supplicium æternum. Sicut fulgur exiit ab Oriente, & paret usque in Occidentem, ita hæ minæ utramque mundi plagam penetrârunt. Sed nos has minas interpretatione benignissimâ explicantes, Dominum bonum, dicimus, & mitem habemus, qui nos cupiat sanctos. Pergamus ut cœpimus. Hæ nostræ sunt næniæ, dum diluvium opprimat contumaces. Ita Paulus tonans, & proximum fulmen nuntians, Manifesta sunt, inquit, opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, inimicitiæ, contentiones, iræ, rixæ, æmulationes, dissensiones, invidiæ, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt *c*. Hæc vociferatur Paulus, sed quàm pauci sunt, qui monita

voci-

a *Luc. c.* 13. *v.* 3. *&* 4. b *Matth. cap.* 25. *v.* 41. *&* 46. c *Gal. c.* 5. *v.* 19.

vociferantis audiant! ira & invidia, temulentia & luxuria pessumdant orbem. Quidquid cælites minentur, nos vitiis indulgemus.

Quemadmodum ævo Noëmi passim irrisorum voces jactabantur: En senem meticulosum, ne ruat cælum metuit. Et quando tandem lignea hæc moles ultimam spectabit manum? Quibus denique fatuum silicernium ædem hanc vacuam locabit? Quis lignei hujus ædificii finis? Finē hunc, ô nequissimi, jam spectate: ingressus Noë cum familiâ suâ, & inclusit eum Dominus, & clausa est janua; omnibus aliis occumbendum in aquis. Viceni vobis anni iterum iterúmque ac sexies viceni ad resipiscendum dati sunt, demum clausa est janua. Vnam adhuc hebdomadem expectate, & Noëmum inclamabitis: Aperi nobis, aperi, aperi: sed clausa est janua: perite, interite miseri: sera est in fundo pœnitentia. Verissimè Augustinus dixit: Non facilè inveniuntur in adversitate præsidia, quæ non fuerint in pace quæsita. Ægyptius tyrannus Pharao Hebræam gentem cum exercitu insecutus eâdem sibi viâ promittebat transitum. At ubi jam mediis clauderetur fluctibus, clamabatur undique, Fugiamus Israëlem, Dominus enim pugnat pro eis contra nos a. O seros nimiùm clamores! Hebræum sanguinem sitiistis, jam pelagus totum bibite: in mediis undis sublata est omnis deliberatio. In oculis est interitus, jam

a *Exodi c.14.v.25.*

jam clausa est janua. Ad rem opportunè Gregorius, Regni janua, inquit, lugentibus claudetur, quæ quotidie pœnitentibus aperitur *a*.

Nimis serum est tunc vivere incipere, cùm est desinendum. Hos Annæus Seneca irridens, Quidam, inquit, vivere tunc incipiunt, cùm desinendum est. Si hoc judicas mirum, adjiciam quod magis admireris: quidam antè vivere defecerunt *b* quàm inciperent. Vivere totâ vitâ discendum est, & quod magis fortasse miraberis, totâ vitâ discendum est mori *c*. Nunc arcæ janua diebus, & horis, & momentis singulis patet. Gratia Dei & misericordia nemini non obvia, venia noxarum vel gemitu impetranda. Iubileum offertur omnibus paratissimū. Veniet dies, aderit horula, cùm claudetur janua. Agamus quod agendum.

a *Greg. hom.* 12. *in Evang.*

b *Quid si*, desierunt? c *Sen. epist.* 23. *fine*, *& de brevitate vitæ, c.* 7.

CAPVT XI.

Quæ animantes Arcam ingressæ, quale mundarum & immundarum sit discrimen.

QVÆSTIONEM injiciens beatus Paulus, Numquid, ait, de bobus cura est Deo *a*? Hæc sanè quæstio non eò spectat, perinde ac si Deus pecudes, oves, arietes, boves

a 1. *Cor. c.* 9. *v.* 9.

boves penitus non curet, sed quia Paulus unam aliquam è Deuteronomii legibus sibi sumpserat explicandam, affirmat, principem curam Numinis in eâ lege non defuisse de bobus. Profectò nostræ nos religiones docent, pecudes divinâ curâ non excludi. Qui enim immensâ providentiâ passerculis etiam alimoniam destinat, qui corvorum pullis vitam non negat, qui universis animalibus suum submittit pabulum *a*, hic idem providentissimus Pater sollicitus fuit, ut omnium animantium genus & propago ad cujusvis indolem accommodatè conservaretur. Nec enim eis locum tantùm constituens in arcâ, Mansiunculas, inquit, in eâ facies; sed etiam suum cuique pabulum destinavit, quod Noëmus comparavit in annuam pabulationem. Eâdem sollicitudine atque accuratione jussit quot animalium mundorum, quot immundorum in arcam recipienda: nec enim tantùm quadrupedia gradientia, sed & reptantia, sed & omne volucrum genus in arcâ diversari & Noëmo voluit consuescere, ut nec minimæ quidem aviculæ progenies interiret. Sic enim edixerat Deus: Ex cunctis animantibus universæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum *b*. Factum ordine, nam ex omni, quod movetur super terram, duo & duo ingressa sunt ad Noë in arcam *c*.

Si ergo acanthis & troglodytes, si serpentes

a *Psal.* 103. & *Psal.* 146. b *Gen*, c. 6. v. 19. c *Gen*, c. 7. v. 8.

pentes & viperæ Deo curæ sunt, multò magis boves ceteræque animantes erunt. Hoc igitur jam explicandum, quæ animalia, & quot in arcam ingressa, unde mundorum & immundorum discrimen; quomodo in arcâ sint nutrita.

§. I.

Noëmo sæpiùs ab Angelo imperatum est de omnigeno pecore cogendo: Ex cunctis animantibus universæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum. Expressiùs hoc præceptum: De volucribus juxta genus suum, & de jumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ secundùm genus suum, bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere. Tertium decretum longè luculentissimū: Ex omnibus animantibus mundis tolles septena & septena, masculum & feminam. De animantibus verò immundis duo & duo, masculum & feminam. Sed & de volatilibus cæli septena, masculum & feminam *a*. Decretum quartum: Tolles tecum ex omnibus escis, quæ mandi possunt, & comportabis apud te, & erunt tam tibi quàm illis in escam *b*. Admirabilis providentia Dei; verè de bobus cura est Deo, qui curæ sibi habet etiam passerculorum vitam, quam aviculis illis providentissimè conservat.

Omnia igitur animalia in arcam deducta

a *Gen. cap. 7. v. 2. & 3.*
b *Gen. cap. 6. v. 21.*

cta sunt, quorum quinque omnino classes faciendæ. Prima volucrum, ab aquilâ, struthione, olore, ceterísque usque ad regulum ordiendo. Altera reptilium & serpentium. Tertia quadrupedum carnivororum. Quarta grandium aliorum quæ carnibus non aluntur. Quinta minorum, quæ pariter non vescuntur carnibus. Arias Montanus numerat animalium terrestrium familias centum quinquaginta, serpentibus & repentibus exceptis, quorum viginti quinque species esse creduntur. Ita animalium paria centum septuaginta quinque, universè trecenta quinquaginta animalia, avibus exceptis, in arcam ingressa. Apud Gesnerum & Aldrovandum species avium centum quinquaginta numerantur. Hîc aliquorum Arithmetica nimiùm liberalis: quâ in re signifer Origenes, qui illud, *Ex omnibus mundis tolles septena & septena, de immundis verò duo & duo*, ita interpretatur: Ex animalibus mundis omnibus quatuordecim, ex immundis quatuor, è volatilium singulis etiam speciebus pariter quatuordecim. Cùm ergo volucrum species sint centum quinquaginta, & è quavis septem in arcam fuerint immittenda, nongentas aves dicemus in arcam convolâsse. Numerus sanè prodigiosus, & animalium nimia turba.

Origene rectiùs senserunt Iosephus, Ambrosius, Chrysostomus, alii, qui asserunt, jussu Dei è mundis animantibus non nisi septem, ex immundis dumtaxat duo, ex avi-

avibus earúmque quavis specie septem solùm in arcam receptas. Quod Deus eo fecit consilio, ut par unum propagationi, alterum sacrificio, tertium usui & esui servaretur. Perinde ac si præcepisset: Pars una mihi, altera pars hominibus, ipsis denique bestiis ad propagandas species pars tertia conservetur. Septimum autem ideò jussit diluvio subduci, quia sciverat à Noëmo ad cataclysmi finem sacrificandum è mundis omnibus unum: ne ergo tria illa paria dividerentur, aut animalium propagatio impediretur, providentissimè septimum quoque jussit seligi, & in subliciam domum illam induci.

Sed unde mundorum & immundorum discrimen, præsertim Decalogi tabulis nondum constitutis? Et numquid Deus omnia à se condita probavit? Nam vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona *a*. Vnde igitur hæc animalium immundities, & unde illam scire potuit Noëmus? Hanc quæstionem Romanus Pontifex Hieronymo posuit. Ad eam respondit Hieronymus, eâ de re Tertullianum copiosè agere libro singulari, quem tamen temporum injuria vivere non permisit.

Nobis verosimillimum videtur, ea quæ Moyses lege sanxit, usu piorum hominum pridem invaluisse, ídque ab orbis incunabulis. Ejuscemodi sunt, Aras struere, sanguine & suffocato abstinere, vovere decimas & offerre *b*. Ita differentia mundorum

a *Gen. c.* 1. *v.* 31.

b *Gen. c.* 8. *c.* 9. *c.* 28.

& immundorum animalium non quà esu, sed quà sacrificio facta, & hanc didicit Noëmus à suis majoribus. Hinc accuratior iste selectus animantium earum, quas Deus ab arâ rejiceret, idque abdito Dei instinctu & majorum usu. Porrò animantes mundas lex eas pronuntiabat, quæ ruminarent & dividerent ungulam. Plura verò mundorum animalium in arcam convenire voluit Deus eam etiam ob caussam, ut plura essent utilia homini quàm noxia, siquidem post orbis eluviem omne genus animantium permissum est mensæ in cibum. Id autem clarè præmonstravit Deus, cupere se plures esse mundos in Ecclesiâ futurâ, quàm immundos. Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio nostra *a*: Sicut elegit nos in Christo ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate *b*.

a 1.*ad Thess.c.*4.*v.*7.& 3.
b *Ad Ephes.c.*1,*v.*4.

§. II.

Sed quæsiverit nõ nemo: Cur Deus hanc mundarum & immundarum animantium differentiam non etiam in avibus designat? Numinis voces sunt: Sed & de volatilibus cæli septena & septena. Mysterii aliquid hîc latet, quod aperiendum. Quos gerum blandimenta, quos voluptatum illecebræ,

cebræ, quos cupiditates effrenatæ, quos libidines in omni intemperantiâ effusæ etiamnum detinēt, immundi sine alis, sine castis desideriis, pecudes sunt ad pabulum natæ; qui verò mentem ad divina erigunt, quorum conversatio in cælis est, hi volucrum simillimi, hi mundi & Deo conjuncti sunt.

Ab arcâ verò duplex animalium genus exclusum est. Primum, è putredine nasci solitum, uti mures, glires, scarabæi, vermes, sordidæque similes bestiolæ. Aliorum nec avicula quidem, nec sciurulus desideratus. Alterum, pisces & omnes animantes, quæ in aquis degunt. His diluvium non nocuit, neque enim in eâdem domo cum homine deprehensæ sunt. Fit in urbibus nonnumquam ut Magistratus civicus in domum mali criminis suspectam excubitores immittat, qui sontes insontes in illísce ædibus deprehensos abducant; iis autem qui extra eas ædes sunt, vis nulla infertur: ita hîc factum in orbis eluvie, universa animalia in eâdem quasi domo cum flagitiosis hominibus deprehensa, in eamdem supplicii societatem tracta sunt. Quod apertè minatus Deus, Delebo, inquit, universam substantiam, quam feci, de superficie terræ. Pisces igitur ceteris animalibus nequitiam hominis minùs juverunt, putat enim Tostatus, usum piscationis & navigationis nondum viguisse.

Quod animantium pabulationem attinet, Noëmus tam pro illis omnibus, quàm

pro domo suâ, comportavit alimoniam. Ita Deus jusserat: Tolles igitur tecum ex omnibus escis quæ mandi possunt, & comportabis apud te, & erunt tam tibi quàm illis in escam *a*. Quid autem pabuli cuivis bestiæ conveniret, Noëmus partim experientiâ, jam sexcentorum annorum vir, partim indiciis & patefactione divinâ facilè nôsse potuit. Sed numquid Deus has & pecoris & hominum familias absque alimentis servare, quemadmodum in locis desertis Christum; aut numquid Angelus vel unicus satis commeatûs omnibus convehere potuisset? Vtiq; non defuerunt Deo modi plurimi ad inquilinos arcæ pascendos; sed, quod sæpiùs inculcandum, vult Deus, ut pro viribus laboret homo, & quidquid facere potest, faciat, cetera sibi facienda committat. Quando igitur congestus pabuli vires humanas non excessit, quamvis operosissimus fuerit, Noëmi tamen industriæ demandatus est. Hinc & sufficiens in annum annona, & dulcis aqua in arcam fuit convehenda.

Num verò carnivoris belluis, quarum triginta quinque species numerantur, inter quas leones, pardi, dracones, pantheræ, crocodili, tigrides, lupi, num his, inquam, satis carnium in pastus annuos parârit, non immeritò addubitat Augustinus. In eam denique sententiam potiùs concedit, ut credat carnivoras etiam bestias communi ceterarum pabulo contentas victitâsse, ídque

a *Gen. c. 6. v. 21.*

ídque Numinis peculiari placito, præſertim cùm carnium penuria caſtaneis & ficubus potuerit ſarciri. Fames cocorum magiſter crudas fabas mirificè condit; fami panis avenaceus, mucidus, furfuraceus, ſupra primarium, ſiligineum, dominicum ſapit. Fames edulium omne aromate gratiſſimo perſpergit. Quemadmodum verò tam multigenas animantes non ſine prodigio coactas, ita non ſine miraculo paſtas, dicendum.

Sed fingamus, quod aliqui contendunt, animalia carnivora non niſi carnibus nutrita, ubi demum locus tot ovibus, & aliis pecudibus in lanienam ſervandis? ubi macellum in arcâ, ubi quotidie tantum pecoris mactaretur, & per ſtabula diſpenſaretur? Sed ponamus carnivora omnia in ſingulos dies non plus fuiſſe abſumptura, quàm ferè ſoleant centum lupi. Non malè congruet alterius ad alteram proportio. Atqui cuivis lupo in dies ſingulos octava pars ovis minimùm aſſignanda in quotidiana cibaria. Quâ quidem ratione dies ſinguli oves duodecim & dimidiam, trecenti ſexaginta quinque dies, ſeu annus, quatuor millia ſexaginta duas oves & dimidiam exigent. Num verò in arcâ centum illa ſeptuaginta quinque paria animantium tantum ſpatii reliquerunt ad tantos greges alendos in aliorum ſaginam? Non ignobilis ſcriptor conceptis verbis, Non omittam, inquit, conſideratè notare bubulas & ovillas carnes ad eſum hominum ſalitas, ut

mos eſt navigantibus, in arcam illatas. Quo quidem Deus ſingulariter ſignificare voluit, humanam carnem luxuriis corruptiſſimam, deinceps pudicitiâ ut ſale ſiccandam. Proba omnino explicatio, ſi tamen verum ſit, quod eſſe verum ponit, animalium carnes ante diluvium comeſtas, quod ægrè, putem, è ſacris paginis demonſtrabitur. Sed hîc penſum damus, & geminum, uti cœpimus, documentum nectimus.

§. III.

I. *Dei providentiam venerare.* Bonus Deus pater ſollicitus, & amans rerum quas condidit, quàm providentiſſimè curauit, ut omnes animalium, tam gradientium, quàm volantium atque repentium ſpecies conſervarentur; unà ſuum cuique pabulum, ſuum cuique locum, ſuas omnibus manſiunculas deſtinavit. Verè Deo cura eſt de bobus; neque de his ſolùm, ſed & de aviculâ minimâ, de vermiculo viliſſimo. Quod Chriſtus aſſiduè cogitandum luculentè docens, Reſpicite, inquit, volatilia cæli, Pater veſter cæleſtis paſcit illa *a*. Nónne duo paſſeres aſſe væneunt, & unus ex illis non cadet in terram ſine Patre veſtro? nolite ergo timere, multis paſſeribus meliores eſtis vos *b*. Idem & aliorum calamo ingeminans, Nónne quinque paſſeres, inquit, væneunt dipondio, & unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo? Sed & capilli

a *Matth. c. 6. v. 26.* *Matth. c. 10. v. 26.*

capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt *a*. Si aviculas & pecus tam amanter ſuâ curâ complectitur Deus, quomodo vivam effigiem ſuam habebit tam neglectim? Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum, unum ex his non conteretur *b*. Idem Dominus eâdem curâ, & defendit oſſa ſuorũ, & auget oſſium medullas : ſi medullas & oſſa, ergo & carnes quæ oſſa veſtiunt. Multæ tribulationes juſtorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus *c*. Qui penuriam rerum patitur, cum curâ & diligentiâ expendat, Deum non tantùm promum condum, ſed & medicum agere. Et quidem promus condus eſt liberaliſſimus, qui alimoniam omnium viventium in manibus habet, & partitur eam amantiſſimè, ſed & medicus eſt, qui multis cibum imminuit, quibus inediam judicat ſalubriorem. Indigentia corporis multis eſt occaſio ſalutis. Novit peritiſſimus iſte medicus, quid pharmacorum cuique conveniat: hunc frigidis, illum calidis, acidis alium & auſteris, iſtum medicatur amaris; temperiem uniuſcujuſque exactiſſimè perſpectam habet. Tu tantùm arti & providentiæ hujus medici fide, téque illi quàm integerrimè committe : valetudo tua in manu illius eſt.

II. *Curam domeſticorum gere*. Noëmum, oro, ſæpiùs conſideremus, qui non tantùm pro ſe ac ſuis, ſed pro animantibus cunctis, quidquid ad victum eſt, ſtudioſiſſimè

a *Matth. c.* 12. *v.* 6. b *Pſal.* 33, *v.* 21.
c *Ibid. v.* 20.

mè comportavit, sollicitudine summâ distribuit; familiam sanè grandem duxit, multas centurias convictorum suâ mensâ aluit. Tam cuniculo & sciuro, quàm urso & elephanto conveniens pabulum dedit, suum omnibus cibum potúmque subministravit, omnium domicilia cum suis purgavit; nulla bestiola, avicula nulla est neglecta, in omnes tam feras quàm homines sollicitus hic paterfamilias curam dispensavit, domesticos omnes amantissimè complexus. Si quis suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior *a*. Domesticorum corpus solùm curare, modica nimiùm & exilis cura est; animus etiam curandus est. Cibum & vestem domesticis præbes; ubi animi, partis nobilissimæ, cura est? Familiam igitur ad templa mitte, rem divinam audiant, conciones frequentent, disciplinam Christianam, & pudicos mores condiscant. Queruntur non raró patres ac matresfamilias de famulorum & ancillarum corruptis moribus, sed ipsi, qui familiam ducunt, in culpâ sunt, qui suos ad templa, ad expiandam conscientiam, ad obeunda sacra rarissimè mittunt. Sunt famuli & ancillæ, quæ totis annis conciones nullas adeant, nihil eruditionis sacræ è suggestu accipiant, ut jumenta clitellaria oneribus portandis nata vivant. Subinde herus & hera sævùm stomachantur, & fures domesticos accusant. Pace vestrâ dixerim, ô domine,

a 1. *Tim*. c. 5. v. 8.

mine, & ô bona domina, vos ipsi fures, quos facitis, fovetis, alimoniam parcissimam, sæpè sordidam, fœtentem, verminosam oggeritis. salarium præbetis tenuissimum vix calceis præstinandis sufficiens; honestè nihilominùs vestitos cupitis. Quæ crumena vestem suppeditabit? Ita non docetis tantùm furari, sed pænè cogitis. Et quomodo fidos vobis speratis, qui quàm fidi sint Deo, penitùs non curatis? Animus domesticorum ante omnia curandus, doctrinâ Christianâ, præceptionibus optimis imbuendus. Eò Dominici festíque dies ad templa vocant; mores in domibus exhibendos, in templis discant. Doceantur obedire, non otiari, non mentiri, non furari, non impudica, non lasciva loqui, opportunis horis precari. Hæc illis domi forísque inculcanda, monitis & exemplis urgendi. Quàm malè sibi consulunt, qui nec monitis nec exemplis domesticos formant, qui ingentem convitiorum & maledictorum nomenclaturam semper in promptu habent, nec ferè quidquam sine convitiis & appellationibus probrosis imperant. O nullam domesticorum curam! ô gubernationem pessimam! Hebræus Sapiens, Novit justus, ait, jumentorum suorum animas; viscera autem impiorum crudelia: amoris ac miserationis adeò pleni sunt probi, ut nec in ipsas quidē pecudes, nedum in homines sibi commissos sæviant. Viscera autem impiorum crudelia: & licet quandoque benigniùs videantur aliquid dare, dum

tamen cunctantur, dum opprobrant, dum comunt & jactant sua, cruciant. Quod Seneca jure ut vitiosum reprehendens, Plerique, ait, beneficia asperitate verborum & supercilio in odium adducunt, eo sermone, eâ superbiâ usi, ut impetrâsse pœniteat *a*. Curam ergo domesticorum gere; sed ut congruè cures corpus, priùs cura animum.

a Seneca l.2. de Beneficiis, c.4.

CAPVT XII.

Cur unà cum homine omne genus animantium in aquis perierit.

HEBRÆVS rex David, vir mansuetissimus, imò idea & archetypon mansuetudinis fuit, cùm tamen fatuus Nabal eleemosynas ab eo modestissimè petitas recusasset, insuper & convitia addidisset, David capulo manum admovens, & signa jubens canere, Accingatur, inquit, unusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis suis: accinctúsque est & David ense suo. Iámque omnibus ad pugnam paratis, David ad cædem excandescens, Hæc faciat Deus, inquit, inimicis David, & hæc addat, si reliquero de omnibus, quæ ad ipsum pertinent usque manè, mingentem ad parietem *a*. Omnem Nabalis familiam occidione occidam, ut nec domesticus quidem canis evadat.

Pro-

a 1. Reg. c. 25. v. 13. & 22.

Profectò demum patientia læsa fit furor, & quandoque justitiæ est, seriò in ejusmodi noxas animadvertere.

Deus exerrantis orbis flagitia diu satis dissimulare, connivere, & annos quingentos tolerare tot injurias; tandem mitissimus Rex jure meritissimo post tot sæcula irasci, classicum canere, è nubibus & ex abyssis aquas evocare ad vindictam & ad inferendum supplicium pridem commeritum emittere. Et *accincti sunt gladiis suis* tam nimbi supernè ruentes, quàm aquæ suo Conditori obedientissimæ ex imo emergentes. Nec in hominem tantùm, sed in omnia animantia motum est maritimũ hoc bellum. Ita Rex supremus edixerat: *Si reliquero de omnibus quæ ad ipsum pertinent.* Quidquid hominis est, pereat, ut nec avicula quidem, nec lepusculus, nec scarabeus, nec vermiculus evadat. Magna Dei ira, sed justissima. Quid autem miserum pecus deliquit? cur bestiæ alienum luant peccatum? Persolvat pœnas, qui admisit culpas. Homines peccârunt, non pecudes. Atqui debuerunt persolvendis pœnis sociari hominibus scelestis, ídque pluribus de caussis, quas hoc capite aperiam.

§. I.

Caussa prima, ob quam Deus animalia unà cum homine suffocârit aquis, est ista. Ad hominis obsequiũ animalia Deus omnia condidit, ut eum vestirent, alerent, ser-

vitiis juvarent. Quis eorum alioquin indigebat? Ab eis homini cibus, potus, vestitus est; serviunt trahendo, portando, vehendo: ab eis etiam homo recreandus. Vtilitatibus illorum carere homines haud possunt. Sublatis igitur hominibus, & ipsa etiam erant è medio tollenda; perinde uti in domo, mortuo domino exauctorantur servi. Est qui dicat illis, Operâ vestrâ non egemus ampliùs, ire licet. At Deus, inquis, animalia retinere voluit, cur igitur non retinuit priora? Hîc itidem prorsus factum, quod in lugubri, quam diximus, fit domo: alius dominus, alii servi; ita hîc alii homines, aliæ pecudes.

Altera caussa, in majus hominis supplicium, punita sunt & ipsa etiam animalia, quorum dominus erat homo. Iure meritò Deus homini ademit, quidquid priùs concesserat fruendum, facultates, delicias, opes, cognatos, vitæ gaudia, vitam ipsam. Capitalem fraudem admiserat. Et sicut parentes sæpiùs puniti filiorum morte, cùm morientium spectaculo interesse coacti sunt. Ita Mauritii Imperatoris quinque filii sub oculis patris occisi, quibus funus ultimum ipse pater accessit. Hoc reverà est in suis sæpiùs mori. Ita Beata Felicitas in septem filiis per mortem præmissis septies est mortua. Ita homines scelestissimi, qui mortem sæpè sæpiùs commeriti, non simplici morte fuerant perimendi.

Tertiam caussam subjiciens Ambrosius, Naturam, inquit, nemo accusat, quòd mem-

membra omnia moriantur capite præciso. Manus, pes, brachium amputari possunt, reliqua tamen vivere; imò ut ista vivant, illa nonnumquam amputantur; adempto capite, actum est de membris omnibus: atque ob hoc naturam nemo arguit. Ideò cùm caput omnium animalium homo fuerit perimendus, aliis omnibus velut membris ob cohæsionem pereundum fuit. Hæc sese mutuò sequuntur. Pereant ergo cum homine omnia, propter quem nata sunt omnia. In suis divitiis consumatur homo, cum sua dote moriatur *a*.

Quarta. Vix ullum est dubium, quin multæ animantium hominis nequitiam insigniter juverint; usum sui præbebant homini. Sileo fœdissimum illud flagitium consuetudine bestiarum committi solitũ, cui pœnas lex Moysis sancit. Sunt & alia hominum crimina, quibus suum & laborem & ministerium largiter impertiebantur animantes, aves, pisces, feræ silvestres, nec tantùm sese ad victum, sed etiam ad gulam, luxum, luxuriam homini præbuerunt. Sic aliæ pilos, lanam, pelles, serica, pannos bombycinos non ad tegendum dumtaxat, sed ad superbiendum subministrant. Animalia venenata suum porrigunt venenum iræ, odiis, invidiæ, ut alter alterum clàm & silentio possit tollere: edendum aut bibendum ponitur, quod toto anno, aut totâ vitâ non digeratur. Nec in-

 fre-

a *Ambros. tom. 4. l. de Noë & Arcâ c. 14. mihi pag. 151.*

frequentia sunt illa delicta, cùm pecudum longè major geritur cura quàm hominum: sæpè cani objicitur, quod homini negaretur: sunt qui mallent suarum dominarum esse catelli, quàm famuli, mensâ profectò longè nobiliori uterentur. Reperias dominos nec adeò paucos, qui canes suos & equos multò exquisitiùs curent, lautiùs tractent, quàm suos servos. Theophylactus Patriarcha Cōstantinopolitanus, præclarus, ut ajunt, custos ovium lupus, viginti tribus annis tam excelsam sedē occupavit. Equos aluit ad præsepe aulicum ducentos, quos dactylis, amygdalis, pistaceis, pinorum fructibus, item croco, cinnamomo, balsamo, vino odoratissimo, aliísque fructuum & aromatum generibus pavit. Adeò enim equorum amore insaniit, ut eis tam pretiosum pabulum offundere non erubuerit. Pridie Parasceves, die Cenæ Dominicæ, cū in templo sub re divinâ de insignis equæ partu nuntium accepisset, ille divinum officium deserens mox properavit ad stabulum, ut videret pullum, spectato satis recenti partu rediit ad templum. Talem insaniam, tales pariunt amores. Sed suum, ut solet, ab equis præmium tulit Theophylactus. Nam parieti adequitans, à petulantiori equo illisus muro sanguinem cœpit vomere. Hoc morbo biennium laborans, demum hydropem incidit, & mortuus est. Quando igitur bestiæ cum hominibus magnâ fide societatem gerunt in peccatis, gerant etiam in suppliciis.

Quin-

Quinta. Ius bellicum in lege priscâ valdè usitatum secutus est Deus. Cùm Hebræus miles regem Chananæum Arad, cùm regem Amelec, cùm Gabaonitas, & urbem Iericho expugnâsset, jussit Deus tā pecudes quàm homines jugulari, ut quidquid ab hostis parte viveret, periret. Idcircò rex Saul tam graviter impegit, & omni gratiâ excidit, qui melioribus gregibus & armentis pepercit. Sceleratus orbis pænè à sui primordio annis mille sexcentis cum Deo bellum gessit. Deus cedere, dissimulare, pænè se victum dicere. Tādem viritim suos ad arma evocavit, & quartum elemētum aquas omnes in hostem immisit cum imperio strictissimo· Parcendum nulli.

§. II.

Vltima caussā. Potissimus hîc Dei finis fuit, divinæ & offensæ & iræ magnitudinē orbi monstrare. Qui diu iram colligit, tandem iratissimus erumpit, furit, obvia quæq; ferit & sternit; omnes se abdant, nemini parcit: ita Deus irasci cœpit ante annos quingentos; tot jam annis collegit iram, & quia jugiter crescebant scelera, ira etiam semper augebat: demum erumpens, Omnia, inquit, pereant, unico Noëmo dempto fideli servo, cui uni ac soli, & propter ipsum septem hominibus ad ipsum spectantibus parcam. Quâ in re Deus hoc fecit, quod adsolet fieri, cùm crimen læsæ majestatis committitur: nec enim reus tā-

tùm

tùm plectitur, sed nonnumquam etiam domus comburitur, in testimonium publicum nefandi criminis. Sic reverà Deus non tantū omnes homines, omnésque ferè pecudes morti addixit, sed ipsam etiam terram sceleratorum domum eluvie vastavit. Quod nimirum antè prædixerat: Disperdam eos cum terrâ *a*. Et supplicio jam sumpto, Nequaquam, ait, ultrà maledicam terræ propter homines *b*. Hanc talem iram non repetam. Grande maledictum feriebat terram, vastabatur illa propter hominum vesanas libidines, alienis noxis trahebatur in pœnæ societatem. Cùm enim priùs emineret aquas, quibus obvallabatur velut septo, pòst in merum mare transiit, tamquam si nulla umquam terra fuerit. Omnia terrę ornamenta undis hausta, fluctibus sepulta. Quàm pulchra & amœna varietas illa mōtium, vallium, pratorum, fontium, hortorum, fluminum, silvarum, nemorum, oppidorum, civitatum, provinciarum, regnōrum, omnia hæc aquis pessumdata. Nec terra flores tantùm, & plantas, arborésque perdidit, vastatis ac duratis omnibus ædificiis, sed & filios suos amisit, exhausta jam tota & vacua. Hieremias vates lacrimans, Confusa est, inquit, mater vestra nimis, & adæquata pulveri, quæ genuit vos, deserta, invia & arens *c*. Diluvio certè jam superato, terra postliminio patefacta,

a *Gen.c.6.v.13.*
b *Gen.c.8.v.21.*
c *Hier.c.50.v.12.*

cta, neutiquam ita fertilis, ut antè, fuit, nec fructus æquè bonos ac salubres tulit. Credunt Rabbini, terram salsis marinis aquis ad tres palmos corruptam.

Ita hominum scelera tam pecudes quàm terra luere cogebantur. Imò utraque suam commodârunt operam, ut homines rei plecterentur. Cùm vindicta Dei exardescit, res creatæ omnes concurrunt, & in exitium Dei hostium conspirant. Sapientia monet in antecessum: Armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Acuet autem diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Ibunt directè emissiones fulgurum, & tamquam à benè curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient. Et à petrosâ irâ plenæ mittentur grandines, excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter. Contra illos stabit spiritus virtutis, & ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum *a*. Ignis sæpiùs sui carceris impatiens rupit habenas: cælo lapsus Pentapolim inflammavit, bis quinquaginta milites interfecit. Aër in David regis noxiam armatus ita veneno pro Dei gloriâ pugnavit, ut exiguo tempore septuaginta millia hominum intereme-rit. Inobedientiam & tumultuationem rebellem Abironis ac sociorum non tulit terra, sed hiatu horribili discedens glutiit contumaces. Cùm Dei Filius in crucem actus expiraret, sol vultum abdidit, terra

mo-

a *Sap. c. 5. v. 18. & seqq.*

movit, tumuli reſerârunt, cautes diſſilue-re, infremuit orbis. Aqua ad ſumendum de homine ſupplicium merſit orbem.

Beſtiæ quoque ſua arma, cùm opus, expediunt, dentes, cornua, ungues: nec ſolùm venenatæ, aut grandiores feræ, leones, urſi, dracones, colubri; ſed animalcula minima, culices, locuſtæ, cyniphes, muſcæ, crabrones; apiculæ pro Deo pugnant. Hoc vaticiniis prædictum: Conſumentur fame, & devorabunt eos aves morſu amariſſimo: dentes beſtiarum immittam in eos cum furore trahentium atque ſerpentium: foris vaſtabit eos gladius, & intus pavor *a*. Idem præmonuit Iſaias: Sibilabit Dominus muſcæ, quæ eſt in extremo fluminum Ægypti, & api quæ eſt in terrâ Aſſur, & venient *b*. Illatam mortem ab his beſtiolis teſtata Sapientia, Illos enim, inquit, locuſtarum & muſcarum occiderunt morſus *c*. Idcircò Auguſtinus ad veternum excutiendum expergefaciens, Ne putes, inquit, Dominum dormire. Quando tu vides quæ facta ſunt in impios, cave ne fiant in te. Ad hoc enim & contra illos facta ſunt, ut tu tranſires, & eos non imitareris, & talia non patereris. Vide quoniam flagellum Domini eſt ſuper omnem carnem *d*. Imò Dei hoſtibus peccare perſeverantibus demum omnia ſpinæ fiunt, quacum-

a *Deut. c.* 31. *v* 25.
b *Iſa. c.* 7. *v.* 18.
c *Sap. c.* 16. *v.* 19.
d *Aug. in pſal.* 134. *fine.*

cumque pedem figunt, ſpinas calcant. Hæc rerum conditarum dialectica eſt, hæc illarum argumenta: Tu Deo non obedis, neque nos tibi: tu Deo non das quæ debes, neque nos tibi: anteà tui eramus ſervi, nunc tui ſumus capitales triumviri, & mulctam à te Domini vicem exigimus. In rem optimè dixit Gregorius: Qui in cunctis deliquimus, in cunctis ferîmur *a*. Certè quod Nahum clamat, Deus æmulator & ulciſcens Dominus; ulciſcens Dominus & habens furorem, ulciſcens Dominus in hoſtes ſuos, & iraſcens ipſe inimicis ſuis, Dominus in tempeſtate & turbine ejus. Increpans mare & exiccans illud, & omnia flumina ad deſertum deducens *b*.

Ita Noëmi ævo homines ſcelerati Dominum iraſcentem & ulciſcentem experti, qui in cunctis deliquerunt, in cunctis feriebantur: quia omnibus abuſi animalibus & elementis, aëre, terrâ, aquis; omnia ipſis, aër, terra, aquæ in vindictam verſa: aër & terra illis ſubducta, aqua in carnificem mutata. Hic denuò duplicem ex more præceptionem tradimus.

a *Greg. hom.* 35. *in Evang.*
b *Nahum c.* 1. *v.* 2. *& ſeqq.*

§. III.

I. *Servis non abutere.* Omnia veſtra ſunt, inquit Paulus, in obſequium & commodum veſtrum conducta; tot ſervi, tot ancillæ, quot res creatæ. Dei menſâ vivunt om-

omnes. Deus omnibus suum salarium persolvit. Nobis sæpiùs cogitandum, quod domino fortunæ admodum modico. Alit is quidem domi suæ famulum, sed non suis expensis, è Principis ærario hi sumptus fluunt. Atque hic talis dominus, si quidem sapiat, modestè aget, ne illi famulorum aliquis occentet: Quid iste regulus mendicissimus nos adeò exagitet, & imperet nobis quæ nostri muneris non sunt, cùm tamen illius peculio non vivamus? Ita nos homines mera mēdicabula sumus, & quid rebus creatis pro earum obsequiis rependimus? à Deo ipsis explicatissima solutio, Deus repræsentat, Deus etiam in antecessum dat, ex ærario Dei omne pretium enumeratur. Ergo his famulis nostris modestissimè utamur, & nullam umquam rem creatam in Creatoris offensam pertrahamus. Impiæ voces sunt, & in supremum Dominum admodum injuriosæ: Huc ades vinum, potandum es, etiam ultra sitim: Veni gallina, veni perdix, veni columba, devoranda es, etiam ultra famem: Huc adeste nummi, expendendi estis, (quid enim arcam occupatis?) etiam in luxum, etiam in libidines. Huc corium, huc tela byssina; vestis Coa, huc sericum & holosericum, non tegendo tantùm, sed ad pompam comendo corpori. Hoc sanè res creatæ in mandatis non habent, ut gulæ famulentur, ut serviant temulentiæ, ut superbiæ ancillentur. Hæc summa in Deum injuria est, quòd servis, quos ipse nobis conduxit, quibus

quibus & salarium persolvit, in ipsius cōtemptum, ignominiam, probrum, injuriam utamur. Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Creatura enim tibi factori deserviens excandescit in tormentum adversus injustos, & lenior fit, ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt *a*. Ergo his servis tuis rebus creatis, quàm potes, modestissimè utere.

II. *Vindictam* DEI *reverere atque adora.* De Numinis pervigili vindictâ Paulus, Voluntariè enim, inquit, peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostiâ; terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios *b*. Ita ignis in Dei hostes furit & pugnat. Si quis sibi malè conscius sit hominis læsi, metuit & cavet, ne se periculis exponat, facilè enim conjectat injuriam non impunè dimittendam, ideò se munit, ferream tunicam induit, sollertissimè attendit, ne alteri occasionem prębeat sui aggrediendi. Hæc in hominem valet armatura. Christus subinde vigilantissimo dormit oculo, patientissimè agit, injurias sibi factas supplicio nullo punit. Tandem excitatur tamquam dormiens, tamquam potens crapulatus à vino *c*, consurgit in hostes. Non jam hostiæ, non veniæ, non gratiæ, sed Dei vindictæ justissimæ locus est. Quòd si quid vindictæ debeamus divinæ, nec mo-

a *Sap. c. 16. v. 24.*
b *Ad Hebr. c. 10. v. 26. & 27.* c *Ps. 77. v. 65.*

modus, nec tempus, nec locus ullus eſt eſfugiendi. Veriſſimus Tobias, Non eſt, inquit, non eſt qui effugiat manum tuam *a*. Eximiè, & ad rem ſapienter dixit Zonaras: Sui muneris non oblita Dei vindicta, tametſi lento gradu procedit, *venit tandem b.* Vti fur ſubinde magiſtratui ſe ultrò ingerit, & ſuppliciis offert, vel invitus. Ita Nemeſim divinam nuſquam eſt effugere. Adſcendis in cælum? expectat te. Abis ad inferos? jam adeſt. Maris extrema petis *c*? Prævertit te. Quocumque fugias, ſub unguibus jam captus hæres. Ita Noëmi tempeſtate effugium non erat ullum. Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum *d*. Dubium non eſt ullum, quin plurimi metu, alii providentiâ extemporales domos tranſtulerint in altiſſimos montes, quò credi poterat non perventuram eluviem. Fruſtrà omnia, nil opis ſupereſt, auxilium omne concidit, præſidii tempus omne periit. Iam actum eſt. Agamus, dum licet, pœnitentiam.

a *Tob.c.*13.*v.*2.

b *Zon. tom.* 3. *in Romano Lecapeno.*

c *Pſal.*138.*v.*8 *eò alluſum.*

d *Prou.c.*21.*v.*30.

§. IV.

Sed antequam ipſum diluvii ſpectaculum horrendum in oculos, ínque animum admittamus, Elegiographum veterem de diluvio, quod vocabant, Deucalionæo canen-

nentem audiamus. Hoc metrum est, sed herois pedibus instructum:

Pœna placet diversa, genus mortale sub undis
Perdere, & ex omni nimbos dimittere cælo.
Protinus Æolius Aquilonem claudit in antris,
Et quæcumque fugant inductas flumina nubes,
Emittítque Notum, madidis Notus evolat alis,
Terribilem piceâ tectus caligine vultum,
Barba gravis nimbis, canis fluit unda capillis,
Fronte sedent nebulæ, rorant pennæque, sinúsque.
Vtque manu latè pendentia nubila pressit,
Fit fragor, & densi funduntur ab æthere nimbi,
Nuntia Iunonis varios induta colores
Concipit Iris aquas, alimentáque nubibus affert,
Sternuntur segetes, & deplorata colonis
Vota jacent, longíque perit labor irritus anni.
Nec cælo contenta suo est Iovis ira, sed illum
Cæruleus frater juvat auxiliaribus undis.
Convocat hic amnes, qui postquam tecta tyranni
Intravêre sui, Non est hortamine longo
Nunc, ait, utendum, vires effundite vestras;
Sic opus est, aperite domos, ac mole remotâ
Fluminibus vestris totas immittite habenas.
Iusserat, hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrenato volvuntur in æquora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit, at illa

In-

Intremuit, motúque vias patefecit aquarum.
Expatiata ruunt per apertos flumina campos,
Cúmque satis arbusta simul, pecudésque virósque,
Tectaque cúmque suis rapiunt penetralia sacris.
Siqua domus mansit, potuítque resistere tanto
Indejecta malo, culmen tamen altior hujus
Vnda tegit, pressæq́; latent sub gurgite turres.
Iámque mare & tellus nullum discrimen habebant:
Omnia pontus erant, deerant quoque littora ponto.
Occupat hic collem, cymbâ sedet alter aduncâ,
Et ducit remos illic ubi nuper arârat.
Ille super segetes, aut mersæ culmina villæ
Navigat, hic summâ piscem deprêndit in ulmo.
Figitur in viridi (sic fors tulit) anchora prato,
Aut subiecta tegunt curvæ vineta carinæ,
Et modo quà graciles gramẽ carpsêre capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocæ.
Mirantur sub aquâ lucos, urbésque domósque
Nereides, silvásque tenent Delphines, & altis
Incursant ramis, agitatáque robora pulsant.
Nat lupus inter oves, fulvos vehit unda leones,
Vnda vehit tigres, nec vires fulminis apro,
Crura nec ablato prosunt velocia cervo.
Quæsitísque diu terris ubi sistere possit,
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti,
Pulsabántque novi montana cacumina fluctus.

Maxi-

Maxima pars undâ capitur; quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi jejunia victu.

Hæc ludicra in anteceſſum videbantur præmittenda. Nunc animum in nimis quàm ſeria defigamus.

CAPVT XIII.

Miſerabilis tot hominum in diluvio interitus.

SPECTACVLVM iræ divinæ inauditum, infandum, nimíſque horribile hoc capite proponendum, quod Geneſeos ſcriptor paucis executus, Factúmque eſt, inquit, diluvium quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ſuper terram, & multiplicatæ ſunt aquæ, & elevaverunt arcam in ſublime à terra *a*. Hebræus Pſaltes rex David quàm pavidus dixit: Quis novit poteſtatem iræ tuæ, & præ timore iram tuam dinumerare *b*? Fulminatrix eſt ira Dei, quam nulla vis arceat. Iratus Deus ob unicum peccatum hominis unici omnem humanam gentem capite damnavit, & morti addixit, omne vivendi ſpatium laboribus, miſeriis, doloribus, ærumnis infinitis opplevit. Argumentum iræ multò quàm vivaciſſimæ. Quæ tamen hîc non conſiſtit, ſed inſuper mortales innumeros morte primâ ſublatos in alteram eámque æter-

 nam

a *Gen*, c.7.v.17. b *Pſal*.89.v.12.

nam præcipitat, flammis objicit æternis. Hoc prorſus humanam intelligentiam excedit. Quis novit poteſtatem iræ tuæ? Et quis non timebit te, ô Rex gentium *a*?

Ira Dei non præcipitat, ubi autem ſumpſerit initium, in furorem creſcit implacabilem. Hinc David rex toties precatur: Domine, ne in furore tuo arguas me. Annis Deus quingentis iram æquiſſimam cohibuit. Erupit demum tot annis compreſſum fulmen. Nihilominùs cùm iraſcitur Deus, miſericordiæ recordatur. Quod idem Hebræus Pſaltes confirmans, Iratus es, inquit, & miſertus es nobis *b*. Hæc ipſa Dei graviſſima ira ſummæ habuit mixturam lenitatis. Potuiſſet Deus tam perditè malos momento mergere, noluit tamen bonitas divina ſubitis eos fluctibus obruere, ſed aquas juſſit ſenſim creſcere, ut eſſet etiamnum reſipiſcendi ſpatium, dum aquæ omnium montium cacumina ſuperarent.

Ioſephus diluvii mentionem injiciens, Hujus diluvii, ait, & arcæ meminerunt omnes barbaricæ hiſtoriæ ſcriptores *c*. De eo explicando nos primo loco diximus, Quis eo tempore orbis ſtatus fuerit, quid impulerit Deum ad omnem humanam gentem exſcindendam. Secundo loco, in quantâ Noëmus gratiâ, quibus virtutibus ornatus, quàm Deo unicè charus fuerit, quot annis imminens ſupplicium prædixerit. Tertio, quantâ Deus accuratione arcam ſin-

a *Hier. c. 10. v. 7.* b *Pſal. 59. v. 3.*
c *Ioſephus l. 1. Antiquit. Iudaic. c. 4.*

singuláque ejus membra dictaverit, quàm longam, quàm altam illam esse voluerit, quæ contignationum discrimina, quo loco januam, quo fenestram particulatim esse jusserit. Quarto, quomodo Noëmus denique cum familiâ, & omni pecore ingressus, quis pecoris numerus, quî Noëmus à Deo in arcâ occlusus. Nunc ipsum sequitur diluvium, præcipuè quo modo immissum fuerit, explicandum.

§. I.

Diluvii tempus sacræ paginæ hunc in modum designant: Mense secundo, septimo decimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractę cæli apertæ sunt, & facta est pluvia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus *a*. Primus Hebræorum mensis Yar Marsonane appellatur, nostratem Martium & Aprilem occupat. Secundus Nisan Aprilis & Maji partes complectitur. Ita diluvium mense Majo cœpit, anno ab orbis conditi principiis millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto, cùm Noëmus annum ætatis sexcentesimum jam explêsset. Idcircò autem omnium amœnissimo mense Majo initium sumpsit eluvies, ut luculentè doceret Deus, caussam irruentium aquarum non esse naturalem è pluviis hiemalibus, sed id jussu suo fieri, idq; sub ęstatis principium, quo calor & siccitas sole-

 rent

a Gen, c, 7. v. 11. & 12.

rent invalescere. Vt igitur tantò majore dolore torqueretur obstinata impietas, tantóque acerbiùs flagitia vindicarentur, tempore anni amœnissimo rapiuntur ad supplicium, quo sibi læta omnia polliciti *edebant & bibebant* a. Moriendum miseris, cùm maximè cogitarent genio ac voluptati vivere.

Hoc Nabuchodonosori, hoc Amano, hoc Herodi, hoc Epuloni purpurato, hoc aliis innumeris evênit, cùm potentiam & opes, cùm favorem & dignitates, cùm delicias & voluptates avidiùs inhiarent, perdiderunt. Ita futurum Christus apertissimè prædicens, Quâ horâ, inquit, non putatis, Filius hominis veniet. Quod confirmans Paulus, Cùm enim, inquit, dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habentis, & non effugient *b*. Incredibilis prorsus mortalium ea est cæcitas. In aliâ re nullâ, præsertim pecuniariâ, eventibus incertis fidimus. Omnium vox est: Non fido, non fido; da syngrapham, da chirographum, subscriptionem volo; certus, securus esse cupio. Tu meam pecuniam petis? egò verò non solùm tuam fidem, sed tui chirographi cautionem exigo; pecuniis meis plenissimè cautum volo. Tanta est in locandis aut commodandis nummis accuratio nostra. At verò in rebus animi (hæc, obsecro, probè notentur) & in iis quæ felicitatem perpetuam, aut exitium æternum spectant,

a *Luc.c.*17.*v*.27. b 1.*ad Thess.c.*5.*v*.3.

ctant, planè incuriosi, oscitantes, somniculosi, negligentes sumus. Indiligentia vix umquam laudanda. Nil autem æquè vituperandum, aut adeò nocivum, quàm rei maximè necessariæ incuria, quâ nos maximè laboramus, cùm de thesauris & deliciis agitur æternis. Et quod culpam insuper plurimùm auget, quando etiam, ídque sæpiùs, & quidem à fidelissimis monemur, nihilominùs tamen ad frugem sapere negligimus, & expertes curæ securum ævum agimus. Quo nomine hos animi sensus compellem, fatuitatis & stultitiæ, an cæcitatis & insaniæ? Hos tales deplorans Hieremias, Renuerunt, inquit, accipere disciplinam, induraverunt facies suas supra petram, & noluerunt reverti. Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes viam Domini, judicium Dei sui. Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognoverunt viam Domini, judicium Dei sui: & ecce magis hi simul confregerunt jugum, ruperunt vincula *a*.

Ita diluvium mense Majo, ídque octavo die Maji, ut Scriptorum nonnemo censet, eo certè tempore cœpit, quo minimè supplicium hoc metuebatur. Ita rupti sunt omnes fontes, & cataractæ cæli apertæ sunt. Et facta est pluvia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus *b*. Fossæ, antra, specus, omniáque aquarum receptacula reserârunt, maria omnia suis termi-

a *Hier. c. 5. v. 2 & seqq.*
c *Gen. c. 7. v. 11. & 12.*

terminis egressa, effuderunt sese, quidquid latuit aquarum sub terrâ, erupit; omne barathrum, omnis aquarum matrix voragines omnes ebullierunt; abyssus ad flumina & maria venis pertingens aquas totâ vi evomuit, in aquarum locum aër successit *a*. Hæc aquagia, has undarum cellas Rex cælestis aperuit in supplicium tot noxiorum capitum. Nec enim infernè solùm, sed & supernè ruebant flumina, cataractæ cæli apertę sunt, perinde si dixisset Deus: Vtrimque vos impugnabo, includam ab omni parte, undequaque mors captos in sua retia compellet. Ita Deus aquaria sua in noxios effudit, ut ipso illapsu suo quasi dicerent: Iam tempus est puniendi; lætamur summam hominum nequitiam tandem ad finem perductam.

En, obsecro, quæ Deus armamentaria in nubibus, & sub terrâ abdiderit. Miratus ea Iobus, Numquid ingressus es, inquit, thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti? Quæ præparavi in tempus hostis, & in diem pugnæ & belli *b*. Vtrumque hoc armamentarium Deus aperuit, & tamen ad cucullum pulverarium non pervenit, nec enim opus; aquariam turrim sic nutu movit, ac si omnes nubes, totúsque aër colliquatus fuisset. Flavius Iosephus jugulatrices has aquas describens, Ceterùm, inquit, Deus signo dato imbres emisit, qui cùm

a *Ita Franciscus Valesius in sacrâ Philosoph. c.63. Ita Basilius, Hieron. Damasc. Bernardus, ita Plato & Philo.* b *Iob c.38, v.23.*

cùm quadraginta continuis diebus ruerent, ad quindecim cubitos aqua super terram extitit, quæ causa omnem salutem ademit, non habentibus quò sese in tutum reciperent *a*. Cùm vindictæ tempus appetit, Deus paratissimus est ad puniendos noxios, ad perdendos hostes. Conditor supremus est, Iobo teste, Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Si continuerit aquas, omnia siccabuntur; si emiserit eas, subvertent terram *b*. Emisit, subverterunt. Habenas aquis laxavit, & tam ex alto, quàm ab imo ruebant impetu, ídque, ut diximus, anno mundi millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto, octavo die Maji, cùm Noëmus annum ageret sexcentesimum. Atque hæc de diluvii tempore. Nunc ipsæ turbæ pereuntium contemplandæ.

a *Iosephus l.* 1. *Antiquit. Iudaic. c.* 4.
b *Iob c.* 12. *v.* 15.

§. II.

Emittamus in orbem oculos, iísque sollerter & attentè contueamur, quomodo ubique locorum homines passim ab aquis abrepti, ubi diu restiterunt, succumbant demum & suffocentur: non potuisset nō animo percelli & dolere, quisquis vel partem tragœdiæ tam lugubris spectâsset. Quàm graviter afficit animum, vel unicum hominem videre morientem: tot turbas miserrimè pereuntes cernere, quis sine gemitu

ac lacrimis potuisset ? Idcircò Deus hanc etiam ob caussam Noëmum tam sollicitè inclusit, ne, si vellet, aspicere posset tot cadentia funera. Nos etiamnum in tuto Misericordiæ clivo locati consideremus non perfunctoriè extremam hanc calamitatem, spectaculum luctuosissimum. Videamur nobis videre sensim crescentem aquam, huc illuc discursantes homines, seminudos, pavoris plenos, pænè insanos, semimortuos. Matres rapiebant parvulos, sed quò fugerent, nesciebant. Alii mensam deseruerunt, effugii locum indagantes. Alii, quantumvis ægri, lectulis excussi prosilierunt in apertum, ut locum quærerent securum, nusquam inventuri. Alibi, ut sese casus subiti dabant, vir manu trahebat uxorem, illa puerulum, uterque prolem vehebant, dorso enisuri in altum, sed in lubrico labuntur, cadunt, hauriuntur. Alibi familiæ totæ subitis fluctibus oppressæ, eo ipso loco sepeliuntur. Multi supremum tectū, alii quas potuerūt celsissimas arbores conscenderunt. Alii perreptârunt in montes, sed nec ibi effugium ullum. Hinc illinc jam verè naufragi de tabulis, quas ministrabat necessitas, certabant, adjuti illis, sed exiguo tempore, denique nihil poterat tueri pereuntes. Alii natantia jam cadavera cernebant, nec aliud fatum serò lacrimantes exspectabant. Nunc hi, nunc isti, nunc illi, nunc alii ab undis abripiebantur. Ingens ubique fletus, clamor, ejulatus, mugitus, ululatus, horrenda ubique desperatio. Nul-
la

la jam domus, nullum tectum, nulla arbor, mons nullus servare potest certæ neci destinatos. Assilientes fluctus veluti dracones, aut immanes ceti glutiebant noxios. Pavor, angor, horror maximus occupârunt omnia. Miserandæ morientium voces locis omnibus audiebantur. Mutuam quidem opem implorabant, & verò etiam juvare laborabant, sed irrito conatu: dum clamant & ululant, abripiuntur fluctibus & merguntur. Huic inevitabili mortis necessitati vis nulla valuit resistere. Horis singulis incrementum sumpsit calamitas. Spectaculum pereuntis orbis atrocissimum.

Hîc altâ mente pertractandum, quî tandem aliqua sese prodiderit pœnitentia, sed nimiùm sera; dolent, sed frustrà, Noëmo non paruisse. Nunc animo commoventur, quòd optimum senem ut fatuum irriserint. Nunc undique acclamatur: Quàm felix es tu cum tuis, ô Noë, quàm vera vaticinatus es! O utinam etiamnum pateret arca, quàm toleranter famem & sitim ferremus omni vitâ, modò in illâ liceret vivere. Potuissemus illâ recipi, si voluissemus. Sed neglexímus, minis non credidimus, improbè insanivimus. Eheu! quàm fecimus malè! Ah! si Deus etiamnum nostri misereatur! Hæc benè, sed nimiùm serò: Serò sapiunt Phryges: diu satis expectatum. Sæculum totum in pœnitentiam concessum. Erant qui monerent, qui erudirent, qui frustrà prædicerent, sed non erant qui

audirent. Cunctantem Deum impulistis ad expetendas pœnas. Iam parendum est fatis.

At contrà plurimi haud dubiè, velut jam ad orcum detrusi, impias voces jactârunt in Deum, veluti sævum & crudelem tyrannum, qui tot homines velut catellos recèns natos mergeret. Ita undis occupati, ut nec resorbere quidem voces impias liceret.

Hinc verò discamus, Christiani, quid demum mali sit peccatum, quod orbem universum in extremas deduxit calamitates. Hinc etiam liquet, in quas iras exardescat Deus, si peccatis non ponatur modus & finis, si cohortationes flocci pendantur, si sola curæ sit voluptas, emendatio seria sequatur nulla. Hæc vivendi temeritas solam cogitat Dei misericordiam, justitiæ oblita. Quod accuratiùs expendens Gregorius, Quisquis eum, inquit, justum nunc non timet, posteà non valet invenire misericordem, & omnipotentis Dei misericordia dicitur ejus non recordari, qui omnipotentis justitiæ fuerit oblitus [a]. Hunc vana certè somnia solantur, dum sibi ipse idemtidem promittit: Nondum eò periculi res deducta est: ubi ad extrema venero, Deus, spero, non omne tempus mihi præripiet, spatium ad colligendum me habebo. Sed numquid tempus & spatium est ei negatum, qui licet repentè opprimatur, duos tamen, trésve, quatuórve, ac plures etiam

a *Gregor. l. 16. Mor. c. 31.*

etiam annos, ut resipisceret, monitus, dum rediret exspectatus est? At spretâ toties misericordiâ, neglectâ gratiâ, insurgit demum justitia, punit vindicta. Ita Deus denique oblitterat, delet, eradit, abolet, expurgat fame, ferro, peste. Ita eluendum est scelus obstinatum. Quòd si tale sit diluvium aquæ in terrâ, quale diluvium erit flammæ in gehennâ? Quàm terribilis Deus in consiliis suis super filios hominum *a*! Qui convertit mare in aridam, & aridam in mare. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altissimis Dominus *b*.

a *Psal.* 65. *v.* 5. b *Psal.* 92. *v.* 4.

§. III.

Quid ergo fiet supremi judicii die, qui similiter omnes obruet ex improviso? Id Christus ipse in divinissimis concionibus suis in exemplum commemorans, Sicut autem, inquit, in diebus Noë, ita erit & adventus filii hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes usque ad eum diem, quo Noë intravit in arcam, & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus filii hominis *a*. Quò cunctantiùs Deus ad sumendum supplicium descendit, eò terribiliùs. Et quemadmodum in iram vehementer accensus, præ irâ membris omnibus tremit, ita Deus in omnibus creatis

 rebus,

a *Matth.* c. 24. v. 37. & *seqq.*

rebus, ut aliqui ſentiunt, terrores concitatos & iracundos præ ſe tulit. Cælum omne infremuit, audiebantur crebra tonitrua, fulgura & fulmina emicabant, atratus inceſſit æther atris nubibus veſtitus, perinde ſi diceret: Funus orbis vobis omnibus indictum, cui ducendo Deus ſuas faces ac tædas, fulgura & fulmina accendit. Ad extremum flere cœpit, & grandibus guttis terram obruere, nec mirum, ipſe Dominus tactus dolore cordis intrinſecus. Atque ut morientis orbis funeſtiſſimum luctum attentiùs commeditemur,

Fingamus animo in editiſſimi montis vertice nos ſtare, & inde oculos in omnem partem circumferre; & vegetiſſimo viſu acutùm cernere, quàm triſti ſpectaculo viri, feminæ, liberi, ſenes, juvenes, huc illuc per montium juga velut amentes & rabioſi diſcurſent, & aſylum ab aquis jam viciniſſimis inveſtigent: interim inundatio magis magiſque excreſcat, jámque domos, caſtra, pagos, oppida, civitates tegat, & quidquid reſidui vivit, impetu abripiat, & in imum mittat gurgitem, jámque pænè ſummorum montium capita horribilis eluvies tranſcendat. Hinc inde ſimul audiantur voces: Pereo, abſumor, obruor, mergor, morior. Spectaculum luctûs pleniſſimum.

Sed, ô Chriſtiani, etiam nos noſtrum hauriet diluvium; mari mortuo ſubmergemur omnes, in ipſo brevi opprimemur lectulo. Et forſan hoc diluvium jam genua, jam

jam lumbos, jam collum tangit. Eximiè Anſelmus & Bernardus tam noſtrum hoc diluvium, quàm prætèritum illud oratione complexi ſunt: Anguſtæ erunt viæ undique reprobis. Suprà judex iratus, infrà chaos horrendum, à dextris peccata accuſantia, à ſiniſtris dæmonia ad ſupplicium trahentia; intus urens conſcientia, foris mundus ardens. Sic deprenſus miſer, quò effugies? Latere impoſſibile, apparere intolerabile. Sed quæris, quis te accuſaturus ſit? Totus mundus, quia offenſo creatore omnis creatura odit offendentem. Rogo, inquit Bernardus, quid inter hæc mentis erit peccatoribus, qui nunc lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus peſſimis? Quid, inquam, animi tunc habebunt, ardentibus elementis, terrâ dehiſcente, & hiatu terribili chaos demonſtrante tartareum, conſurgentibus mortuis, & judice illo, cui Pater omne judicium dedit, cum omnibus Angelis cælitus adveniente? Miſerum me, dum hæc ſcribo, hument oculi, & cor timore palpitat *a*. Sed hîc iterum penſum ſolvimus, & geminum in coronidem adjungimus documentum.

I. *Mortem ubique expecta*, nam & illa te expectat ubique. Bone Deus, quàm cautè, quàm ſollicitè fugimus, cùm mortuum hoc mare vicinum ſentimus, cùm morbus lecto affigit, ligari nos, uri, ſecari ſuſtinemus, nec ullius amarorem pharmaci hor-

a *Anſelmus de ſimilit. Bern. tom. 2. ſerm. de decem virginibus, mihi pag. 423.*

remus, toleramus omnia, modò vitam tueri liceat. Sed etiamsi viridem collicu-lum aliquanto tempore teneamus, mortis tamen assultum non evademus. Fatale hoc diluvium tandem os occupabit, & auferet. Decretum istud nemini evitare licet. Statutum est, quidquid contrà moliamur, statutum est hominibus semel mori *a*. Quod sapiens illa Thecuitis familiariter omnium auribus instillans, Omnes morimur, inquit, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur *b*. Vti nix ad solem liquescens assiduè defluit, dum evanescat, sic vita nostra horis omnibus sui aliquid perdit, dum tota defluat. Hodiernâ certè brevius est vivendi spatium, quàm hesternâ die: pars bona defluxit, dilabimur, idque jugiter & sine morâ. Mortem igitur ubique expecta. Respice, à tergo te sequuntur fluctus qui rapiant vitam; Respice, mors ponè te stat; Respice.

II. *Vitam continuè emenda.* Isidorus calcar admovens, & in hanc mentem perpellens, Festinare ad Deum, inquit, unusquisque debet dum potest, ne, dum non vult cùm potest, tardè velit cùm non possit. A malo in deterius vadit, qui tempus sibi ad pœnitentiam indultum, ad libertatem pravi operis vertit *c*. Noëmus quantò minùs sceleratos homines sibi parére, & quantò magis eos vitiorum dulcedini succumbere vidit, tantò magis & regendæ familiæ, & per-

a *Ad Hebr. c. 9. v. 27.* b 2. *Reg. c. 14. v. 14.*
c *Isid. de summo Bono, l. 2. c. 13.*

perficiendæ arcæ attendit. Lapis quò propior terræ cadit, eò fertur concitatior. Sunt cerei, qui quò magis ad finem tendunt, eò luculentiorem præbent flammulam. Ita omnino vita noſtra quò magis defluit ad exceſſum, eò ſeſe ardentior erigat ad Deũ. Quiſque ſibi ipſe dicat: En, huic tuo centro, terræ, ſepulchro quotidie tendis vicinior. Feſtina igitur, & quò propinquior es fini, eò expeditior tende ad Deum. Diluvium ſepelit obſtinatè improbos.

CAPVT XIV.

De Noëmi in Arcâ laboribus, & de aquarum incremento.

ATHENIS in ſolemniore convivio viri feminæque mixtim conſederant, virgines & matronæ pleræque omnes ſtibio & purpuriſſo pictæ. Cùm autem convivium ſuam hilaritatem ludo jocíſque jam maximè explicaret, convênit inter convivas riſui augendo circulares facetias admittere. Hîc una feminarum ceteris longè formoſior, nec ſtibio fucata, hoc conſilii dedit. Pelluvium aquâ plenum adferri juſſit eâ lege, ut omnes in orbem convivæ à ſummo ad imum faciem lavarent. Ita illius unius forma inter omnes feminas in hoc balneo ſe inſigniſſimè probavit, ceteræ tametſi faciem parcente manu lavarent, pigmentorum tamen & ceruſſæ fucum maculis contractis cogebantur fateri.

Diabolus Noëmi ævo ita orbem ad ſuas leges formaverat, ut perpetuæ celebrarentur epulæ, aſſidua agitarentur convivia. In his veterator factitios colores facillimè vendidit. Nihil dubii eſt, quin in conviviis illis & ſympoſiis omnis generis petulantiæ, levitates, nequitiæ, protervitates, laſciviæ ac libidines acroamatum vicem uſu & more fuerint receptæ, hilaritatis & recreationis nomine fucatæ. Hoc enim ſtygius myropola ſolet, ubique locorum vitia, non ut vitia, ſed ut mores honeſtâ ſpecie, titulo, nomine velatos vendit. Ita nequam pigmentarius ceruſſatam cutim, purpuriſſatas buccas nuſquam non oſtentat, vitia virtutis prælinit colore.

Hoc diaboli ſtibium, hanc ceruſſam & purpuriſſum iſtud acheronticum diutiùs Deus tolerare nequiit, ſed copioſam effudit aquam in orbem, ut elueret factitios hos ſcelerum colores, & aboleret tot flagitiorum turpitudines. Noëmus ex tantis millibus ſe Deo eximiè probavit. Ille quidem in arcâ ab inundantibus aquis ſecurus, ei tamen in ligneo hoc ſepulchro plurimum laboris & ærumnarum erat tolerandum. Quod hoc capite, & unà inundationis incrementum exponemus.

§. I.

Nemo quæſierit, quid Noëmus tanto tempore in arcâ fecerit. Annum & dies ſeptemdecim in arcâ latuit, ut infrà demonſtra-

ſtrabimus. Deus illi non permiſit in otio eſ-ſe. Dies noctéſque abundè habuit cum ſuis quod ageret. Expendamus aliquantulùm viri labores. Convictores Noëmus nimis multos aluit. Pluſquam ſeptingentis animalibus cibum potúmque ſubminiſtravit. Neque verò omnibus ex unâ eâdémque ollâ, uti fit pluribus contubernalibus, inferre potuit fercula; ſuam cuique menſam, ſuum pabulum parare debuit, prout ſpecie, vel ipſo etiam genere, diſtinctæ erant animantes. Nec ſolùm pabulum afferre, & ſuam cuiq; offam obſipare, quotidiani officii erat, ſed fimetum inſuper efferre, ſtabulorum ſordes purgare, & ne quid defieret, ſingula quorumque domicilia quotidie luſtrare. Ita Noëmus cũ filiis ſuis famulus erat pecuarius, ancillæ pecuariæ cogebantur eſſe quatuor feminæ, Noëmi & filiorum conjuges. Ita Paulinum illud quotidianum fuit: In multis laboribus, in patientiâ multâ *a*.

Præſertim eo loci, quò nec auræ nec lumini penetrare licuit, ubi nihil liberioris proſpectûs, ubi fœtor animalium tantus, ubi merum ſtabulum. Chryſoſtomus hæc animo volvens, Ego autem, inquit, ſuper omnia virtutem juſti admiror, Dominíque bonitatem & ineffabilem miſericordiam, quando conſidero, quomodo potuerit verſari in medio beſtiarum, leonum dico, & pardorum, & aliarum immitium fera-

ra-

a 2. ad Cor. c. 6. v. 4.

ferarum *a*. Quî tandem ista, & quidem tanto tempore ferre potuit, tam tenebricoso carcere, sepulchro tam fœtido inclusus? Nil erat, quod gaudio, recreationi, solatio esset, nisi hoc unicum: In manu Dei sumus. Si placeat Deo, servabimur; sin minùs, in arcâ etiam perire possumus. Imperium divinum & Voluntas unicè solabantur. In ceteris omnibus laboris & molestiarum plurimum. Et quamvis alia omnia nihil turbâssent, diurna tamen nocturnáque arcæ inquies, & assidui fluctuum assultus, satis supérque homines captivos afflixissent. Quod pariter expendens Chrysostomus, Anno toto, inquit, novum & rarum illum carcerem inhabitat, neque aërem respirare valens. Quomodo? undequaque enim arca munita erat, quo modo substitit? quo modo duravit? dic mihi? nam si ferrea & adamantina illis fuissent corpora, quo modo potuissent, qui neque aëre fruebantur, neque vento, qui non minùs quàm aër ad refocillanda corpora nostra factus est, neque oculos pascere poterant, aut cæli, aut terræ floribus pictæ spectaculo? Quomodo non excæcati oculi eorum qui tamdiu ibi egerunt? Et si humanis rationibus hæc deprehendere volumus, & illud cogitandum, unde fluvialis & potabilis aquæ copiam habebant in arcâ viventes? Et ut hæc prætercam, quo modo potuit justus ille cum filiis & vxoribus conversationem cum

a *Chrysost. tom. 1. hom. 25. in c. 7. Gen. mihi pag.* 165.

cum feris & aliis animalibus ferre? quomodo tulit fœtorem? quomodo tulit cohabitationem? Præterea quid passus est, quando apud se recogitabat solitudinẽ, vastitatem, vitam illam doloribus plenam, omni solatio undequaque destitutam, neque colloquio neque aspectu jucundam: & ignorabat, quanto tempore ferenda in illo carcere conversatio; sic enim strepitus aquarum, & æstus timorem in illo quotidie crescentem generabant. Quid enim jucundi suspicari ipse poterat, qui videbat centum quinquaginta dies aquas in eâdem quantitate manentes, & in altum elevatas, & non subsidere *a*.

E triplici autem argumento discimus aquas supra fidẽ humanam crevisse. Primum è sacræ paginæ verbis illis petitur: Multiplicatæ sunt aquæ, & elevaverunt arcam in sublime à terrâ *b*. Vis aquarum ingens fuerit necesse est, quæ tam obstupescendum pondus attolleret, uti naves attolluntur à mari. Credibile prorsus, Noëmum eo artificio arcam ingentibus trabibus, tamquam basibus impositam struxisse, ut aqua subiens molem elevare illam & veluti succollare potuerit, ne in alterutrum latus vergeret, sed æquilibrio ferretur. Indicium incrementi secundum: Vehementer inundaverunt, & omnia repleverũt in superficie terræ: porrò arca ferebatur super aquas *a*.

a *Chrysost. tom. hom. 25. in c. 7. Genes. mihi pag. 164. & 167.*

b *Gen. c. 7. v. 17.*

aquas *a*. Hugo Victorinus opinatur arcam ad cubitos novem, Lyranus ad duodecim aut tredecim cubitos aquis mersam natâsse. E divinis libris nil affirmandum. Tertium diluvii incredibiliter crescentis indicium: Et aquæ prævaluerunt nimis super terram, opertique sunt omnes montes excelsi sub universo cælo *b*. Nullo penitus excepto, nec eo, qui nubes transcendit Olympo.

Admirandum illud, quod additur: Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes quos operuerat. Hoc denique fato quidquid vixerat, sepultum est. Quod auctoritas divina gravissimè testatur his omnino verbis: Consumptáque est omnis caro, quæ movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniúmque reptilium, quæ reptant super terram. Vniversi homines, & cuncta in quibus spiraculum vitæ est in terrâ, mortua sunt *c*. Præter morem copiosus hîc est sacer historicus, perinde si dicat: Tam formidandos eventus non capit humana levitas, nisi eadem bis térve repetantur & inculcentur: ea enim hominum incuria est, ut damnis alienis non facilè moveantur; tunc dolent, cùm suis capiuntur malis. Idcircò prioribus sat claris addendum: Et delevit omnem substantiam, quæ erat super terram ab homine vsque ad pecus, tam reptile, quàm volucres cæli; & deleta sunt de terrâ.

a *Gen. c. 7. v. 18.* b *Ibid. v. 19.*
c *Ibid. v. 21. & 22.*

râ. Remansit autem solus Noë, & qui cum eo erant in arcâ. Hîc sanè quinquies terræ fit mentio, ut magnitudo mali caperetur, & animalia in aquis degentia scirentur tantæ cladis immunia.

Quis verò illud intelligentiâ satis assequatur, quindecim cubitis altiorem fuisse aquam super universos montes, quos operuerat? Quis eò locorum ascendit, & hanc undarum exuperantiam mensus est? Eam certè Noëmus non videre, necdum metiri potuit. Verùm Geometer ille atque Architectus hæc aquarum incrementa mensus est exactissimè, qui & flammas supra fornacem Babylonicam quadraginta novem cubitis evolantes dimetiri, & ad ulnam revocare potuit. Ex quo etiam patet, hanc diluvii historiam à divino Numine dictatam. Quòd verò aquam eò voluerit excrescere, ut Olympus & Atlas altissimi montes operirentur, & caput undis abderent, id factum ideò, ut viventium nihil evaderet, nec bestiola, nec avicula ulla, & nec homo quidem unicus, sed nec gigas maximus se posset exitio subducere. Si enim non omnia montium juga undis fuissent tecta, potuisset vir giganteus editissimi montis culmen conscendere, & illic tueri vitam. Pereundũ fuit omnibus, Noëmo solo cum familiâ eximio. Quàm iratus Deus, quàm graviter ab humanâ gẽte offẽsus, qui aquas ad suppliciũ sumendũ evocatas ad eam eduxit altitudinem, ut ad mediam aëris regionem credantur pervenisse!

Cen-

Censent aliqui, ad mundi finem supremo die deflagrationis ignem eò evolaturum. Cui sententiæ nec Augustinus repugnat.

Fabula est, quam Hebræi somniant; Og gigantem eluvionis impetum evasisse, eóque trahunt illud Deuteronomii: Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum *a*. Quę si vera interpretatio, rex iste ad octingentos annos ætatem perduxisset. Tot enim à diluvio fluxerunt anni, ad ingressum Hebręæ plebis in provinciam Chanaan, quæ quia illis in prædam cessit, Tradidit, ajunt, Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, & universum populum ejus, percussimúsque eos usque ad internecionem *b*.

a *Deut.c.3.v.11.* b *Ibidem v. 3.*

§. II.

Itaque Noëmus solus eluvionis impetum evasit incolumis, qui tamen annuum suum hospitium largiter laborando, precando, gratias agendo, patientiam cumprimis admirandam exercendo exsolvit. Chrysostomus hac de re ita differit, ac si Noëmus in perpetuis egisset tenebris, cùm tamen alii navigantes aperto cælo fruantur, suúmque iter ad astrorum motus componant, & licet dies aliquot tempestatibus jactentur, vident tamen montes, oppida, civitates, & vbi in portum appulerint, reficiunt sese, procellarum obliti. Hîc nihil tale, toto enim anno carcerem recenti au-

râ carentem habitavit. Et tamen utique Noëmo hæc diuturna incarceratio jucunda fuit, quia sic Deo placuit. Nempe omnia divinis consiliis transcripsit, non disputans, an non ista rectiùs alio modo peragi potuerint. Nil harum quæstionum movit, illud manere ac fixum esse voluit, in rebus omnibus Voluntate Dei ac nutu acquiescere. Lex hæc & regula proborum omnium est, non id quod patiuntur, sed ejus caussam, Dei voluntatem intueri.

Noëmus cognatos, amicos, domum tot annis habitatam deserere cogebatur, nihilominùs serenam Deo conscientiam exhibere, idem cum illo sentire, probare factū, Dei justitiam adorare; suarum partium esse scivit. Omnes justitiæ serii cultores generoso animo audent dicere: Si jus & fas exigant, pereat mea domus, imminuantur facultates, comburatur mea vxor, filia, soror, quid ego demum hæc curo, modò detrimenti nihil capiat Dei honor. Doluit Noëmus tot milliones hominum interire, id tamen omne Deo divinæque justitiæ cōmisit. Nam hic ipse omnium malorum interitus pauculis illis fuit fructuosus. Etenim ad diluvii finem nemo fuit, qui piam illorum vitam turbaret, qui conviciis aut maledictis afficeret, qui pravis exemplis, aut impuris illiciis corrumperet. Nequitiæ semen jam fuit extinctum. Deinde illa ipsa interitûs tam horrendi memoria frenum erat, quod à vitiis abstraheret, & calcar quod adigeret ad honesta. Non dubiū quin

quin tempore postero quotiescumque pluvia vel iris visa, amplissimæ stragis præteritæ memoriam reduxerit.

Hîc illud observemus, diluvium mundi geminum esse metuendum, primum Culparum, Pœnarum alterum. Nam sicut Noëmi ævo, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, ita diluvium culparum ex inferis velut flumen emergens, undas libidinum & pravarum appetitionum vomit. Quam eluviem impurissimam Oseas aversatus, *Non est veritas, inquit, & non est misericordia, & non est scientia* DEI *in terrâ: maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit, propter hoc lugebit terra* a. Quod Beato Anselmo Christus ostento cælesti dicitur monstrâsse. Videbat Anselmus flumen rapacissimum sordibus plenum, quod magno rueret impetu, & cænum orbis veheret. Quotquot hominum ad ripam hærebant, flumen abripiebat, viros feminas, opulentos egenos, quibus nimirum volupe fuit tam impuris undis volutari. Obstupuit vir sanctus viso tam prodigioso, & nôsse cumprimis cupiebat, quid oblata species portenderet. Divinitus intellexit, fluvio mundum, mundique fallacias: qui illo volutarentur, designari eos, quos pascerent sordidissimæ mundi deliciæ.

Verè fluvius est, quidquid fluxarum rerum possidemus, ab alio ad alium atque alium

a *Osea c. 4. v. 1.*

alium tranſeunt. Non tantùm hîc æternum nihil, ſed nec ſtabile. Quiſquis affectu inhæret tam caducis, trahitur & ſordes bibit. Deteſtatus hanc ſitim Iobus, Abominabilis, inquit, & inutilis homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem *a*. Quò autem decurrit hæc aqua? In fauces Behemots. Nam eodē Iobo teſte, Ecce abſorbebit fluvium, & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os ſuum *b*. Nec enim idololatras ſolos, ſed & Chriſtianos in prędam ſibi ceſſuros ſperat.

Atque hoc effrenatarum cupiditatum & culparum diluvium ęvo Noëmi primum erat; natabat in eo ſceleratus orbis, homines ubi hominem exuiſſent, velut vituli marini in hoc vitiorum oceano luſerunt. Hos fulminans è cathedrâ Chryſoſtomus, Ob carnales, inquit, voluptates, quibus immerſi erant, amiſerunt eſſe hominis. Noë ſolus homo, ceteri non homines, ſed ex hominibus in beſtias mutati malitiâ voluntatis.

Poſt iſtud igitur culparum diluvium ſequebatur alterum Pœnarum à cælo terráque immiſſum tot ſordibus eluendis. Quid miramur orbem pleniſſimum ærumnis, cū exundet peccatis? diluvium delictorum non claudo pede comitatur diluvium morborum, luctûs & dolorum. Hîc geminum ex more documentum appendimus.

a *Iob. c. 15. v. 16.* b *Iob. c. 40. v. 18.*

§. III.

I. *Obſcœna omnia & ſpurca fuge.* Quod carnem ſapit, picis inſtar inhæret, inquinat, verbis & cogitationibus ſe miſcet, inficitque omnia. Vnicus ſubinde nutus oculi hominem venenat. Si orbis olim adverſus Deum ſucclamâſſet: Eccur, Domine, tuam effigiem vivam, hominem perdis? reſpondiſſet Dominus: Quia caro eſt. Cur tamdiu benignus non parcis diutiùs? Quia caro eſt. Sed cur, ô Domine, ſummum orbis artificium vis deſtruere? Quia caro eſt. Cur animantium regem tam infami damnas ſupplicio? cur cælo conditum ſubmergis? Haud aliud à priori dediſſet reſpõſum: Quia caro eſt. Nos ſæpè libidines noſtras ſpecioſo nomine humanæ fragilitatis præteximus, maximam continentiæ difficultatem objicimus, & plurima hîc excuſamus. Hæc dici ſpecioſè poſſunt, nec enim ſuus vitiis color deeſt, interim vociferantur ſacræ paginæ, orbem abolitum, homines extinctos, quia caro fuerũt. Hoc enim ſummè diſplicitum eſt Deo, hominem ratione præditum, non ad rationis, ſed ad carnis dictamen pleraque omnia factitare. Atque hoc cænoſum illud ac turbidum flumen eſt, quod maximam orbis partem ad ventris curas & carnis voluptates trahit. Cave ripam fluminis, cave quidquid carnem & libidinem olet, pus eſt, fœtor & turpitudo, cænum eſt, certa peſtis animi eſt. Obſcœna omnia & ſpurca fuge.

II. *Ad-*

II. *Adversa tolera.* Humanæ miseriæ diluvium sunt pœnarum. Velimus, nolimus, omnes eò volvimur. Vbi culpa, ibi & pœna; ubi peccatum, ibi & peccati suppliciũ. Hîc eximius nemo. Sed hoc soletur: Flumen est, non consistit, labitur assiduè, defluit. Quod hodie patimur, cras non dolet. Imò quod hodiernâ luce toleramus, crastinâ exhilarabit, ob diei præteritæ tolerantiam. Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliâsti; annis, quibus vidimus mala *a*.

Hoc pœnarum diluvium omnibus hominibus destinatum balneum, hoc nostrũ est lavacrum. Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei *b*. Ne quis autem malorum moli succumberet, solatur & erigit Tobias his omnino monitis: Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quòd vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur *c*. Ecquid trepidamus, cùm pœnarum nos diluvium unà cum aliis involvit? Vox amantis etiam nota est: Ego, quos amo, arguo & castigo *d*. Certissimum: Quem diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit *e*. Nemo spem abjiciat, nemo cadat animo. Judithâ teste Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses, & omnes qui placuerũt

a *Psal.* 89. *v.* 15.
b *Actor.c.*14.*v.*21. c *Tob.c.*3.*v.*21.
d *Apoc. c.* 13. *v.* 19.
e *Ad Hebr.c.*12.*v.*6.

Deo, per multas tribulationes transierunt fideles. Illi autem, qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiam suam, & improperium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt, exterminati sunt ab exterminatore, & à serpentibus perierunt *a*. Quàm neruosè & ipse Tobias, Tu flagellas, inquit, & saluas, deducis ad inferos & reducis, & non est qui effugiat manum tuam *b*. Duremus, & nosmet cælestibus servemus deliciis: Iuxtà est Dominus iis, qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit. Multæ tribulationes justorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus *c*.

a *Iudith c.* 8. *v.* 22. *& seqq.*
b *Tob. c.* 13. *v.* 2. c *Psal.* 33. *v.* 19. *&* 20.

CAPVT XV.

Cur Deus diluvio tantum temporis permiserit. Longanimis patientia Noëmi.

IN rebus adversis & tristibus illud plerũque tristissimum solet accidere, cùm exitus malorum nullus apparet. Hinc illæ querelæ nostræ: Et necdum ullus est finis? & quando tandem desinet hæc tempestas? & quando cessabit hæc ægrimonia? quis terminus Iliadis tam luctuosæ? Cuicumque malè est, ei horæ videntur hebdomades, aut menses, aut etiam quandoque anni. Mora omnis molesta est mali finem exspectan-

ſpectantibus. Nec eis quidquam longius videtur, quàm tempus omne, quod miſeriarum finem non apportat.

Noëmus hanc ipſam moræ tarditatem accuſans dixerit: Ergóne nullus calamitatis finis? necdum cæleſtes iræ deferbuerunt? necdum in portu ſumus? Ecquando demum è carcere tam fœtido educemur? Cibus, potus, pabulum paullatim deficiunt: ſi diu differatur exitus, immunes à diluvio conficiet fames, penuriâ cibi conſumemur. Quid juverit vulgarem mortem evaſiſſe, ſi pereamus diriore? Hæc, inquam, Noëmus queri potuiſſet, niſi aſpera omnia, & ipſas longiores moras incredibili patientiâ & æquanimitate condiiſſet. Alia poſt aliam hebdomas, alius poſt alium menſis labebatur, nec tamen ullum Noëmus indicium audierat aut viderat ſubſidentium aquarum, nec Deus illi ſignificari juſſerat quis diluvii futurus finis.

Obtinuerúntque aquæ terram centum quinquaginta diebus *a*. Anno prorſus dimidio, nullùm nec minimum quidem indicium erat decreſcentium aquarum. Ita ignoravit Noë, quando demum in libertatem cum ſuis eſſet aſſerendus. Duo igitur hîc explicanda. 1. Quid præcipuè Noëmum in arcâ perturbare, angere, ſollicitare potuerit. 2. Quid ſibi voluerit hæc Dei cunctatio, cur Noëmum arcâ non citiùs emiſerit.

a *Gen. c. 7. v. 24.*

§. I.

Poſt exactos à diluvii principio quadraginta dies pluvios,

Omnia pontus erant, deerant quoque litora ponto a:

nec enim apex ullius montis eſt viſus. Latuerunt preſſæ ſub gurgite turres. Hîc magna ſanè fides, fideíque conſtantia poſcebatur à Noëmo. Tam enim vario tentamine exploratus eſt in eo carcere, ut nobilis hoc ævo ſcriptor *b* auſus dicere, mirum eũ non deſperâſſe. Inſpiciamus tentamenta.

1. Domum tot annis habitatam, cognatos, vicinos, amicos, cara omnia & jucunda deſerere cogebatur, & velut victimam offerre morti. 2. In carcerem tenebricoſum & fœtidum unà cum feris compingebatur. 3. Terrebatur utique irâ Dei tam ardente ac implacabili, velut innocentes parvuli attonantur, cùm parens in famulos excandeſcit. Noëmus vel inſons formidare malum poterat, quacumque enim proſpexiſſet, mors præſens in oculos incurrebat. 4. Quia probus & inde pavidus metuebat, ne quid Deo forſan in ſe fuiſſet diſplicitum, & idcircò deſeri commeruiſſet. 5. Ignorabat, quamdiu inaudita hæc tempeſtas eſſet ſævitura. Anno dimidio nullum ſubſidentis aquę indicium ſciri poterat. 6. Exitus inde nullus, arca obſerata, capti-

a *Ovid. l.* 1. *Metamorph. mihi pag.* 6. *poſt initium.* b *Cornelius de Lapide.*

captivi omnes quotquot in eam conclusi. Solum cælum & immensum æquor aquarum poterant spectari.

Vnus erat toto naturæ vultus in orbe a.

7. Tot hominum totque animantium interitus virum minimè crudelem affligebat; ex orbe toto, & ex omni gentis humanæ numero soli octo homines vivi supererant, ceterorum omnium cadavera fluctibus sepulta. 8. Laborabat in exili grege domestico firmando ac consolando. 9. Curæ de futuro rerum statu sollicitabant angebántque. Quò enim tanti cadaverum cumuli? Num ego cum meis (cogitaverit) omnium ero vespillo? Num pecuarius sum & bubsequa?

His offensionibus expositus erat Noëmus: sustinuit tamen & superavit omnia. Magna prorsus fidei constantia, solo Deo divináque voluntate ac prudentiâ niti. Quanti non durâssent inter tam molesta simul & operosa! mors pænè dulcior fuisset visa. Ita Deus exercet suos perficítque. Nos sæpè sollicitudini & curis nostris fulcra statuimus, sed nimiùm infirma. Ita enim quandoque ratiocinamur: Si non succedat istud, spes meas alteri affigam: si promissum hîc fallat, illum eligam patronum, qui non facilè injiciat mihi frustrationem; si & hîc spes decollet, ad illius me potentiam applicabo. Ita hominibus & humanâ potentiâ, auctoritate, gratiâ, humanis præsidiis ac promissis nitimur vani, facilésque

a Ovid. l. 1. Metamorph. initio.

decipi. Sed inania hæc vota irridens Deus, Quæ eſt iſta, inquit, fiducia, quâ confidis? vel quo conſilio aut fortitudine rebellare diſponis? ſuper quem habes fiduciam, quia receſſiſti à me? Ecce confidis ſuper baculum arundineum confractum iſtum, cui ſi innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam *a*. Ita Deus ſubducit fulcra, non ſuccedunt cœpta, abſunt plurima. Quiſquis in his anguſtiis deprehenſus, divinæ voluntatis ac providentiæ myſterium ignorat, facilè deſpondens animum, Actum eſt, inquit, vellem me pridem eſſe mortuum; non eluctor è tot ærumnis; perii. At verò divini nutûs intelligens & obſervans, Hic DEI mos eſt, inquit, hic cæleſtis curiæ ſtylus. Iam novimus DEI artes in erudiendis nobis, ſubtrahit fulcra, quibus nitebamur, ut in illum ſolum inclinemur; ego me meis neceſſitatibus attemperabo, & ſperabo in æternâ bonitate. Hîc errare aut falli non poſſum, certus ſum. Divini Syracidæ ſyngraphum habemus: Nullus ſperavit in Domino (*nullus*, *nullus*) & confuſus eſt *b*. Ita in divinas manus me totum repono: etiamſi occiderit me, in eo tamen ſperabo: Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit, Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & ſublevat *c*.

Ita Noëmus ſuis ſeſe tẽtationibus oppoſuit,

a *Iſ. c.* 36. *v.* 4. 5. 6.
b *Eccli. c.* 2. *v.* 11.
c 1. *Reg. c.* 2. *v.* 6.

ſuit, ſuum aquis imperium, & has curas Deo permiſit; creſcerent porrò aquæ, pergeret diluvium, fluitaret arca, quamdiu Deo viſum. Obtinuerúntque aquæ terram centum quinquaginta diebus *a*, quibus nec creverunt, nec etiam decreverunt, ne conſtitutam ſibi menſuram excederent. Obtinuerunt terram, inquit Moyſes, quod Hebræi dixêre, roboraverunt ſe. Nam totis quadraginta diebus in altum eluctabantur, & veluti cum terrâ certabant, dum cubitis quindecim omnia montium cacumina ſuperarent. Hac potitæ victoriâ, dominium in terram anno dimidio retinuerunt. Cur Deus, obſecrò, tanto tempore totum terrarũ orbem aquis ſepultum voluit latére, & aſpectu cæli damnatum, quem contemplando cælo condiderat? Quis autem conſiliarius Domini fuit? Hîc ſatis eſt dicere: Ita Deo viſum, ſic placuit bonitati divinæ. Nihilominùs poſſunt aſſignari cauſſæ.

a *Gen. c. 8. v. ult.*

§. II.

1. Vt offenſæ iræque divinæ magnitudo argumẽtis teſtatiſſimis appareret. Aliquos nonnumquam diebus aut hebdomadibus facinoroſorum, aliquando etiam Magnatum, cadavera ſpectaculo & terrori jacent aperta. Ita Orientis Imperator Andronicus dies aliquot inhumatus velut canis mortuus publicè relictus: haud aliter Deus

triste cælo spectaculum dedit anno dimidio, quo humanæ gentis veluti cadaver unum volvebatur fluctibus. In aliis scelerum suppliciis, quando Deus in noxas hominum animadvertit, longè mitiùs actum, & facilior fuit pœnarum oblivio. Sed hîc longè aliter sese res habet. Nam quocumque figamus pedem, quocumque conjiciamus oculum, ubicumque locorum sedeamus, stemus, jaceamus, ambulemus, licebit dicere: Huc Dei vindicta penetravit, hunc ipsum, quem occupamus, aut calcamus locum, occupârunt aquæ; hîc mare mortuorum fuit. Humanæ genti Deus iratissimus.

II. Caussa. Vt tantò magis Noëmi patientia & fiduciæ constantia probaretur. Vir patientissimus nil adversus diluvii diuturnitatem obmurmuravit. Numquam auditæ voces: Cur non educimur demum ex hoc stabulo? Quid hîc velut umbræ ac mortui obambulamus? Cur è carcere tam fœtido non tandem aliquando liberamur? nihil horum. Sed ingenti longanimitate operiebatur tempus, quod Deus libertati suæ decrevisset; firmissimè persuasus Deum non oblivisci suorum.

III. Tametsi quadragesimo diluvii die omnes homines jam expirâsse censendi sint, nihilominùs immensum hoc mare relictum est, ut tot cadavera consumerentur, vel etiam ut fluctus terram hinc illinc aggererent, eáque ratione tantas cadaverum strues humarent. Inde locis plu-

pluribus, nec dubium, tam inæqualis terra, tot clivis & collibus montuosa, in monimentum & memoriam universalis excidii sempiternam. Ita in rebus omnibus Dei providentia se noscendam exhibet. Insepultos omnes relinquere, intolerandus fœtor; omnes sepelire, infinitus labor.

Æquè admirandam se providentia Dei præbuit in secundarum & adversarum rerum mixturâ. Videbatur Deus Noëmi & modicæ illius familiæ oblitus, arca huc illuc vagabatur, nullus è cælo mittebatur nuntius, videri poterat dormire cælum, adeò nullum dedit vigilantiæ singulis hebdomadibus, sed nec singulis mensibus se stitit Noëmo. Dixerit quis: Non curat illos Deus ampliùs, quos initio tam sedulâ complexus est curâ. Imò verò eos quàm maximè curans, recordatus est Dominus Noë, cunctarúmque animantium *a*.

En admirabilem ac prorsus salutarem alterationem & vicissitudinem, quâ Deus amara & dulcia, læta & tristia, secunda & adversa, luctum & gaudium commiscet, temperátque, ut sibi ipsis homines neutiquam fidant, sed divinâ providentiâ nixi spem inter metúmque operentur virtuti. Hæc tutissima Deo serviendi via est. Hinc codices divini toties timorem castum lætámque spem ingerunt. Beatus homo qui semper est pavidus *b*: Initiũ sapientiæ timor Domini *c*. Qui timent te, magni erunt apud

a *Gen.c.8.v.1.* b *Proverb.c.28.v.14.*
c *Psal.110.v.10.*

te per omnia *a*. E diverso sæpiùs ad piam hilaritatem erigimur. Servite Domino in lætitiâ *b*. Deus auxilii mei, & spes mea in Deo est: sperate in eo omnis congregatio populi *c*. Sentite de Domino in bonitate *d*.

Ita nonnumquam experiendo potiùs, quã legendo discimus à Tobiâ verissimè dictum: Hoc pro certo habet omnis qui te colit, quòd vita ejus, si in tentatione fuerit, coronabitur; si autem in tribulatione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris; quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrimationem & fletum exultationem infundis. Sit nomen tuum, DEVS Israël, benedictum in sæcula *e*. Ita Deus in cunctis operibus suis vicissitudinẽ amat & alternationem. Adeóque apud ipsos etiam inferos, quod mirissimum videatur, commutatio & vices sunt fletus & stridoris, sævissimę flammę & frigoris acerrimi. Quàm amœnum illud in cælo erit: Vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo *f*? Quantæ voluptatis erit cernere, audire, ceterísque sensibus percipere, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit *g*?

Quemadmodum ergo Deus in vitâ meliori, in vitâ illâ vitalissimâ, ita etiã in hac, quæ

a *Iudith c*. 16. *v*. 19.
b *Psal*. 99. *v*. 1. c *Psal*. 61. *v*. 8. & 9.
d *Sap*. *c*. 1. *v*. 1. e *Tob*. *c*. 3. *v*. 21. & *seqq*.
f *Luc*. *c*. 22. *v*. 30.
g 1. *ad Cor*. *c*. 2. *v*. 9.

quæ vitæ illi præludit, vices amat, variè miſcentur & temperantur omnia. Vbi hedera, ibi & vermis; ubi gaudium, ibi & luctus. Quantum lætatus eſt Ionas ſuper inumbrante hederâ, tantum triſtatus eſt ſuper verme tam gratam umbram corrumpente *a*. Vbi mel, ibi fel. Conjunctiſſima ſemper mellis & fellis diſcordia. Luctus in matrimonium duxit lætitiam, toro utriuſque conjugis indiſſoluto. Nec Poëtis id ignarum, quorum illud decantatum,

Candida nullius it ſine nube dies.

Sed longè nervoſiùs Hipponenſis Præſul Auguſtinus cum Deo colloquium miſcẽs, Et cùm blandiris, inquit, & cùm cædis, pater es; blandiris ne deficiam, cædis ne peream *b*. Permiſerat Deus Noëmum cachinnis, ſibilis, calumniis peti; illi ipſi tamen promittens, Ponam, inquit, fœdus meum tecum; laborem centum annorum imperat, ei tamen totíque ejus familiæ vitam ſervat; concludit eum carcere tenebricoſo, & maritimo ſepulchro, huc illuc fluctibus jactari ſinit neſcientem ubínam eſſet, illius tamen non obliviſcitur. Recordatus autem Deus Noë. Hæc eò tendunt, ut geminum hîc documentum probè capiamus.

a *Ionæ c.* 4. *v*, 8. b *Aug. in Pſal*, 98.

§. III.

Inter ſpem & metum ambula. Ex amicis afflictiſſimi Iobi unus aliquis, Si ſubverterit omnia, inquit, vel in unum coarctaverit,

quis contradicet ei, vel quis dicere ei potest, cur ita facis *a*? Deus cælum terrámque miscet. Subinde lætior quis cælum sibi videtur habitare, adeò ex voto fluunt omnia; amœna lux in animum ejus sese infundit; volat ille, & suavi voluntate permulsus clamat: Domine, bonum est hîc esse: hoc juuat; ita fruimur vitâ, paratus est hic homo ad omnia, quæ jusserit Deus, facienda. Subitò hic idem ita mutatur, affligitur, turbatur, ut inferos sibi videatur habitare. Ita paullò antè in tertium cælum cum Paulô raptus, jam velut ad orcum detrusus clamat: Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Projectus sum à facie oculorum tuorum *b*. Angelus satanæ colaphizat me. Quis autem contradicet ei, si in unum coarctaverit omnia, terram & maria? Quòd si verus Numinis amicus est, constans etiam & firmus est, credit & sperat omnia, quæ Deus manifestavit & promisit. Ita quidquid nebularum, fluctuum, procellarum, tempestatum est, tolerat, & unà rogat: Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam *c*.

Ita inter spem & metum, tamquam inter geminas rupes transeundum. Ecclesiastes metum incutiens, Sunt justi atque sapientes, inquit, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrùm amore an odio dignus sit *d*. Hinc non immeritò pavor insurgit & timor. Quem Hieronymus

a *Iob.c.* 11.*v.*10. b *Psal.*30.*v.*23.
c *Marci c.*9.*v.*23. d *Eccles.c.*9.*v.*1.

mus augens, Scire volui, ait, quos Deus diligeret, & quos odisset; & inveni justorum quidem opera in manu Dei , & tamen utrùm amentur à Deo , an non, nunc eos scire non posse & in ambiguo fluctuare, utrùm ad probationem sustineant , quæ sustinent, an ad supplicium ; in futuro igitur scient. Hinc certè metus augetur. Spem porrò Augustinus excitans , Est quidam modus , inquit , in conscientiâ gloriandi, ut noveris fidem tuam esse sinceram , noveris esse spem tuam certam, noveris charitatem tuam esse sine simulatione *a*. In eamdem spem erigens Cyprianus , Viget apud nos, inquit, spei robur & inter ipsas sæculi labentis ruinas , erecta mens , & de Deo semper anima secura *b*. Nihilominùs hæc subinde vellicat cogitatio : Deum promisisse veniam delictorum scio, sed nescio, an ego veram acturus sim pœnitentiam. Viri sanctissimi sub vitę finem trepidârunt; quid ego mihi de me pollicear ? Sed speremus, & ingenti adversus Deum fiduciâ erigamur. Ita prorsus inter spem metúmque medio itinere gradiamur.

II. *Esto longanimis*. Noëmum vide, quot ille quadragintadialia servârit jejunia , nullum tamen sequebatur pascha. Quadraginta diebus & noctibus continuis pluit. Rogaverit Deum Noëmus : Obsecro , mi Domine , siquidem omnibus moriendum est , accelera finem , & hoc unum perituris per beneficium & gratiam concede , ut citò

a *Aug. in Ps. 149.* b *Cyprian. l. de Mortal.*

citò pereant. Aliter Deo viſum. Nam poſt quadraginta dies pluvios, ſecuti centum quinquaginta, dimidius annus, quo toto tempore nihil penitus mutârunt aquæ, ſed eâdem ſemper iverunt altitudine. Hîc Noëmus ſentire moras potuiſſet & queri: Quis tandem finis tam miſeræ navigationis? ecquando demum fœtidiſſimus hic carcer reſerandus? Sed anno dimidio jam elapſo decreſcere primùm cœperunt aquæ, verùm tam lentè, ut totus laberetur annus, inſuper & aliquot dies, dum Noëmus denique aſſereretur in libertatem. Et tandem incredibili longanimitate ſuſtinuit tamdiu vivus ſepeliri. Adagium Iudæis erat, quod Deo valdè diſplicebat. Nam Ezechiel hoc illis exprobrans, Quod eſt, inquit, proverbium iſtud vobis in terrâ Iſraël dicentium: In longum differentur dies, & peribit omnis viſio *a*. Quis expectet tamdiu? Perit omne deſiderium inter moras tam prolixas. Longè aliud docet longanimitas. Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum. Inſigniſſimè longanimis rex David, Expectans, inquit, expectavi Dominum, & intendit mihi *b*. Et adhuc puſillum, & non erit peccator *c*.

Ita inter ſpem & metum cum longanimitate magnâ ex hujus vitæ fluctibus eluctandum. Hortatur Iſaias & clamat: Beati omnes qui expectant eum *d*. Non carpet roſas,

a *Ezech.c.12.v.22.* b *Pſal.39.v.1.*
c *Pſal.36.v.10.* d *Iſ.c.30.v.18.*

rosas, non leget flores, qui veris adventum præstolari nescit; non intrabit portum, qui maris iracundiam recusaverit tolerare. Esto longanimis. Constans patientia, non mensibus, nec annis metienda est, sed sæculis. Sapientissimè dixit Seneca: Vnicum est levamentum malorum ingentium, pati, & necessitatibus suis obsequi *a*. Vera patientia nullum sibi figit patiendi terminum, nec umquam dicit: Ohe, satis est miseriarum. Sat diu hæc pertuli. Patientia perseverans tolerandi metam non quærit aliam, nisi voluntatem divinam.

a *Seneca l.3.de Irâ,c.16.*

CAPVT XVI.

Quò diluvii aquæ devenerint, quo consilio corvus ex Arcâ emissus fuerit.

REX cæli in suis insignibus strictum gladium, & frondentem olivam præfert, ut nôrit orbis, quomodo suam ille Rempublicam gubernet, *Præmio* nimirum & *Supplicio*; hos punit, hos muneratur; his misericordiam, illis exhibet justitiam: gladio & olivâ cives suos coërcet. Et quemadmodum diluvio monstravit, quàm sibi facile sit impiorum gaudia luctu turbare, ita etiam ostendit, quàm sibi non difficile piorum luctum gaudiis emutare. Recordatus autem Deus Noë. Divini codices sæpissimè in rebus etiam maximi momenti

sensu

sensu nostro, & ad humanæ intelligentiæ captum consuerunt loqui, quod Chrysostomus sedulò monet observandum. Ergo recordatus Deus Noë. Hactenus cælestis Pater æquissimæ iræ habenas eò laxavit, ut humanæ gentis jugulum petens innumeros homines neci dederit. Hinc amici sui optimi & pænè unici velut oblitus potuit censeri. Sed non in finem oblivio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem *a*.

Ita & Noëmi Deus (humano ritu loquimur) iterum recordatus, cujus videri poterat oblitus; imminuta subsedit aqua, montes iterum sua exeruerunt capita, spes affulsit vicinioris jam libertatis. Quâ in re duo potissimùm consideranda. 1. Quò diluvii mare immensum devenerit, in quas sese cavernas penetrârit. 2. Quomodo Noëmus aquarum diminutionem explorare voluerit per corvum, qui emissus non rediit. Vtrumque hoc explanandum.

a *Psal.* 9. *v.* 19.

§. I.

Postquam centum quinquaginta dies abierunt, quibus aquæ terrarum orbem tenuerunt sepultum, ipsæ verò uti non auctæ, ita nec imminutæ sunt. Hoc igitur exacto tempore, Adduxit Dominus spiritum super terram, & imminutæ sunt aquę *a*. Immisit Deus ventum calidum & vehementem,

a *Gen.* c. 8. *v.* 1.

tem, qui vi non naturali, ſed divinâ, eam aquarum eluviem in ſuas cavernas, in antra, ſpecus, foveas, ínque ſuam abyſſum, unde emerſerat, cogeret redire. Hinc Hiſtoricus ſacer dixit: Et clauſi ſunt fontes abyſſi, & cataractæ cæli, & prohibitæ ſunt pluviæ de cælo *a*. Nimirum Deus aquagia ſua, quæ aperuerat in ſupplicium gentis humanæ, iterum obſeravit. Dein ventus ſeipſo potentior, viribus divinis eluvionem ſiccavit. Chryſoſtomo teſte, Præceptum eſt Domini, quod facit omnia. Aliter certè venti omnes pluribus annis illam aquarum molem exhaurire non potuiſſent. Nec ſolùm aquas ventus ingenti fauce glutiit & digeſſit, ſed id etiam effecit, ne mortalitas ſequeretur & peſtis. Adduxit Dominus ſpiritum, ídque providentiâ ſingulari & potentiâ. Et prohibitæ ſunt pluviæ, non quòd illis centum quinquaginta diebus pluviæ durârint, ſed quòd Deus pluvias in terram alioqui defluxuras totis ſeptem menſibus continuerit, ut eò citiùs terra ſiccaretur.

Hoc tempore arca poſt jactationem tam longam in montibus Armeniæ, aut uti Hebræi loquuntur, Ararat, quietis aliquid invenit. Requievítque arca menſe ſeptimo, vigeſimo ſeptimo die menſis, ſuper montes Armeniæ *b*. His montibus, qui ſeſe in maximam porrigebant longitudinem, diverſis locis diverſa fuêre nomina. Hoc ſibi nomen Armenia à Noëmi nepote Semi filio

a *Gen. c.* 8. *v.* 2. b *Ibid. v.* 4.

filio Aram accepit. Inter omnes orbis partes altissimum locum occupat Armenia. Atque hic arca subsidentibus aquis sese recepit fessum. At verò aquæ ibant & decrescebant usque ad decimum mensem; decimo mense primâ die mensis apparuerunt cacumina montium. Cúmque transissent quadraginta dies, aperiens Noë fenestram arcæ, quam fecerat, dimisit corvum, qui egrediebatur, & non revertebatur, donec siccarentur aquæ super terram *a*. Cùm igitur Noëmus apices & fastigia montium per fenestram prospiciens vidisset, quadraginta dies expectavit, & ita demum exploratorem corvum emisit.

Lis ingens eruditiorum de hoc corvo. Nos illi pennas non vellicabimus, neque enim instituti nostri est, omnium hic lites componere, præsertim cùm Hebræi, Græci, Latini contextus, septuaginta Interpretum, & Hieronymi verba non ita conveniant, & inde tenebrarum aliquid inducant. Ea tamen omnium sententia est, corvum in arcam non reversum. Ivit quidem & redivit, quod Hebræa phrasis asserit, sed in arcam denuò includendus non venit, longiùs propiùs circumvolans, & ob libertatem obtentam lætus, pabulum, quod inhiabat, abundè reperit. Subinde mensam in ipso arcæ tecto, aliàs ad cadaver in montium uno reperit, & non revertebatur in exosum sibi carcerem. Explorator planè infidus, liberi & vagi volatûs ales, pessimus

a *Gen. c. 8. v. 5. 6. 7.*

mus tabellarius, nam gustatâ libertate caveam iterum subire noluit malignum animal. Cur verò Noëmus corvum emisit, furacem, immundam, prædatricem avem, an non meliores habuisset nuntios? Videte, quæso, quàm omnia volumini divino scitè aptéque cohæreant. Deus per octo nec plures homines, non solùm propaginem humanam, sed & mores, ac vivendi modum restaurare, suam Noëmus operam commodare institit. Initium fuit ejectio corvi, consummatio sacrificium.

Corvus avis tenebrosa imago peccati, uti Tertullianus, Ambrosius, Augustinus, Clemens Alexandrinus, alii docent.

§. II.

In omni graviore peccato duo maximè consideranda, 1. Aversio à Deo, 2. Conversio ad rem creatam, & unà ad malum. Cùm resipiscimus, aversio à re creatâ & à malo, conversio ad Deum necessaria est. Primum adumbrat corvus ejectus, alterum significat institutum sacrificium Sed liceat denuò quærere: Cur, mi Noëme, nuntium mittis ineptissimum? cur non aquilam, cygnum, accipitrem? Neutiquam, sed ejiciatur corvus, peccati symbolum est. Cùm metus est, ne invehatur navis in arenam, in scopulum, aut aliter evertatur, quidquid oneris est, ejicitur. Onerum omnium gravissimum est peccatum, certum hominis exitium. Quod Cyprianus adstruens, Hoc est,

est,inquit,peccatum lapsis,quod sęva tempestas navigiis *a*. Corporea quidem suâ indole sunt gravia, gravioribus tamen collata, dici possunt levia. Subernus cortex in aquâ levissimus, sursum nititur, deorsum nonnisi vi trahendus. Plumbum in aquâ & aëre gravissimum, mole suâ ad ima rapitur celerrimè. Corvus ad cadavera deorsum velocissimè fertur. Carnibus jam fartus non ita facilè sursum evolat.

Hic sanè genius est naturæ, hæc illius indoles, ad malum & ad quasvis turpitudines impetu volat, cùm verò sursum enitendum ad Deum seriâ pœnitentiâ, heu quàm plumbei sumus! Impudicum & libidinosum hominem non raro miti nomine, incogitantem, levem, petulantem appellamus: pari modo dicere solemus: En ille leviori vitâ lapsus est, en illa dissolutiùs vivendo cecidit. Tam facilè tàmque celeriter hoc fit, quàm citò asparagi coquuntur *b*. unica subinde tentatio in lapsum præcipitat. Si lapsus gravis est, cur levitas vocatur? Peccatum & leve potest dici & grave. Leve, quia celeritate nimiùm quàm agili patratur; momento fit, quod æternùm noceat; grave, quia detrahit è cælo, & tartaro mergit infiniti ponderis noxa.

Habet terra Lusitania aves avium maximas, quas Condores vocant. Hæ vitulum audent invadere, quem sternunt, lacerant, occi-

a *Cyprian. serm. 5. de lapsis.*

b *Familiare dictum Augusto Cæsari, ut Tranquillus notat.*

occidunt, vorant. Pastores gnari alatas prædatrices istas capiendi, copiâ carnium eas inescant. Vbi sese largiùs impleverint, nec currere commodè nec volare possunt. Hîc pubes rustica na fustibus ac sudibus armata in alites saturatas irruit & mactat. Ita popinones isti caras solvũt symbolas. Quoties in hunc modum pœnas dedit libido? Quoties libidinosi homines in scelere deprehensi vitã simul ac flagitium finierunt? Rex Longobardorum Rodoaldus, Paulo Diacono teste, in fœdo facinore oppressus miserrimè vitam perdidit. Peruanus Prorex, nomen silemus, cùm alienam pudicitiam expugnâsset, ex alienâ domo in suam probè contusus, jámque semimortuus relatus & extinctus est. E divinis libris notiora taceo. Quòd si libidinis peccatum hominem tam luculento dolo inescet, & sibi obnoxium in pedicas trahat, quid fiet animo, qui seipsum ingluvie tam fœdâ prægravat? omnium gravium multò gravissimum est peccatum tum animæ pondus exitiosissimum, immensum. Gregorii dictum est: Peccatum, quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit. Ex illo quippe vitio culpa subsequens oritur, ex quo cæcata mens ducitur, ut pejùs ex alio ligetur. Sed peccatum, quod ex peccato oritur, non jam peccatum tantummodò, sed peccatum & pœna peccati, quia justo judicio omnipotens Deus cor peccantis obnubilat, ut præcedentis peccati merito etiam in aliis

cadat *a*. Infinitum peccati pondus eſt.

Quid autem miri, ſi corvus gravitatem habeat, etſi habeat alas? Grave cor delinquentium, & tamen in malum celerrimè fertur. Veloces pedes eorum, inquit Pſaltes, ad effundendum ſanguinem: contritio & infelicitas in viis eorum *b*. Alas & talaria gerunt pedibus, ut Mercurium pingunt Poëtæ, & tamen offendunt pedes & cruentant, impingunt & conterunt. Hæc noſtra eſt deceptio, propter hoc diabolorũ irriſui exponimur. Peccatum credimus leve, labore facili luendum, ſcilicet à fronte alatum eſt. Iucundam ſatietatem, animi levamen, optatam voluptatem reperturos arbitramur, cùm peccatum complectimur. Hæc illius frons eſt; à tergo fœdum, minimè leve, neutiquam alatum, impuriſſimum, ponderis eſt immenſi. Exemplo rem monſtramus. Subinde luctui mederi nitimur, ſocios quærimus, ſympoſia inſtituimus, calicem ducimus, choros agitamus, *ut mœſtæ menti oblivionem conciliemus*. At ubi diſcuſsâ crapulâ mens ad ſe redit, deteriùs habet, & morbo pejus apparet pharmacum, non enim luctus, ſed peccatum gravat. Foràs ejiciatur hic corvus, ex arcâ, ex humano pectore.

Sed & iſtud in corvo vitioſum. Pullos ſuos non curat, nec eos, ut aves ceteræ, alit, non educat quos genuit, ſed nido extrudit

a *Gregor. l. 25. Moral. cap. 9. ante med. mihi pag. 870.*

b *Pſal. 13. v. 3.*

dit sævus pater *a*. Simillimum corvo peccatum, innumeros parit filios, quos sacra pagina filios iniquitatis nominat. Iudæis hoc Christus exprobrans, Vos, inquit, ex patre diabolo estis. Sed corvus ille suos filios deserit implumes & impastos, hinc illi mortis æternæ pericula non evadunt. Et quemadmodum corvus cadaveris primos omnium invadit oculos, ita peccatum, maximè libidinis quæ diluvii caussa fuit, hominem, quem occupat, excæcat. Vide mihi hominem: antequam peccaret, Deum sibi præsentem sæpiùs cogitavit, & timuit; inferos consideravit, & horruit; aspexit cælum, & exultavit: jam verò iniquitatis filius in vitium delapsus nil horum cernit, oculos ei eruit corvus, libidinis peccatum, aut aliud huic affine flagitium.

a *Aristoteles aliique hoc docent. Aristot. hist. animal. l.6. c.6. mihi pag. 205. & l.9. c.31. mihi pag. 341.*

§. III.

Et hæc, Christiani, germanissima caussa est, cur tot ubique concionibus nil ferè vitiositatis corrigatur. Clamant è cathedrâ Ecclesiastæ, vitiorum fœditatem aperiunt, cælum monstrant, inferos ostendunt, pœnitentiam inculcant. Frustrà omnia: tonitrua ex pelvi censentur. Vix ullus suas corrigit libidines, nummi amorem, mentis tumorem nemo ponit, nemo suam strin-

git iracundiam, nemo suam sanat invidiam, pede, quo cœperunt, pergunt omnes: nil efficitur clamando. In promptu caussa est: ii, quorum vitia tanguntur, in vitiis vivũt, & avaritiâ sepulti, aut libidinibus mersi, aut aliis sordibus inquinati, jam cæci in vetitum runt, peccata, pessimi corvi, oculos eorum effoderunt. Cohortationes & minas omnes negligunt. Digito monstratur cælum? non vident. Monstratur tartarum? non vident. Deus parens mitissimus proponitur? neque hunc vident. Et nisi eos Deus iterum cælesti gratiâ inoculet, perdurant cæci. Hinc liquet rem esse omnium difficillimam, hominem assuetum vitiis, ad virtutis imperium reducere. Si cum priscis Patribus loquendum, facilius est mortuum excitare, quàm hominem à consuetudine vitiosâ revocare. Si tales isti mentis oculos non perdidissent; si possent, aut potiùs seriò vellent cælum aut inferos, Deum aut æternitatis volumen immensissimum intueri, non difficile foret, illos denuò virtuti asserere, sed quia peccatum admissum oculos mox adimit, cæci ruunt, quà fert impetus, nisi singulari gratiâ Dei mentis aciem recipiant.

Sophonias vates Hebræus id prædicans, Ambulabunt, inquit, ut cæci, quia Domino peccaverunt *a*. Ergo ante omnia foras ejiciendus est corvus iste, quod Noëmus fecit, perinde si dixisset: Cernite pulchellam aviculam, quod vos fefellit toties peccatum.

a *Soph. cap. 1. v. 17.*

catum. Hoc vobis pulchrum videbatur, uti corvorum pulli priùs albicantes, dein nigrescunt. Cavete, vos alliciat & seducat, formam mentitur, picta est & variè colorata voluptas, hæc avis blanditur, mulcet, exhilarat, sed apparet tandem, quàm deformis & ater sit hic corvus, qui hominis animum & famam atrore inficit fœdissimo. Omnem animi nitorem aufert peccatum, deformitas multò spurcissima. Vti putredo venustiori pomo coloris, & odoris, & saporis gratiam subducit, ita quidquid animus virtutis & gratiæ habet, peccatum eripit, corvus immundissimus, & priscâ lege in esum vetitus. Sunt qui paginæ divinæ verba illa, Emisit corvum *a*, qui egrediebatur & non revertebatur, subtiliùs interpretati dicant: Non alacer evolabat corvus, sed tamquam invitus hoc officii subiret. At ubi cadaver reperit, in arcam redire non sustinuit. Hinc Hebræis natum proverbium: Corvus nuntius, de homine aut tardiùs aut numquam redeunte. Sunt qui principiò verecundiùs, & velut inviti peccent, at ubi gratius sibi pabulum reperiunt, irrevocabili contumaciâ vitiis inhærent.

Atque hujus etiam indolis est peccatum, ex hominibus bonis, aut ex optimis facit quandoque pessimos. Peccatum à tergo erubescendum, fœdissimũ monstrum, ideò

a *Est scriptor, qui putet quatuor corvos à Noëmo emissos. Viderit ille, quì hoc probet.*

ſubinde tardiores invenit amatores: egreditur, non evolat corvus. At ubi jacta eſt ſemel alea, & vitium guſtatum ſapit, alterâ tertiâque & inde multiplici vice reditur. Hinc peccandi creſcit audacia, & quod initio ſubtimidè fiebat, jam confidentiſſimè patratur, ab arcâ ſalutis avolatur longiſſimè; ſicut aviculæ caveis elapſæ procul avolant, ac ſi faterentur ſe non redituras. Ita ſenſim diſcimus nequitias, ita ex optimis improbiſſimi, ex Angelis fiunt diaboli. Philoſophia id docet & experientia. Omnis mutatio, ut ſcholæ loquuntur, è contrario fit in contrarium: vinum dulciſſimum cùm degenerat, in acetum acerrimum mutatur; homines moratiſſimi, cùm jugum excutiunt, nequiſſimi evadunt. Tales in homine mutationes ſæpè ab ingrato animo ducunt originem: cùm Dei beneficia non æſtimamus, nec de eis gratias Deo meminimus, jure meritò divinis auxiliis deſtituimur, perinde ſi cui hominum dicatur: Abi hominum ingratiſſime, indignus es quem Deus donis cumulet, canis gratior eſt pro panis bucceâ, quàm tu pro beneficiis maximis: abi vecors, & age quod vis: odit Deus ingratos, & arcet.

Deinde ingenia magna raro admodum in mediocritate ſubſiſtunt. Hinc plerumque tales aut vitiis aut virtutibus inſignes eminent mediocritatis impatientes. Ita avis paradiſéa *a* corvum induit, Apoſtolus in proditorem tranſit, qui ſceleſtiſſimos præ-

a *Manucodiata, ſeu, Apus Indica.*

prævolat in olivetum ad capiendum Dominum IESVM. Cassianus Martyr sanctissimus quales corvos educavit, discipulos, qui stylis ipsum confoderent Magistrum! Hîc geminam ex more præceptionem nectimus.

§. IV.

I. *Expelle peccatum.* Suggessimus suprà: Detestare peccatum. Nunc magis arduum instillamus, Expelle peccatum. Nemo est vigilantioris conscientiæ, qui non tam sua quàm aliena peccata ut mala maxima detestetur: atrotem hujus corvi & ingenium improbissimum nō negamus. Scimus, quid nostra nos Catechesis doceat, luxuriam capitale crimen esse non ignoramus. Est qui dicat: Mihi ipsi corvus iste displicet, nihilominùs eum ut avem domesticam alo: quod damno, hoc facio; video meliora probóque, deteriora sequor; peccati supplicium horreo, nec tamen peccare desino. Expelle corvum, expelle. Hæc avis unica plus gravat arcam, quàm ceteræ omnes. Peccatum unicum miseriorem reddit hominem, quàm miserię humanæ omnes magno cumulo incumbentes. Idcircò Paulus commonens, Deponentes, inquit, omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen *a*. Omne pondus & circumstans nos peccatum è pectore ejiciendum,

a *Ad Hebr. cap. 12, v. 1.*

nec enim tantùm crimen animi, ſed & occaſio peccati fugienda : arceatur hic corvus, & non redeat. Quid juvat veniam peccatorum conſequi, ſi eadem mox repetas? Expelle peccatum.

II. *Teipſum circumſpice*. Noëmus corvum emiſit, ut inde diſceret, quantùm decreviſſet diluvium. Seipſum quiſque circumſpiciat, & interroget : Vbi ſum, quibus vel animi vel corporis periculis irretitus? Vt ſeſe res meæ habent ? Num hoc anno probior ſanctiórque evaſi atque prioribus fui ? Num aliquid in virtutis ſtudio promovi, & quantum? an forſan defeci, factus deterior? quid annis prioribus in virtutum cultu me impedivit ? quo potiſſimùm vitio laboravi ? quid antidoti in illud adhibui ? quâ demum parte ſum melior ? num largiùs an parciùs do ſtipem ? num rariùs malè loquor ? num infrequentiùs imprecor? ſæpiúſne fleo , an rideo ? Num toties Deum cogito, quoties iraſcor, & furioſam bilem effundo ? Quò tendo? Num eò perventurus ſum , quò pervenire cupio ? Circumſpice teipſum , an tuum diluvium decreſcat, an verò augeat, aut ſibi ſimile permaneat. Fortaſſis brevî jubebit Deus animum arcâ ſuâ egredi. Circumſpice teipſum. Proximus eſt ad æternitatem tranſitus.

CAPVT XVII.

Quam ob caussam & quoties ex Arcâ Noëmus emiserit columbam.

NOEMI arca & diluvium priscis tam notum erat, ut in fabulam demum abierit. Hæc origo fabulæ. Annis ab hoc Noëtico diluvio septingentis septuaginta, cùm Moyses annum ageret ferè quinquagesimum, Thessalia tota eluvione horribili obruta & submersa periit. Hanc aquarum inundationem Deucalionis diluvium vocârunt, ut suprà demonstratum est, & in fabellæ ludicrum redegerunt. Hæc profectò cacodæmonis fuit vafrities, ut diluvii formidabilis historia à Moyse scripta in somniorum nugas fatisceret. Finxerunt igitur hoc Deucalionis diluvio submersum orbem, solùm Thessaliæ regem Deucalionem cum Pyrrhâ conjuge, navi quæ arca diceretur, delatum in Parnassi apicem; emissam etiam ab eis columbam, quæ suo reditu diluvium durare significârit; sed eam sæpiùs evolantem demum emansisse, in signum eluvionis sopitæ. Quâ de re in hunc omnino sensum Ovidius:

Et superesse virum de tot modò millibus unum,
Et superesse videt de tot modò millibus unam:
Innocuos ambos, cultores Numinis ambos.

Idem de diluvio jam cessante hæc addit:

Iam mare littus habet, plenos capit alveus amnes,

Flumina subsidunt, collésque exire videntur,
Surgit humus, crescunt loca decrescentibus undis.
Pósque diem longam nudata cacumina silvæ
Ostendunt, limúmque tenent in fronde relictū.
Redditus orbis erat, quem postquam vidit apertum,
Et desolatas agere alta silentia terras
Deucalion, lacrymis ita Pyrrham affatur obortis:
Nos duo turba sumus, possedit cetera pontus.
Námque ego (crede mihi) si te quoque pontus haberet,
Te sequerer conjux, & me quoque pontus haberet a.

Plutarchus Parte tertiâ de animalium sollertiâ refert dilucidè, à Mythologis tradi columbam nuntiam à Deucalione missam. Et sanè, inquit, qui fabulas narrant, ii columbam ajunt ex arcâ emissam Deucalioni certum indicium detulisse tempestatis cùm rursus ingrederetur; serenitatis, cùm avolâsset. Hebræus Philo non minùs apertè, Hunc Græci Deucalionem, inquit, Chaldæi Noam nominant, cujus ætate ingens illud diluvium acciderit *b*. Lucianus Christiani dogmatis non ignarus, diluvium & arcam Deucalionis æquè memorat. Quòd verò scriptores isti asserant, Deucalionis ævo universum orbem fluctibus obductum, tam Scripturæ sacræ, quàm ipsi etiam Philosophiæ adversatur. Deucalion certè

a *Ovid. l. 1. Metamorph.* b *Philo l. de Præmiis & Pœnis, post init. mihi pag. 707.*

certè octingentis pænè annis à Noëmo vixit. Deinde nec Plato, nec Aristoteles, nec Philosophorum ullus asserit ejuscemodi eluvionem naturalibus caussis provenire posse, quæ orbem submergat. Hoc semel dumtaxat factum Noëmi ævo: vice alterâ orbis non aquâ, sed igne obruetur.

De Noëmo sacer historicus ita loquitur: Emisit quoque columbam post eum, ut videret, si jam cessassent aquæ super faciem terræ *a*. Hîc explicandum, quoties & quam ob caussam emissa sit hæc columba, deinde quî sese illa gesserit, quid exoptabilis hic nuntius apportârit, quando emanserit.

a *Gen.c.*8.*v*.8.

§. I.

Post corvum exploratorem perfidum, Noëmus ter columbã misit nuntiam. Prima eodem prorsus die post corvum abiit, eodémque die rediit. Hîc Noëmus septem alios dies expectans iterum emisit columbam, quæ vesperi non sine litteris, ut dicemus, rediit. Expectavit denuò Noëmus alios septem dies, & tertiùm columbam evolare jussit, quæ in arcam non est reversa. Harum legationum caussam interpretatur Chrysostomus horribilem diluvii formidinem: nec enim Noëmum per fenestram ausum prospicere diluvii metu. Hoc enim objici posset: Cur Noëmus ipse non prospexit num aquæ subsederint? me-

tus continuit. Chryſoſtomi verba ſunt: Ecce juſtus ille nondum per ſe audet videre, ſed corvum mittit, ac per illum diſcere vult, an bona rerum mutatio aliqua ſit exſpectanda *a*. Alphonſus Toſtatus cenſet feneſtram non magnam & ſublimi loco ſitam, arcam admodum fuiſſe craſſam, unde ſolum pænè cælum ſuſpici, terra ægrè, nec eminus proſpectari potuerit. Per aves igitur tabellarias erat explorandum, num aquæ tellurem jam ſiccam deſtituerint. Cur autem corvum & columbam, non alias aves exploratum miſit? Haud dubium quin Deus illi ſingulariter id ſuggeſſerit ob ſignificatum & myſterium.

Non pauci aſſerunt, corvum & columbam longinquè ac perſeveranter volare, ſolere quoque roſtro aliquid referre, uti columba vice alterâ in apertum provolans virentem retulit olivam. Nam ea quæ primam obiit legationem loca utique aquis detecta reperit, ſed quia omnia etiamnum madida & lutoſa, illa munditiem amans, & ſordidare pedes recuſans, ad feneſtram reverſa, à Noëmo retracta eſt. Quod divinus ſcriptor ita narrat: Quæ cùm non inveniſſet ubi requieſceret pes ejus, reverſa eſt ad eum in arcam; aquæ enim erant ſuper univerſam terram; extendítque manum ſuam, & apprehenſam intulit in arcam. Expectatis autem ultrà ſeptem diebus aliis, rurſum dimiſit columbam ex arcâ. At illa venit ad eum ad veſperam, portans

tans

a *Chryſoſt. hom. 26. in c. 8. Geneſ. mihi p. 172.*

tans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo. Intellexit ergo Noëmus, quòd cessâssent aquæ super terram. Expectavítque nihilominùs septem alios dies, & misit columbam, quæ non reversa est ultrà ad eum *a*.

Columba, quæ secundo loco missa evolavit, non ingratum utique pastum invenit, sed sub vesperum frigus noctémque fugiens, ad hospitium notum rediit. Fidus iste nuntius, ait Chrysostomus, bonas attulit litteras, decerptum ex olivâ surculum reportans. Imperatores Romani, si quam victoriam obtinuissent, laureatas *b* ad Senatum litteras miserunt, ut solus epistolæ aspectus lætum quid loqueretur. Deus Noëmo epistolæ vicem columbam misit olivâ insignitam: ex hac oliviferâ epistolâ intellexit Noëmus, quòd cessâssent aquæ super terram.

a *Gen. c. 8. v. 9. & seqq.*

b *Alexander ab Alexan. l. 1. Genial. dier. c. 27. mihi pag. 46.*

§. II.

Interim Noëmus anceps animi hærebat, quid statuendum de progressu ex arcâ. Expectavit igitur alios septem dies, & rursus misit columbam tertiam, quæ nuntiaret, quantùm aquarum imperium esset imminutum. Mi bone Deus, quid Noëmum crucias? si diluvio decrescente Angelum illi misisses, qui diem egressûs indixisset,

omni hoc labore superſedere potuiſſet, quid enim opus ſollicitudine tantâ, tot curis? Nimirùm ſæpiùs inculcandum, quod ſuprà demonſtratum eſt, velle Deum, ut homo pro viribus laboret, faciátque quod poteſt, quod humanis viribus impar, hoc ſibi Deus perficiendum ſumit; Dei enim perfecta ſunt opera *a*. Probè igitur noverimus, otium noſtrum Deo penitus eſſe diſplicitum. Non deſides aut ignavos ceſſatores, ſed quà poſſumus laboris nos ſocios eſſe cupit. Labori nos creavit, non quieti, niſi illi, quæ ſequetur in cælo. Ita Noëmus quatuor omnino nuntios amandavit, ſemel corvum, ter exploratricem columbam. An una eadémque columba ternas legationes iſtas obierit, incertum; veroſimile unam eamdémque fuiſſe. Cùm volatu primo abiit, lutata rediit, maximè pedibus, ait Ioſephus. Itione alterâ viridantem oleæ ramuſculum roſtro deportavit. Sed unde frondes huic arbori quæ anno toto jugulatricibus aquis merſa latuit? Ambroſius multùm ambigit, num ea ante diluvium frondere cœperit, & ſub undis ſervata has comas non amiſerit. Ante diluvium fronduiſſe veroſimilius. Nam olea, teſte Plinio, iis arboribus accenſenda, quæ per hiemem folia & virorem non perdunt. Quod Chryſoſtomus confirmans, Olea, inquit, ſemper virens eſt. Ex quo facilis conjectura eſt, diluvium etſi pleraque omnia humi naſcentia eradicârit, eam tamen oleam, aliáſque arbores quæ minùs reſiſtebant

a *Deut. c. 32. v. 4.*

bant

bant aquis, perduráſſe. Rabbini ſomniant hunc ramum ex olivifero Sionis monte, alii ex paradiſo ſumptum. Somnia ſunt & nugæ. Eam arborem Deus vivere ſub aquis voluit, ut columba exploratum evolatura reperiret quod domum referret in myſterium futuris ſæculis.

Tertullianus myſterii non ignarus, *Quēadmodum*, inquit, *poſt aquas diluvii, quibus iniquitas antiqua purgata eſt, poſt Baptiſmum (ut ita dixerim) mundi, pacem cæleſtis iræ præco columba terris adnuntiavit dimiſſa ex arcâ, & cum oleâ reverſa, quod ſignum etiamnum apud nationes paci prætenditur* a. *Sicut igitur à primordio imaginis divinæ præco ſerpens, ita divinæ pacis præco fuit columba.* Nec verò ſine cauſſâ Rex David columbinas alas expetens, *Quis*, inquit, *dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam* b?

An non, Regum optime, accipitris, aut cygni, aut aquilę, aut ſtruthionis alę ad hos volatus longè commodiores forent? Non ſanè, alis columbinis hîc opus eſt. De cæleſtis ſponſi oculis ſacer Auletes canit: *Oculi ejus ſicut columbæ ſuper riuvlos aquarum, quæ lacte ſunt lotæ, & reſident juxta fluēta pleniſſima* c. Multæ aves aquis ſe mergunt, anates, mergi & olores. At verò columba rivis adſidet, & in aquâ velut ſpeculo obſervat vulturis, ac milvi, aut aliarū avium volatus, vt ab iis ſibi caveat.

a *Tertull. l. de baptiſmo, c. 8. mihi pag.* 461.
b *Pſal.* 54. *v.* 6. c *Cant. c.* 5. *v.* 12.

Iſtus volucris alas aptari ſibi vult rex David. Si enim ſublime tantùm volare voluiſſet, alas aquilæ petiiſſet; ſi prædam avehere, ardeæ; ſi oculis placere, pavonis pennas ſibi quæſiiſſet. At ille volare deſiderat, ut requieſcat, & quidem non in aquâ, ſed juxta aquam. Aquæ multæ, homines multi: qui cogitat quieſcere, fugiat adire turbas, convivales frequentare menſas, ſectari delicias. Beata quies in his diverticulis non invenitur. Hîc iterum præceptiones geminę ſedulò penſitandæ.

§. III.

I. *Fuge mundi cœnum*, fuge lutoſas vias, heu fuge crudeles terras. Reperiſſet equidem columba Noëtica aquis extantia loca, ſed omnia ubique madida, lutoſa, lubrica. Has ſordes exoſa hæc ales, inquinare pedes noluit, perinde ſi dixiſſet: Revertar in arcam meam, loco illic meliore hoſpitor. Quiſquis præſentem mundi ſtatum conſiderat, vel preſſis etiam oculis, modò auribus apertis, facilè percipiet, quàm omnes cœno merſi jacent. In urbibus non paucis juſtitia planè cerea eſt torqueri, flecti, fingi facilis in quamcumque partem. Alibi aperta imperat injuſtitia. Libido nuſquam non regnat & triumphat. Pudicitia paſſim exulat, impuræ Veneri locis omnibus largiſſimè litatur, ad carnis leges vivitur. Qui cælum vi rapiant, qui æternitatem ſeriò expendant, vix pauculi

culi & pænè nulli sunt; qui alienam famam obtrectent, seipsos non inspiciant, innumeri sunt: mores improbi, sermones fœdi, magna scelerum ubertas: Prætextata & obscœna verba ubique locorum audias: Nemo quod bonum est, loquitur *a*. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum *b*. Conviviorum luxus, vestium pompa jam in mores transierunt, non ampliùs annumeranda vitiis: sudores pauperum haurire, inopū medullas sugere, jam pervulgatæ consuetudinis est. Hæc vel cæcis patent. Hoc tali cœno mundus refertissimus. Praga, Parisii, Roma, urbes maximę, sed sanè lutosæ; cùm pluit, merum cœnū viæ sunt. Haud aliter mundus spurcitiis & sordibus exundat. Sed sicut in illis urbibus ea, quæ quotidiana sunt, minùs curantur: ita in mundo, quod pænè omnes faciunt, vix vitiosum habetur. Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore *c*.

Lex mundi est: Qui nocet, noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc *d*. Hanc legem plerique omnes religiosissimè servant, & insignes in nequitiis faciunt progressus. Alter alterum impellit, & ad vetita viam comiter præeundo monstrat. Exemplis mutuis suavissimè perimus. Sunt qui omnia superbiæ ac avaritiæ præcepta exactissimè doceāt, sunt qui ea studiosissimè discāt. Hîc sæpè discipulus superat magistrum. Non desunt, quibus hæc artificia for-

a *Hierem.c.8.v.6.* b *Psal.13.v.2.*
c *Psal.6.v.26.* d *Apoc.c.22.v.11.*

fordere incipiunt; cuperent ii in officinis melioribus sudare, sed pudore inertissimo, aut consuetudine multâ vinciuntur. Quid agis, ajunt ipsi secum, tu mundi leges non migrabis; hoc plerique omnes faciunt; te ceteris sanctiorem ne crede; his artibus, huic vitæ modulo assuevisti; exuere pellem difficile; hæc sacra aliter non constant. Exosa nimis sapientia est, vbi omnes publicè insaniunt. Monitum illud non nescio: Non intrabit in eam aliquid coinquinatum *a*. Excutiam ergo cœnum, antequam ad cæli portam venero. Pergamus igitur, quo cœpimus pede. Ita qui in sordibus est, sordescit adhuc.

Quàm longè aliter sapiens rex David, & cœnosas mundi voragines declinare cautus, Ab omni viâ malâ, inquit, prohibui pedes meos *b*. Nec illi satis fuerat sordentes vias exiisse, insuper & volatûs appetens, Quis dabit mihi pennas, inquit, & volabo? non traham per cœnum pedes, nō mergam me luto, alta & divina meditor, volabo, plùs conscientiam & cælum, quàm pecuniam & pompam curabo.

Fuge mundum, fuge, fuge, quicumque mundus cupis vivere. Vbicumque potes, te turbis exime; pessimus ad virtutem dux est populus. Vtique quò maior est populus cui commiscemur, hoc periculi plus est. Arcta via est, & angusta semita quæ ducit ad vitam, & pauci inveniunt eam. Spatiosa via & ampla porta est quæ ducit ad mor-

a *Apoc.c.21.v.24.* b *Psal.118.v.10.*

mortem, ad interitum, multi intrant per eam. Fuge multos, fuge etiam teipſum, ſi vitioſorum multitudinem ſequaris. Ante omnia fuge libidinem, & vel libidinis umbram, & omne vitiorum cœnum faciliùs declinabis. Specioſa ſcelerum porta, deteſtabilis luxuria. Ergo fuge mundi cœnum, ſi amas cælum.

II. *Pacis tranquillitatem ama.* Columba Noëtica ſecundùm emiſſa non vano volatu terras luſtravit; nec enim vacua rediit, ſed oleæ germen roſtello reportavit, velut recentes fructus, novam arboris ſobolem poſt diluvium natam. Heu quot in orbe homines ſunt, non columbæ, ſed corvi, accipitres, milvi, vultures, lapidarii falcones, qui ſemper ſtrictum acinacem roſtro ferunt, quiſquis eos tangit, acinacem ſentit. Hi tales tranquillitatem & pacem animi, quam ipſi non habent, in aliis turbant & evertunt. Quidquid loquuntur, lapides aut cultros putes, adeò tumultibus, excandeſcentiâ, rixis omnia miſcent, homines aſperi, altercatores, turbidi, pugnaces, iracundi, litigioſi, litis ſatores, diſcordioſi, intractabiles, qui aſſiduè tumultuantur, currunt, volant, evaginatum gladium ore ſemper præferunt.

Chriſtus à cruce jam redivivus quotieſcumque ſuis ſe diſcipulis ſpectandum præbuit, inſtar placidiſſimæ columbæ ramum olivæ ſemper prætulit, cum dicto: Pax vobis. Quo ritu & ſuos inſtruxit, ut in orbem evolaturi columbinis ſeſe moribus nemi-

ni non probarent: Estote simplices sicut columbæ *a*. Intrantes in domum salutate eam, dicentes: Pax huic domui *b*. Hæc oleatum germina ori eorum inseruit. Ita quivis Christiani sanguinis, qui sese columbis istis Christo & Apostolis aggregare cupit, olivam ore semper præferat, adversùs omnes placidus, mitis, benevolus, lenis, moderatus, bonorum verborum largus, oris mellei, verbo columba sit, quæ nec unguibus, nec dentibus, nec cornibus pugnet. Christianorum est olivas, non scorpiones *c*, non taureas *d* præferre, verbis omnia mitigare, inter dissidentes pacem conciliare.

Ruffinus Aquilejensis rem memoratu dignissimam refert de pace inter duos miro artificio conciliatâ. Prisci auctoris verba, Lector, fide optimâ tibi admetiar, nec voculâ quidem mutatâ, ne priscæ venustatis ingenuam ac simplicem amœnitatem corrumpam. Ruffinus rei gestæ narrationem ingressus de verbo ad verbum hæc memorat *e*.

a *Matth. c.* 10. *v.* 16 *Ibidem v.* 12.
b *Luc. c.* 9. *v.* 4.
c *Spinosos fustes* d *Lora bubula.*
e *Ruffin. Aquil. l.* 3. *n.* 6. *apud Rosvveyd. mihi pag.* 501.

§. IV.

Referebant sancti seniores nobis dicentes: Quia fuit quidam monachus in eremo Scithi

Scithi; venit autem ad visitandos sanctos Patres in loco, qui dicitur Cellia, vbi multitudo monachorum divisis habitabat cellulis. Cúmque non inveniret ad præsens cellulam ubi posset manere, quidam de senioribus aliam vacantem cellulam dedit ei, dicens: Interim repausa in hac cellulâ, donec invenias ubi possis manere. Cúmque ad visitandum eum convenirent quàmplurimi fratres, desiderantes ab eo audire verbum salutis æternæ (habebat enim spiritualem gratiam docendi verbum Dei) videns ille senior qui ei ad habitandum præstiterat cellam, invidiæ livore cor ejus vulneratum est, & indignari cœpit ac dicere: Quoniam ego tantis temporibus in hoc loco habito, & ad me non veniunt fratres, nisi rarissimè, & hoc in diebus festis, & ecce ad istum impostorem pęnè quotidie fratres quàmplurimi vadunt; dixítq; discipulo suo: Vade & dic ei, ut egrediatur de cellulâ illâ, quoniam necessaria mihi est. Cùm autē perrexisset discipulus ejus ad illum fratrem, dixit ei: Mādavit abbas meus sanctitati tuæ, jube ei per me mandare, qualiter habeas; audivit enim te infirmari. Ipse verò remandavit ei, dicens: Ora pro me, domine Pater, quia valdè stomachum doleo. Reversus autem discipulus dixit abbati suo: Nimis rogat sanctitatem tuam, ut vel duos dies jubeas ei inducias dare, ut possit sibi aliam cellam providere. Trāsactis autem tribus diebus, iterum misit discipulum suum, dicens: Vade, dic ei,

ut

ut egrediatur de cellulâ meâ; nam si rursus distulerit, dices ad eum, quia continuò venio, & cum baculo cædendo expello eum de cellâ meâ. Pergens autem discipulus ad supradictum fratrem dixit ei: Quoniam valdè sollicitus est abbas meus de infirmitate tuâ, ideò misit me requirens si meliùs habeas. At ille respondens dixit: Gratias ago, domine sancte, charitati tuæ, quia sollicitus es de me, verumtamen precibus tuis meliùs habeo. Reversus autem discipulus dixit abbati suo: Etiam & nunc deprecatur sanctitatem tuam, dicens, ut usque ad diem Dominicum expectes, & statim egredietur. Cùm autem advenisset Dominicus dies, & non egrederetur; accipiens vectem senior, inflammatus invidiæ & iracundiæ spiritu, pergebat, ut cędendo expelleret eum de cellulâ suâ. Accedens autē discipulus ejus dixit ei: Si jubes, præcedo te, & video, ne forsitan aliqui fratres ad salutandum eum venerint, & si viderint te, scandalizentur. Præcessit ergo discipulus, & ingressus ad eum dixit: Ecce abbas meus venit ad salutandum te, egredere ergo celeriùs, & cum gratiarum actione occurre ei, quia pro nimiâ charitate & dilectione venit ad te. Qui statim surgens, cum nimiâ alacritate occurrit ei. Cúmque vidisset eū, antequam approximaret ad eum, prostravit se pronus in terram, adorabátque senem cum gratiarum actione, dicens: Retribuat tibi Dominus, charissime pater, bona æterna pro cellulâ tuâ, quam mihi pro-
pter

pter nomen ejus præstitisti, & in cælesti Ierusalem inter sanctos suos Christus Dominus tibi gloriosam & splendidam præparet mansionem. Hæc autem audiens senior, compunctus est corde, & projiciens baculum recurrit in amplexus ejus, & osculatus est eum, & invitavit illum ad cellulam suam, ut pariter cum gratiarum actione sumerent cibum. Vocavit autem senior suprà memoratum discipulum suum, & interrogavit eum, dicens: Dic mihi, fili, si dixisti verba isti fratri, quæ propter cellulam mandavi, ut diceres ei. Tunc discipulus ejus confessus est ei, dicens: Verè Domine dico, quia propter humilitatem, quam tibi exhibere debeo, tamquam patri & domino, ideò non audebam respondere tibi aliquid, quando me mittebas ad eum: verũtamen nihil eorum dixi ei, quæ mandabas ad eum. Hæc audiens senior, statim prostravit se ad pedes ejus, dicẽs: Ex hodiernâ die tu meus pater esto, & ego discipulus tuus: quoniam te festinante & moderante, ac cum timore & charitate Dei agente, & meam & illius fratris animam de peccati laqueo Christus Dominus liberavit. Pro fide enim & sanctâ sollicitudine & intentione discipuli, qui perfectè in charitate Christi diligebat abbatem suum, & anxiè timebat, ne per invidiæ & iracundiæ vitium, aliquid tale ageret pater suus spiritualis, ut perderet omnes labores sanctos, quos ab ineunte ætate in Christi servitio, pro vitæ ęternæ præmiis laboraverat; ideóque

que Dominus donavit gratiam suam, ut in pace Christi pariter lætarentur *a*.

Beati pacifici, beati, quoniam filii Dei vocabuntur *b*. Et quemadmodum Noëmo columbæ oleam ferentis reditus ad arcam fuit gratissimus; ita tales pacis amatores, cùm veniunt sanctissimam Eucharistiam sumpturi, convivæ sunt gratissimi, nam olivam secum afferunt, animum tranquillum & pacatum, qui pacem & in seipso & in aliis amet ac tueatur.

Sed ea subinde tempora sunt, quibus olivę ramus unicus haud sufficiat; fasce opus est. Quisque cautus circumspiciat, quibuscum agat, si eum biliosis, fremebundis, asperis, iracundis agendum, ramis oleaginis compluribus est opus: Responsio mollis frangit iram *c*. Prudenti verborum moderatione in amorem pacis omnes trahendi. Atque hos reverà dixeris columbas, qui tumultuantium, iracundorum, rixantium medii, nihilominùs benigni, mites & pacifici degunt. Eâ de re sibiipsi gratulatus rex David, Cum his, inquit, qui oderunt pacem, eram pacificus *d*. Hoc artis, hoc virtutis est. Inter quietos & pacificos placidè ac sedatè agere, inter turbatores & impacatos turbare & altercari etiam improbi nòrunt; at verò inter turbidos ac litigatores, inturbidum & quietũ esse, hoc soli nôrunt virtutis amatores. Hæ laudatissimæ sunt

a *Ruffin. dicto loco apud Rosvveyd.*
b *Matth. c. 5. v. 9.* c *Prov. c. 15. v. 1.*
d *Psal. 119. v. 7.*

ſunt columbæ, quæ in olivetum evolitant, ubi Chriſtus cruciatus ſuos exorſus, tam hoſtes ſuos, quàm ſuum diſcipulum Iſcariotem proditorem humaniter & amicè ſalutavit. Per hæc vireta dociles columbæ illæ paſcuntur, hîc gemunt, hîc amare inimicos diſcunt, hîc ſeſe ad omnem animi tranquillitatem componunt, illud Paulinum ſedulò meditantes: *Quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes* a. Verum pacis ſtudium, ſummum animi ſolatium.

a *Ad Rom.c.12.v.18.*

Capvt XVIII.

Noëmus ex Arcâ progreditur, & ſacrificat Deo.

Aqvarvm inundationes nō rarò terris ingentē vaſtitatē attulerunt. Melchior Nugnetius anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo octavo, die octavo Ianuarii litteras è Coccino dedit, quibus deploravit apud Sinas in provinciâ Sanciorum, eluvione horrendâ ſeptem omnino urbes, præter pagos vicóſque plurimos periiſſe, tam pecore omni quàm hominibus ſubmerſis. Et ut conſtaret hæc fieri Deo vindicante, multi aquas evadere conati, igne cæleſti ſunt conſumpti, ſeptennis puerulus evaſit.

Anno milleſimo quadringenteſimo primo, quod Ludovicus Guicciardinus a narrat,

a *In ſuâ Hollandiâ.*

rat, in Bataviâ inundante mari ſeptuaginta duo grandes pagi fluctibus repentinis obruti ſunt, ſupra centena millia hominum interierunt.

Plura ejuſcemodi provincialia diluvia, cum illo generali orbis maximo conferri neutiquam poſſunt, quod omnes tam homines quàm animantes hauſit. Noëmus ſolus Deo viſus eſt dignus, qui cum pauculis ſervaretur. Servatus eſt in aquis anno toto & aliquot diebus. In arcâ velut in hypocauſto tutus abdebatur. Nullam potuit remigationis curam gerere. Deus erat navarchus, Angeli remiges; his fidendum, qui etiam in portum, altos Armeniæ montes, feliciſſimè deduxerunt.

Poſtquam igitur juſſu divino terram ſubierunt aquæ, Noëmo Deus præcepit: Egredere ex arcâ tu & vxor tua, filii tui, & vxores filiorum tuorum tecum. Egreſſus eſt Noë & filius ejus, vxor ejus & vxores filiorum ejus cum eo. Sed & omnia animantia jumenta & reptilia, quæ reptant ſuper terram ſecundùm genus ſuum, egreſſa ſunt de arcâ *a*. Hoc loco exponẽdum, quâ ratione hic egreſſus velut è cœnobio inſtitutus ſit. Deinde quomodo Noëmus ſe gratum Deo exhibuerit, & mox ab egreſſu ſacrificarit.

a *Gen. c.* 8. *v.* 16. 18. 19.

§. I.

Affirmari veriſſimè poteſt, Deum anno toto totóque orbe terram non habuiſſe, niſi

nisi unicum monasterium; hoc in terrâ omnis ejus familia fuerat. Neque verò monasterium illud incolis frequens & numerosum extitit. Isidorus olim in uno cœnobio ultra mille monachos numeravit. Apollonius supra quinque millia monachorum religiosâ disciplinâ gubernavit. Pachomius anno à partu Virginis quadringētesimo diversis domibus non adeò dissitis, ad septem millia discipulorum habuit, quos in viginti quatuor Græcorum litteras divisit. Serapion, quod Palladius suis se oculis vidisse asserit, certis habitaculis decem millia cœnobitarum censuit suæ curæ commissa.

Tot religiosos homines in suo Asceterio Deus non aluit. Divisum potiùs monasteriolum dicendum, cujus pars utraque non nisi octonos homines, viros quatuor, totidémq; feminas clausit. Arcam Monasterium aut Asceterium a fuisse, vel inde liqueat. Tres primæ principésque cœnobiorum leges sunt, Paupertas, Castitas, Obedientia. Et paupertas quidē in arcâ ita colebatur. Hi octo religiosi homines cognatos, parentes, amicos, suásque domos deseruerunt, seséque totos divinæ providentiæ cōmiserunt; quivis eorū dixerit: Omnia mea mecum porto. Commeatus in annum arcæ inferendus erat, spes simul ingens concipienda, aut congestam annonam non defecturam, aut sese à Deo velut inclusas aviculas pascendos. Nulla hîc divitiarum,

a *Instiniani Codex ita loquitur.*

ſed vitæ potiùs & ſalutis cura.

Pudicitiam verò & caſtimoniam, dum arcam habitârunt, religioſiſſimè colebant. Hîc divini ſcriptoris ſingulæ voces, earúmque nexus & ordo accuratè penſitandus. Imperatum eſt Noëmo: Ingrediêris tu, & filii tui, vxor tua, & uxores filiorum tuorum *a*. Separatim viri feminæque, diviſis ſcilicet contuberniis. Factúmque quod juſſerat Deus: Ingreſſus eſt Noë, & filii ejus, vxor ejus & vxores filiorum ejus *b*. Alius in egreſſu ſervabatur ordo. Noëmo namque dictum: Egredere de arcâ tu & vxor tua; filii tui & vxores filiorum tuorum *c*. Profectò non ſubibant arcam velut choreas ducturi, cùm vir feminā manu trahit. Viri bini ac bini, binæ ac binæ feminæ ingrediebantur arcam. Alius fuit egreſſus. Atque hoc primus videtur obſervâſſe Ambroſius, quod oratione uberi & diſertâ explicat. Iámque Hebræorum & Chriſtianorum Doctorum pervulgata ſententia eſt, Noëmum & tres filios, Noëmi conjugem & tres nurus pudicè ac caſtè anno toto velut religioſam familiā in monaſterio viduos & cælibes vixiſſe, perinde ac ſi quatuor matres cū totidem filiis unà habitarent. Ita etiā Hieronymus, Rabanus, Anſelmus, Cajetanus, alii ſentiunt. Hieronymi verba ſunt: Quando ingreditur in arcam Noë, tam ipſe quàm filii ejus ab uxoribus ſuis ſeparantur: (Ingredieris tu & filii tui) quando egre-

a *Gen.c.6.v.18.*
b *Gen.c.7.v.7.* c *Gen.c.8.v.16.*

egrediuntur in terram, junguntur paria a. Non soli autem homines toto diluvii tempore castè ac continenter toro cælibe vixerunt, sed & ipsæ pecudes hanc continentiæ legem non ruperunt. Nam, uti Ambrosius b aliíque docent, tempus erat lugendi, tristandi, dolendi; dies pœnitentiæ dicti, non choreis, non lasciviæ: bacchanalia tunc vivere, nimis importunum: luctus & lacrimæ hos sibi menses rapuerunt. Neque verò aliud in totius orbis funere decebat fieri. Nec paupertas solùm & castitas, sed & obedientia, eáque strictissima exercebatur in arcâ, quam divinus scriptor sæpiùs dilaudans, Fecit, inquit, Noë omnia quæ præcepit illi Deus. Ita primariæ cœnobiorum leges paupertatis, castitatis & obedientiæ sanctiones in hoc arcæ asceterio servatæ.

Neque verò monasterium dumtaxat religiosum, sed clausum & obseratum arca fuit, cujus janitorem Deus ipse egit. Et uti quandoque monasteria in aquis conduntur, ut insulę sint, & plus habeant quietis, nec aliorum viciniâ turbentur, ita Deus hoc suum monasterium in immensi maris medio collocavit. Hîc octo homines verè soli & clausi, verè Ascetæ & monachi agebant, omnia circumquaque mortua jacebant; illi inter se solos & cum solo Deo loqui commodissimè poterant. Præterea hoc arcæ monasterium in monasterii ritum est

a *Hieron. l 1. contra Iovinianum.*
b *Ambros. tom. 4. l. de Noë & arcâ, c. 21.*

est ædificatum cellulis distinctis, unicam & quidem parvam habuit fenestram, per quam non animi caussâ prospicerent, & aliquot horas malè comburerent, prospiciendo, transeuntésque numerando, uti in civitatibus fieri amat, ubi totos subinde dies ad fenestras inanissimà non raro & noxiâ curiositate consumunt otiosi spectatores. Illæ in arcâ moniales & monachi cælum dumtaxat suspicere, & auræ aliquid potuerunt admittere. Et forsan fenestra majorem partem obstructa fuit, quandoquidem Chrysostomus miratur in egressu non occæcatum. Ipsius Chrysostomi verba do expendenda. Iterum hîc, inquit, me invadit stupor, ut admirari cogar justi hujus virtutem, & Dei misericordiam. Quo modo enim (dic mihi) post tantum tempus, ut se aëri commisit, & oculos ad cælum spectandum intendit, non captus est oculis & excæcatus? Scitis enim benè, quòd solet hoc contingere hominibus, etiam ad parvam diei partem in tenebrosis caliginosísque locis agentibus, quàm subitò in lucis fulgorē aspicere volunt. Iustus autem illo anno integro & tot mensibus in arcâ, quasi in tenebris agens, etiam nunc viso lucis jubare, nihil tale expertus est. Dei enim gratia erat, & patientia ab eâ illi concessa, quæ etiam corporis sensus firmiores reddiderat & potentiores quàm qui à corporalibus necessitatibus vincantur a.

6. 'II

a *Chrysost. hom. 26. in c. 8. Genes. mihi pag.* 183.

§. II.

Ita annuum hoc tempus quo Noëmus arcam habitavit, rigidum fuit tirocinium, imò annum excessit. Si namque totum tempus quo Noëmus in arcâ latuit, ad verum calculum revocemus, dies trecentos octoginta duos supputabimus *a*. Ita Noëmus annum integrum insuper & septemdecim dies arcæ utero conclusus delituit. Annus sanè prolixus, & liberaliter extensus. Vbi ergo Noëmus cum suis austerius hoc tentamentum superavit, & Deo Angelísque suæ virtutis specimen dedit, ostendítque luculentè, quo feratur animo ad serviendum Deo, dimissus est ex annuo asceterii illius carcere, & in libertatem assertus. Locutus est autem Deus ad Noë, Egredere de arcâ tu, & vxor tua, filij tui, & vxores filiorum tuorum. Egressus est ergo Noë & filii ejus: uxor ejus & uxores filiorum ejus cum eo *b*.

Sed quid opus hîc ad egressum novo mãdato? Post missos quatuor exploratores, terrâ jam siccâ, cur non illicò sponte progreditur? Sed excellens & perfecta Noëmi obedientia volebat, ut sicut arcæ limen ad Dei jubentis vocem nutúmque iniisset, ita prorsus nec aliter eo exiret. Quod Ambrosius perspicuè affirmans, Iustus, inquit, nihil sibi arrogat, sed totum se divino

 com-

a *Annus alioqui dies habet 365.*
b *Genes. c. 8. v. 18.*

committit imperio. Et maximè qui cælesti fuerit ingressus oraculo, cæleste debuit ut egrederetur expectare responsum. Verecunda enim justitia est, quia inverecunda iniquitas a. Ita Iosepho Christi nutritio præcipit Angelus: Esto ibi usque dum dicam tibi. Quòd autem Deus singulariter præceperit unà omnes animantes egredi, id caussæ assignatur: Sicut divinæ providentiæ miraculum fuit, omne genus animalium tam facili concordiâ in arcam induci; ita non minus fuit miraculi, eadem educi ex arcâ.

Noëmus autẽ vix progressus ex annuo carcere illo, mox struere cœpit & ædificare nõ sibi suísque domum, sed Deo altare, historico sacro teste: Ædificavit autem Noë altare Domino b. Pius & gratus in Deum animus gratiarum actionem differri noluit. Ideò Noëmus continuò & quamprimùm pedem in terrâ fixit, se gratum Deo stitit, quòd sibi suísque pauculis ex omni humanâ gente servârit vitam in illâ ineluctabili mortis necessitate. Ita mox divinum cultum, exteriori sacrificio, quod Deo soli adolendum, testatus est. Inter sacrificia primas habet holocaustum, quod absumit omnia. Atque hoc Noëmus obtulit Deo: Tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare: Odoratúsque est Dominus odorem suavitatis c. Prima hîc altaris mentio. Ejus usum Noë-

a *Ambros. tom. 4. c. 21. de Noë & arcâ, mihi pag.* 158. b *Gen. c. 8. v. 20.* c *Ibid. v. 20. & 21.*

Noëmo traditum à majoribus, verosimillimum. Altari jam structo Noëmus è quavis specie tam avium, quàm ceterorum animalium mundorum, Deo unum per holocaustum obtulit.

Quærit hoc loco Ambrosius, quid istue Noëmus fecerit injussus, cùm alia omnia aut monitus fecerit, aut jussus. Ad suam ipsius quæstionem, Non debuit Dominus, inquit, quasi avarus mercedem gratiæ postulare. Et justus eam intellexit veram actionem gratiarum esse, quæ non juberetur sed deferretur: itaq; nec dilationem passus est. Etenim grata animi virtus passionem dubitationis excludit, qui autem debitum gratiæ, ut à se exigatur, expectat, ingratus est *a*. Seriò gratus homo jussa & imperiū nō expectat. Ideò facit quod suarū partiū esse judicat. Ingratus est, qui cūctatur, dum gratiarū actio postuletur. De Noëmi etiamnum captivi patientiâ, de liberati grato animo differēs & Chrysostomus, Nā si ille, inquit, inter tot improbos versans, in medio molestiarū jactatus, neque habens familiarem aliquem, in tantum virtutis fastigium pervenisse inventus est: quæ nostra erit excusatio, cùm nec talia nobis sint præpedimenta, & tamē negligentes sumus ad bona opera? Nolo enim dicas mihi solam illam quingentorum annorum vitam, quando subsannabatur & irridebatur, versabatúrque in medio flagitiosorum: sed & annum illum narra, quem totum in ar-

a *Ambros. l. de Noë & arcâ, c. 22. pag. 158.*

câ transegit, qui sanè conferendus mihi videtur toti tempori superiori. Tantam ibi afflictionem ferre cogebatur justus ille, in tantâ existens angustiâ, & neque auram recentem captare valens; & ferarum brutorúmque convictum ferens: qui & in omnibus mentem suam, solidam declarabat, & voluntatem flecti nesciam, & fidem erga Deum, per quã facilè & leviter omnia sustinebat. Atq; idcircò, quoniam quod suum erat, totum afferebat; & eorum, quæ Deus dat, abundè potitus est. Quamvis enim multam ferret in arcâ angustiam, attamen terribilem tempestatem & communem omnium internecionem effugiebat. Et propterea post angustiam illam & intolerabilem carcerem, securitatem & quietem adeptus est unà cum divinâ benedictione. Et iterum suam gratitudinem operibus indicavit, & vbique invenies primatum illum obtinere. Nam sicut per ætatem primam omnem virtutem sectatus est, & à vitiis se alienavit, quibus, qui tunc vivebãt, infecti erant; unde neque pœnarum particeps fuit, & cùm alii omnes suffocarentur, ipse solus servatus est: ita rursus quia fidem quoque habuit, & cum gratiarum actione suam in arcâ habitationem tulit, iterum divina dona copiosè illi concessa sunt. Et cùm egressus ex arcâ & in pristinum statum restitutus esset, statim benedictionem consecutus est, & iterum solitam præ se tulit gratitudinem, factáque gratiarum actione etiam tunc maioribus

be-

beneficiis divina gratia ipſum cumulavit. Mos enim divinæ miſericordiæ eſt, ut ſi nos tenuia quædam & vilia obtulerimus, multâ liberalitate nos remuneretur. Et ut diſcas, quanta ſit humana tenuitas, & quãta Dei magnificentia. Nos etiam ſi quid voluerimus offerre, quid ampliùs offerre poſſumus, quàm quantum verbis gratias referimus? Ea ſanè, quæ ipſe exhibet, opere præſtat. Quàm imparia autem ſunt verba & opera *a*? Hîc prout cœpimus documentum geminum inſtillamus.

a *Chryſoſt. tom. 1. in c. 8. Gen. hom. 26. mihi pag. 174.*

§. III.

I. *Eſto gratus Deo.* Grati animi principium eſt ac fundamẽtum, agnoſcere beneficium. Noëmus hanc cum Deo rationem diſputabat: Sola Deus in me miſeratione motus gratiâ meriſſimâ juſſit arcam à me ædificari, meæ meorúmq; vitæ tuendæ. O bonitas divina! mihi è tot centenis millibus pepercit uni cum pauculis. Beneficium numquam ſatis æſtimabile. Eſt ergo æquiſſimum, ut ego eum, qui me ſervavit in arcâ, ſacrificio, quo quidem poſſum optimo, colam, aram illius honori ſtruam, meipsũ in victimam, ſi quidẽ fieri poſſet, imponã. Omnia illi debeo, qui mihi tam largiter dedit omnia. Nimirum noverat Noëmus hoc beneficii æſtimare. Et quia ſciverat Deum

humanis victimis non placandum, munda solùm animalia selegit obtulítque, non ignarus quibus hostiis Numen esset propitiandum. Atque hoc holocaustū ita Deo placuit, ut volumen sacrum asserat: Odoratúsque est Dominus odorē suavitatis. Hoc ad modulū intelligentiæ nostræ captúmque dictum est. Quemadmodum assi altilis opimi odor mirificè recreat, salivā movet, & pascit ac satiat; ita Deus holocaustum Noëticum tam gratum habuit & acceptū, perinde si eo delectaretur ut homo, cujus odoratum mulcet nobilis suffitus. Chaldæa interpretatio est: Suscepit Dominus cum beneplacito oblationem ejus, haud aliter, acsi hujus sacrificii præstans odor peccatorū dispelleret fœtores. Voluntas in Deum grata, Deo gratissima. Et quid nos homunciones miselli minore impendio prēstamus quàm gratiam referre, & honorem beneficio habere? Beneficiis divinis quî respondere possumus nisi hoc uno, gratias agendo? Animus gratus jucundum Deo sacrificium.

Nos beneficia innumera jugulamus solius animi ingrati crimine. Nec enim immeritò negatur ei gratia, quam nō ut gratiam accipit, sed exigit ut debitum, acceptum non æstimat, sed eam celeri oblivione sepelit, numquam minùs disertus, quàm in gratiis agendis. Quando igitur, ingrate, beneficia pensi non habes, & sumptuosum nimis tibi videtur gratis meminisse, idcircò quidquid hactenus beneficiorum

in te collatum est, in alterum jure derivabitur. Nec enim ignorare potes patrisfamilias vocem: Tollite ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta *a*. Scitum Aristotelis est: Sensibile supra sensum positum non facit sensationem. Nos plurima Dei beneficia nobis proxima & intima quasi non videmus, ideò nec æstimamus vires, valetudinem, decoram formam, egregiam staturam, perspicacem intelligentiam, fortunas amplas. Cùm igitur ista non æstimamus, nec gratiam persolvimus, jure Deus ingratis valetudinem adimit, fortunas minuit, vires frangit, morbos immittit. Hic jam vociferamur & ejulamus, beneficam Dei manum contractam, divinorum beneficiorum fontem siccatum querimur, nos à Deo desertos lamentamur. Quid dicitis, ingratissimi, quas in Deum voces mittitis, quam expostulatis cum Deo injuriam? Culpa, quam Deo impingitis, vestra est. Tot annis valetudo vobis prospera fuit, nemo vestrûm inter singularia beneficia eam numeravit: honestissimæ vobis facultates à Deo tamdiu concessæ sunt, quis vestrûm eâ de re Deum amavit, & memori mente gratias egit? Quot & quāta in vos alia beneficia Deus congessit, quis seriò se gratum præbuit? Beneficia vobis proxima, vobis intima transiistis cæci, imò maleficiis beneficia compensâstis; nunc jure merito ab ingratis Deus, quod suum est, abstulit. Hic Dei mos est, benefi-

a *Matth. c.* 25. *v.* 28.

cas manus ab ingratis abſtinere, & eas gratis porrigere. Ergo, quod Eccleſiæ quotidianum votum eſt, gratias agamus Domino Deo noſtro. Verè dignum & juſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi SEMPER & VBIQVE gratias agere. Quod Paulus impenſiſſimè commendans, In omnibus, inquit, gratias agite. Hæc eſt enim voluntas Dei in Chriſto IESV in omnibus vobis *a*. Idem ſæpiùs & unicè inculcans, Et gratis eſtote, ait, grati *b*. Et ejus rei ſeipsū ſtatuens in exemplum, Non ceſſo, inquit, gratias agens pro vobis *c*. Hanc ob cauſſam ſuos iterum iterúmque de agendis gratiis commonefaciens, Gratias, inquit, agentes ſemper pro omnibus, in nomine Domini IESV Chriſti, Deo & Patri *d*. Vt gratia abundans per multos in gratiarum actione abundet in gloriam Dei *e*. Quoniam miniſterium hujus officii non ſolùm ſupplet ea, quæ deſunt ſanctis, ſed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino *f*. Noëmus beneficiis divinis gratiſſimus, vix egreſſus eſt arcâ, mox in gratiarum actionem ſoſpitatori tot munda animalia ſacrificavit. Immolemus Deo, & nos hoſtiam laudis ſacrificemus ſacrificium juſtitiæ *g*. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum

a 1. *ad Theſ. c.* 5. *v.* 18.
b *Ad Coloſſ. c.* 3. *v.* 15.
c *Ad Epheſ. c.* 5. *v.* 16.
d *Ad Epheſ. c.* 1. *v.* 20. e 2. *ad Cor. c.* 8. *v.* 15. f 2. *ad Cor. c.* 9. *v.* 12. g *Pſal.* 49. *v.* 1.

tum Deus non despiciet. Hoc illud mundum est animal, quod Numini gratissima est victima. Quantâ possumus submissione animi grati simus, in omnibus & pro omnibus gratias agentes. Hæc est enim voluntas Dei. Sed alterum hic documentum instillo.

II. *Omnia cum Deo incipe, omnia fini cum Deo.* Noëmi hoc ingressus in arcam & egressus significat. Eò nimirum vitæ actiones omnes dirigendæ, ut quidquid vel ordimur vel terminamus, ad Dei nutum arbitriúmque fiat. Ecclesiæ quotidianum votum est: Cuncta nostra oratio & operatio à te semper incipiat, & per te cœpta finiatur. Priscæ sapientiæ monitum est: A Iove principium: Deus non decimas tantùm, sed & primitias petit. Quod Bernardus ad mores Christianos trahens, Surgentibus nobis, inquit, ad laudes Dei, omnis exinde tenor operis nostri, in ipsius laudibus formetur & vivificetur. Omnes vitæ nostræ actiones, præsertim principio sui & fine, consecrandæ sunt Deo. Alioqui multum agimus, & tamen parum agimus, quia deest actionum anima, nec enim illæ formantur, nec vivificantur, quæ Deo non consecrantur. Ita nonnumquam totis triginta, quadraginta, quinquaginta annis laboramus, sed ubi labores nostri? si non cum Deo cœpti, aut finiti saltem cum Deo, perierunt. Voluit olim Deus, ut Aaron ad ingressum & egressum sanctuarii campanulis aureis officii sui moneretur *a*.

a *Exodi c. 28. v. 35.*

Vmbra fuit ſanctiſſimæ præceptionis, quæ Dei nos meminiſſe jubet ad omne actionis principium & finem. Quod Chriſtus Ioannis ore ac calamo commendans ſæpiùs, Ego ſum oſtium, inquit, per me ſi quis introierit, ſalvabitur: & ingredietur, & egredietur, & paſcua inveniet *a*. Ego ſum α & ω, principium & finis, dicit Dominus Deus *b*. Omnium igitur actionum noſtrarum principium & finis ſit Deus. Atque hoc eſt, quod adeò Paulus inculcat: Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini IESV Chriſti *c facite*. Quocircà omnia cum Deo incipe, & fini cum Deo.

a *Ioan. c.* 10 *v.* 9.
b *Apoc. c.* 1. *v.* 8.
c *Ad Coloſſ. c.* 4. *v.* 17.

FINIS.

APPROBATIO
R.P. PROVINCIALIS.

NOEMVM P. Hieremiæ Drexelii, quia deputati Censores cum aliorum fructu prodire posse existimant, etiam ego VVolfgangus Gravenegg, Societatis IESV per Superiorem Germaniam Prępositus Provincialis, potestate ab admodum R.P.N. Mutio Vitellesco, Præposito Generali mihi concessâ, typis excudi permitto: & hoc præsentibus, meâ manu subscriptis, & officii mei sigillo munitis confirmo. Dilingæ 12. Ianuarii, 1638.

VVolfgangus Gravenegg.

SVMMA PRIVILEGII
S. CÆSAREÆ MAIESTATIS.

CVM ex mandato *Sacræ Cæsareæ Majestatis, omnibus & singulis Typographis & Bibliopolis, atque aliis quibuscumque Librariam negotiationem exercentibus, seriò strictèque inhibeatur, ne quis libros ullos à Societatis nostræ Patribus hactenus editos, aut edendos in posterum, intra S. R. I. Regnorumque & Dominiorum Sacræ Cæsareæ Majestatis hereditariorum fines, simili alióve charactere aut formâ, sive in toto, sive ex parte excudere vel recudere, vel aliò recudendos mittere, aut alibi etiam impressos invehere, vendere aut distrahere clàm seu palàm, citra supradictorum Patrum consensum ac testimonium audeat vel præsumat: Ego* FREDERICVS TASSIS, *Societatis* IESV *per Flandro-Belgicam Præpositus Provincialis, facultatem concedo Viduæ Ioannis Cnobbari Typographi Antverpiensis p. m. Librum dictum* Noë Architectus arcæ in Diluvio Navarchus, descriptus, & morali doctrina illustratus, *à R. P.* HIEREMIA DREXELIO *conscriptum, imprimendi. In cujus rei fidem has manu meâ subscriptas, & sigillo officii munitas dedi, Bruxellis 2. Septemb.* 1637.

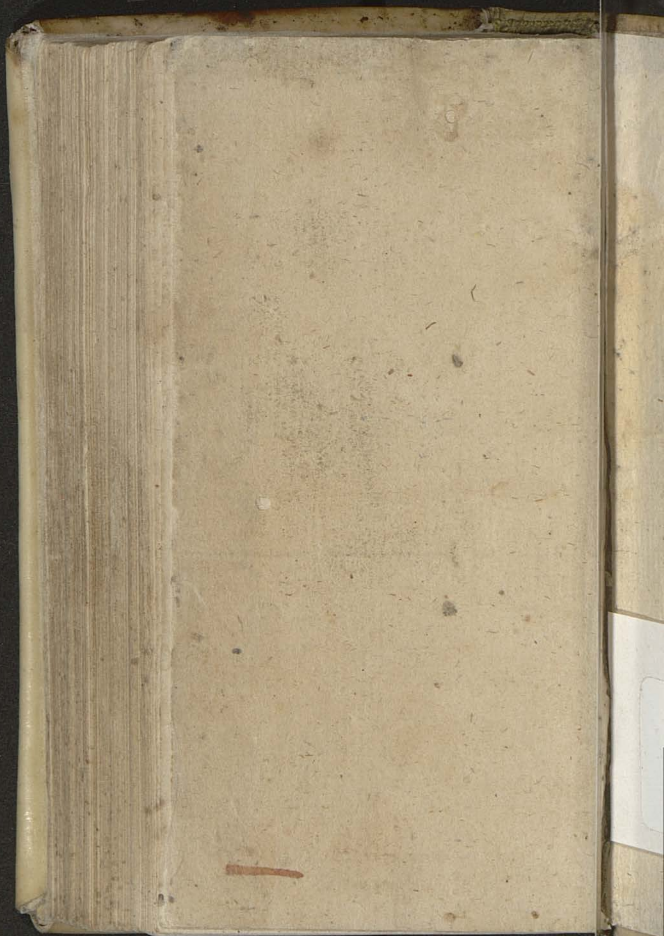
FREDERICVS TASSIS.

SVMMA PRIVILEGII
REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS IV. Dei gratiâ Hiſpaniarum, Indiarum, &c. Rex Catholicus, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Potentiſſimus Belgarum Princeps, Diplomate ſuo Regio ſanxit, nequis *Noëmum*, *auctore* R. P. *Hieremiâ Drexelio Societatis* IESV *Sacerdote*, intra novennium præter *Viduæ Ioannis Cnobbari Typographi Antverpienſis p. m.* voluntatem, in Belgio ullo modo imprimat, aut alibi terrarum impreſſum, in has Inferioris Germaniæ ditiones importet, venalémve exponat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione librorum, & aliâ gravi pœnâ mulctabitur, uti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ 9. Ianuarii anno 1638.

Signat,

COOLS.

Nou
desc
à Dres
16

